

Ms. B. 243

veff. 1747. 50/100

Ri

Libreria Borella
in Bergamo

1747

R II 1926:2435.

~~R 107.~~

rare

30. fr.

„ Cette édition inférieure en rareté à
„ celle de 1500, lui est bien supérieure
„ en mérite littéraire. ”

V. Brunet.

Uranus Schobaelura Kozobetao.

L V C R E T I V S .

ALDVS Pius Albertum Pium Carporum Prin-
cipem, ac Casareum Oratorem apud
Pont. Max. Saluere iubet:

Iam pridem Alberte Decus Principum: Decus hu-
ius ætatis eruditorum, constitui omnes de philosophia
libros, quot quot ex ædib. nostris exirent in manus stu-
diosorum, tibi dedicare tum mea erga te singulari be-
neuolentia: tum etiam, quia id genus libris præter ca-
teros delectaris. Deus perdat pernicioſa hæc bella, quæ
te perturbât: quæ te tandiu auertunt a sacris studijs li-
terarum: nec sinunt, ut quiete, & quod semper cupi-
uisti, atq; optasti: fruaris otio ad eas artes, quibus a
puero dedius fuisſi: celebrandas iam aliquê fructum
dediſſes studiorum tuorum, utilem sane & nobis, &
posteris. qua te pruari re, ita moleſte fers: ut nullam
aliam ob causam credendum sit: nuper te Romæ tam
grauis morbo laboraſſe, ut de salute tua & timerent
boni omnes, & angrentur.

Di prohibete minas: Di talem auertite caſum:

Et placidi ſeruaſſe Pios. En igitur tibi Lucretius
& Poeta, & philoſophus quidem maximus uel an-
tiquorum iudicio, ſed plenus mendaciorum. nam mul-
to aliter ſentit de Deo, de creatione rerum, quàm Pla-
to, q̄ cæteri Academiæ, qui ppe qui Epicuræam ſectam
ſecutus eſt. quam obrem ſunt qui ne legendum quidem
illum cenſent Chriſtiani hominibus: qui uerum De-
um adorant: colunt: uenerantur. ſed quoniam ueri-
tas, quanto magis inquiritur, tanto apparet illuſtri-

or, & uenerabilior: qualis eſt fides catholica: quàm
IESVS Chriſtus Deus Opt. Max. dum in huma-
nis ageret: prædicauit hominibus: Lucretius, & qui
Lucretio ſunt ſimillimi: legendi quidem mihi uiden-
tur: ſed ut falſi, & mendaces: ut certe ſunt.

Hæc autem attigimus: ut ſiquis hæc noſtra le-
gens, neſciat deliramenta Lucretij: id diſcat e no-
bis: licet ad te unum ſcribere uideamur. Id enim
eſt harum epistoſarum genus: ut cum ad unum ſcri-
buntur: ad omnes, in quorum manus peruenerint:
tanquam argumenta ſcribantur. Quod autem lon-
ge correctior emittitur nunc Lucretius ex ædibus no-
ſtris, quàm conſueuerit: habenda eſt potiffimum gra-
tia Andreae Naugerio noſtro: qui eum, quanquam
curſim propter ipſius occupationes, & importunam
impreſſorum noſtrorum feſtinationem, tamen ac-
curate reſcripſit. Capita præterea mutata fere
ſunt omnia: ut uere quod ſingulis quibusq; locis com-
plectitur: contineant. & licet non inferenda ſuis ea
locis curauerimus, ne librum diuiderent: cum non
Lucretius illa: ſed alius quiſpiam inferuerit: tamen
ad enitandum inquirendi laborem, & pagellam ci-
tant, & uerſum, quod referenda ſunt. Quod ſi
per aduerſam ualeitudinem mihi licuiſſet, qua meſes
iam aliquot acerbiorè conſtictatus ſum, addite eſ-
ſent infra non pauca, quæ diligentie noſtræ fidem
omnibus facerent, & Lucretium ipſum pleniorè
redderent. ut cunq; ſit, cauendum etiam fuerat, ne

4-IIA

11535

A 5291468x

plus iusto opus excresceret, & magnitudo uoluminis
molestiam afferret. cetera ita praesuta esse a nobis
opinor Naugerij nostri industria, quam non con-
temnendam adhibuit: ut Lucretius legi atque intel-
ligi tandem possit. Vale.

Quae singulis libris continentur.

LIBRO PRIMO.

- Prooemium charta prima, uersu quinto.
Nullam rem gigni e' nihilo: sed e' certis omnia princi-
pijs fieri. 3. 41.
Nullam rem ad nihilum interimi: sed quaedam es-
se aeterna corpora: in quae omnia dissoluantur. 4. 37.
Non ideo prima corpora neganda, quia uideri non
possint: cum multa alia sint in rebus corpora: quae
itidem uideri nequeant. 5. 17.
Praeter corpora inane in rebus esse. 6. 31.
Nihil per se esse in rerum natura praeter inane &
corpora: cetera omnia aut his coniuncta, aut ho-
rum esse euenta. 8. 1.
Ea corpora, quae rerum sunt primordia, solida atque
aeterna esse. 9. 5.
Errasse Heraclitum, & eos, qui ex solo igne res om-
nes consistere opinati sunt: omnesq; illos, qui
unum duntaxat quodlibet elementum rerum ma-
teriem existimarunt. 11. 37.
Non minus falli eos, qui ex pluribus elementis, aut
ex omnibus etiam (ut Empedocles) res omnes gi-
gni opinantur. 12. 54.
Ex similibus Anaxagorae partibus non posse res omnes
consistere. 14. 51.
Infinitum esse in omnes partes spatium, atque infinitum

in eo semper moueri corpora. 16. 21.
Non dari medium totius, in quod nitantur omnia, ut
quidam crediderunt. 18. 32.

LIBRO SECVNDO.

Prooemium 19. 35.
Prima corpora uario & assiduo motu & gignere,
& resolueres res omnes. 20. 38.
Prima corpora maxima celeritate moueri. 21. 58.
Omnia corpora, ex sua natura deorsum ferri. 22. 41.
Prima corpora, cum per inane deorsum ferantur om-
nia, recta tamen decedere, & declinare ali-
quantulum. 23. 13.
Quo in motu sint prima corpora, in eodem semper
& fuisse, & futura esse. 24.
Mirum non esse, cum moueantur semper prima cor-
pora, non uideri tamen eorum motum. 24. 45.
Diuerfas esse primorum corporum figuras. 25. 10.
Vti diuerfas ita finitas esse primorum corporum figu-
ras. 27. 37.
Infinita esse inter se similia cuiuslibet figurae corpo-
ra. 28. 21.
Nullam rem non ex diuersis principiorum generibus
constare. 29. 21.
Non posse omnia principia omnibus connecti, sed dis-
sidere inter se quaedam. 31. 20.
Prima corpora omni colore priuata esse. 31. 50.
Ceteris qualitatibus sensibilibus carere prima cor-

pora. 33. 42.
Ex insensibilibus principijs gigni sensilia omnia. 34. 5.
Mundum hunc, & similes alios innumerabiles in
infinito spatio, non a deis, sed fortuito primorum
corporum concursu, & genitos, & interituros esse.
se. atque adeo iam senem esse hunc mundum. 36. 43.

LIBRO TERTIO.

Prooemium 39. 19.
Animum certam esse hominis partem. 40. 57.
Animum atque animam unam ex se naturam con-
ficere: sed animi esse dominatum. 41. 40.
Animum atque animam corporea natura constare. 41. 5.
Animum e minutissimis corporibus constare. 42. 21.
Animi naturam simplicem non esse: sed e quatuor
constare naturis. 43.
Quo pacto diuerse quatuor animi naturae simul mi-
stae unam ex se naturam creent. 43. 42.
Corpus atque animum ita coniuncta esse, ut neque
esse neque sentire quicquam unum absq; altero
possit. 44. 47.
Errare illos, qui animo sensus attribunt: neque cor-
pus sentire opinantur. 45. 14.
Errare Democritum, qui ita corpus animo nectat,
ut singula quaeq; animi primordia singulis qui-

busq; corporis primordijs apponat. 45. 34.
 Magis ab animo uitam esse, quam ab anima. 45. 60.
 Et natium & mortalem esse animum. 46. 21.
 Mortem neque quicquam ad nos pertinere: neque ti-
 mendam esse. 53. 27.

LIBRO QVARTO.

Proœmium 58. 4.
 Simulachra quædam atque imagines ab rebus mit-
 ti. 58. 53.
 Tenuissima natura constare imagines 59. 56.
 Celerrime gigni imagines. 60. 31.
 Celerrime moueri imagines. 61. 4.
 Visum causari ab imaginibus, & quomodo, cum rem
 aliquam uidemus, quantum etiam ea absit, uidea-
 mus. 61. 44.
 Cur cum singula quæq; simulachra uideri non pos-
 sint, ipsæ tamen res perspiciantur. 62. 24.
 Cur quæ in speculo uidentur imagines, ultra speci-
 lum esse uideantur. 62. 37.
 Cur in speculis ea, quæ dextera sunt, leua uidean-
 tur. 62. 60.
 Cur splendida oculos lædant. 63. 10.
 Cur quæ intuentur arquati, fiant lurida. 63. 18.
 Cur è tenebris uideamus ea, quæ in luce sunt, neque
 idem contra fiat. 63. 23.
 Cur imago in speculo in speculum resulet. 63. 39.
 Cur in inflexis speculis dextera uideantur simula-

chra. 63. 48.
 Cur ea, quæ quadrata sunt, rotunda procul intuenti-
 bus uideantur. 63. 55.
 Cur nostros motus sequi in speculis imagines uide-
 antur. 64. 6.
 Cur in sole nobiscum uideatur moueri umbra. 64. 12.
 Nunquam decipi sensus circa ea, quæ illorum sunt:
 sed errorem omnem ab animi esse opinione. quin
 quod sensibus uideatur, id uerum esse, neque re-
 felli posse. 64. 27.
 De auditu & uoce. 66. 51.
 Qua ratione fiat echo. 67. 42.
 Cur per quæ loca ad oculos uenire simulachra non
 possint, per ea uoces transmeent. 68. 5.
 De gustu & sapore. 68. 25.
 Cur idem cibus alijs amarus, alijs dulcis, quin res
 eadem alijs cibus, alijs uenenum sit. 68. 43.
 Cur febrientibus quæ prius iucunda erant, acerbata fi-
 ant. 69. 13.
 De olfactu, & odore, & cur alijs alijs aptior ani-
 mantibus odor sit. 69. 23.
 In uisibilibus etiam & coloribus id esse, ut alia acria,
 alia iucunda sint uisu. 69.
 Animum tenuissimis & celerrimis moueri simula-
 chris. 70. 12.
 Cur quodcunq; uoluerimus statim cogitemus. 71. 9.
 Animantium membra non ad usum data, sed datis
 membris eorum reperimentum usum. 71. 52.

Vnde & fames & sitis cauſetur.	72. 27.
Cur, cum uolumus, moueri poſſimus.	71. 46.
Quo pacto, & unde cauſetur ſomnus, & de inſomniis.	73. 16.
Quo pacto coeundi fiat deſyderium, & de amore, ac quomodo euitari poſſit.	75. 22.
Communem eſſe in coitu uoluptatem.	77.
Cur filij parentum & maiorum etiam nonnunquam ſimiles naſcantur.	78. 12.
De cauſis ſterilitatis.	78. 36.

LIBRO QUINTO.

Prooemium	79. 34.
Terram, mare, coelum, lumen, ſolem, & cæteras mundi partes qui mortales putat, non putare deos mortales eſſe: cum illæ dij non ſint.	81. 28.
Mundi partes non poſſe deorum ſedes eſſe.	82. 4.
Mundum non eſſe ab deis hominum cauſa conſtitutum.	82. 14.
Et natum, & interiturum eſſe mundum.	83. 33.
Quomodo elementa omnia, & ſydera ex primis corporibus primum genita.	86. 34.
De ſyderum motu.	88. 7.
Qua ratione in mundi medio terra poſſit conſiſtere, neq; deſcendat inferius.	88. 32.
ſolem, lunam, & cæteras ſtellas ea eſſe magnitudine, qua nobis uidentur.	89. 2.
Qua ratione, cum paruus admodum ſit ſol, tantum	

tamen emittat lumen.	89. 29.
Cur luna annuos ſolis curſus menſtruis peragat ſpatijs: & qua ratione ſol nunc ad nos accedere, nunc a nobis recedere poſſit.	89. 50.
Qua ratione nox fiat, qua item oriatur lux.	90. 26.
Cur alternis nunc breuiiores, nunc longiores ſint aut dies aut noctes.	90. 56.
Cur uaria ſpecie augeſcat lunæ lumen, & decreſcat.	91. 20.
De ſolis, & lunæ defectu.	92. 7.
Inferiora omnia, herbas, arbores, animalia, è terra primum genita.	92. 28.
Multa à noua terra creata monſtra, quæ augeſcere non potuerint: multaq; animantium genera interiiſſe.	93. 33.
Centauros, ſcyllas, cæteraq; id genus monſtra ex diuerſis generibus animalium compacta, neque fuiſſe unquam, neque eſſe poſſe.	94. 14.
Primorum illorum hominum uitam aſperrimam primæmo, atq; omnium rerum ignaram fuiſſe, paulatim deinde molliorem effectam.	95. 1.
Sermonem ab hominibus naturam ipſam expreſſiſſe, neque credendum eſſe unum aliquem rebus noua imponiſſe, atque ea mox alios docuiſſe.	96. 41.
Ignis inuentio, atq; eius uſus.	97. 48.
Conditis urbibus, & diuiſis rebus ſub regibus primum fuiſſe homines: mox ſeſe legum uinculis aſtrinxiſſe.	98. 5.

*Quæ causa primum deorum opinionem in animis
 hominum fecerit* 98. 58.
*Aurum, argentum, æs, plumbum, ferrum, atque eo-
 rum usus quomodo primum reperta: multaq;
 alia ad belli usum paulatim inuenta: reliquasq;
 omnes et res et artes ad hoc culmen p̄ gradus pau-
 latim peruenisse.* 100. 18.

LIBRO SEXTO.

Proœcium. 104. 4.
De tonitru. 105. 43.
De fulgure. 106. 47.
De fulminis natura, & mobilitate, & viribus. 107. 46.
Cur autumno & uere plura fiant fulmina. 110. 4.
*Rationibus perquirendam fulminum naturam non
 temere in deos referenda.* 110.
Presteres qua fiant causa. 111. 10.
De nubibus. 111. 38.
De imbribus. 112.
De arcu cœlesti. 112. 51.
De terræ motu. 113. 2.
Cur tot aquis influentibus mare maius non fiat. 114. 15.
De Aetnæ ignibus. 114. 47.
De Nili incremento. 115. 60.
*De auernis, alijsq; quibusdam locis, auibus, & qua
 drupedibus inimicis.* 116. 26.

Cur frigidior æstate aqua in puteis. 118. 8.
*Cur fons, qui apud Hammonis fanum est, luce fri-
 gidus, nocte calidus sit.* 118. 15.
*Cur admota stuppa, aut teda fonti cuidam frigido
 accendatur.* 118. 47.
Cur à magnete ferrum trahatur. 121. 31.
Vnde creetur pestilentia. 122. 20.
Atheniensium pestilentia. 123. 10.

1:110. Adhuc vultu respiciam.
1:111. Adhuc vultu respiciam.
1:112. Adhuc vultu respiciam.
1:113. Adhuc vultu respiciam.
1:114. Adhuc vultu respiciam.
1:115. Adhuc vultu respiciam.
1:116. Adhuc vultu respiciam.
1:117. Adhuc vultu respiciam.
1:118. Adhuc vultu respiciam.
1:119. Adhuc vultu respiciam.
1:120. Adhuc vultu respiciam.

1:121. Adhuc vultu respiciam.
1:122. Adhuc vultu respiciam.
1:123. Adhuc vultu respiciam.
1:124. Adhuc vultu respiciam.
1:125. Adhuc vultu respiciam.
1:126. Adhuc vultu respiciam.
1:127. Adhuc vultu respiciam.
1:128. Adhuc vultu respiciam.
1:129. Adhuc vultu respiciam.
1:130. Adhuc vultu respiciam.
1:131. Adhuc vultu respiciam.
1:132. Adhuc vultu respiciam.
1:133. Adhuc vultu respiciam.
1:134. Adhuc vultu respiciam.
1:135. Adhuc vultu respiciam.
1:136. Adhuc vultu respiciam.
1:137. Adhuc vultu respiciam.
1:138. Adhuc vultu respiciam.
1:139. Adhuc vultu respiciam.
1:140. Adhuc vultu respiciam.

1:141. Adhuc vultu respiciam.
1:142. Adhuc vultu respiciam.
1:143. Adhuc vultu respiciam.
1:144. Adhuc vultu respiciam.
1:145. Adhuc vultu respiciam.
1:146. Adhuc vultu respiciam.
1:147. Adhuc vultu respiciam.
1:148. Adhuc vultu respiciam.
1:149. Adhuc vultu respiciam.
1:150. Adhuc vultu respiciam.
1:151. Adhuc vultu respiciam.
1:152. Adhuc vultu respiciam.
1:153. Adhuc vultu respiciam.
1:154. Adhuc vultu respiciam.
1:155. Adhuc vultu respiciam.
1:156. Adhuc vultu respiciam.
1:157. Adhuc vultu respiciam.
1:158. Adhuc vultu respiciam.
1:159. Adhuc vultu respiciam.
1:160. Adhuc vultu respiciam.

T. L V C R E T I I C A R I
D E R E R V M N A -
T V R A L I B E R
P R I M V S .

E ne adum genitrix, hominum, di-
uūmq; uoluptas

A lina Venus, coeli subter labentia
signa

Q uae mare nauigerum, quae ter-
ras frugiferentis

C oncelebras: per te quoniam genus omne animantū

C oncipitur: uisūq; exortum lumina solis:

T e dea, te fugiunt uenti, te nubila coeli:

A duentūq; tuo, tibi suauis dædala tellus

S ubmittit flores, tibi ridet æquora ponti:

P acatumq; nitet diffuso lumine cælum.

N am simulac species patefacta est uerna diei:

E t referata uiget genitabilis aura fauoni:

A erie primum uolucres te dina, tuumq;

S ignant initum, perculsa corda tua ui-

I nde feræ pecudes persultant pabula læta:

E t rapidos tranant amnes: ita capta lepore,

T e sequitur cupide quod quancq; inducere pergis.

D eniq; per maria, ac montes, fluminosq; rapaces

F rondiferasq; domos auium, camposq; uiuentes,

O mnibus incutiens blandum per pectora amorem,

E fficis, ut cupide generatim secla propagent.

Q uae quoniam rerum naturam sola gubernas:

N ec sine te quicquam dias in luminis oras

LVCR.

E xoritur: neq; sit lætum, neq; amabile quicquam:
 T e sociam studeo scribendis uersibus esse:
 Quos ego de rerum natura pangere conor
 M emmiadæ nostro: quem tu dea tempore in omni
 O mnibus ornatum uoluiſti excellere rebus.
 Quo magis æternum da dictis diua leporem.
 E ffice, ut interea fera munera militiæ
 P er maria, ac terras omnes sopita quiescant.
 N am tu sola potes tranquilla pace inuare
 M ortales: quoniam belli fera munera maiors
 A rripotens regit: in gremium qui sæpe tuum se
 R eijcit æterno deuictus uulnere amoris:
 A tq; ita suspiciens tereti ceruice reposta
 P ascit amore auidos inhians in te dea uisus:
 E q; tuo pendet resupini spiritus ore.
 H unc tu diua tuo recubantem corpore sancto
 C ircumsusa super, suauiter ex ore loquelas
 F unde, petens placidam romanis inclyta pacem.
 N am neq; nos agere hoc patriæ tempore iniquo
 P ossumus æquo animo: nec Memmi clara propago
 T alibus in rebus communi deesse saluti.
 Quod superest, uacuas aureis tibi Memmius, & te
 S emotum a curis adhibe ueram ad rationem:
 N e mea dona tibi studio disposta fideli,
 I ntellecta prius quàm sint: contempta relinquant.
 N am tibi de summa cæli ratione, deumq;
 D isserere incipiam: & rerum primordia pandam:
 V nde omnes natura creet res, auctet, alatq;:
 Quo'ue eadem rursus natura perempta resoluat:
 Quæ nos matricem, & genitalia corpora rebus

atq;

*matricem
genitalia corpora.*

LIB. I

R eddunda in ratione uocare: & semina rerum
 A pcellare suemus: & hæc eadem usurpare
 C orpora prima: q; ex illis sunt omnia primis.
 H umana ante oculos foede cum uita iaceret
 I n terris, oppressa graui sub religione:
 Quæ caput à cæli regionibus ostendebat
 H orribili super aspectu mortalibus in stans:
 P rimum grauius homo mortales tollere contra
 E st oculos ausus: primusq; obistere contra:
 Quem nec fama deum, nec fulmina, nec minitanti
 M urmure compressit cælum: sed eo magis acrem
 I rritat uirtutem animi: constringere ut arcta
 N aturæ primus portarum claustra cupiret.
 E rgo uiuida uis animi peruicit: et extra
 P rocessit longe flammantia mœnia mundi:
 A tq; omne immensum peragravit mente, animoq;
 V nde refert nobis uictor: quid possit oriri,
 Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
 Q uantum sit ratione, atq; alte terminus herens.
 Q uare religio pedibus subiecta uicissim
 O bteritur: nos exæquat uictoria cælo.
 I llud in his rebus uereor: ne forte rearis
 I mpia te rationis inire elementa: uiamq;
 I ndugredi sceleris: quin contra sepius olim
 R elligio peperit scelerosa, atq; impia facta.
 A ulide quo pacto triniua uirginis aram
 I phiasso turparunt sanguine foede
 D uctores danaum delecti prima uirorum.
 C ui simul infula uirgineos circumdata comptus
 E x utraq; pari malarum parte profusa est:

*semina rerum
corpora prima.*

grauis homo

cusfret

mundi mœnia

E t mœstum simul ante aras a stare parentem
 S en sit: et hunc propter ferrum celare ministros:
 A spectuq; suo lachrymas effundere cives:
 M uita metu terram genibus submissa petebat:
 N ec misera prodesse in tali tempore quibat,
 Q uod patrio princeps donat nomine regem.
 N am sublata uirum manibus, exerebundaq; ad aras
 D educta est: non ut solenni more sacrorum
 P erfecto, posset claro comitari hymenæo:
 S ed casta incestu nubendi tempore in ipso
 H ostia concideret mactatu mœsta parentis:
 E xitus ut classi felix, faustusq; daretur.
 T antum religio potuit suadere malorum.
 T utemet a nobis iam quouis tempore uatum
 T erriloquis uictus dictis desciscere quæres.
 Q uippe etenim gmulta tibi iam fingere possunt
 S omnia: quæ uitæ rationes uertere possunt:
 F ortunasq; tuas omnes turbare timore.
 E t merito, nam si certam finem esse uiderent.
 A erumnarum homines: aliqua ratione ualere
 R elli gonibus, atq; minis obfistere uatum.
 N unc ratio nulla est: restandi nulla facultas:
 A eternas quoniam poenas in morte timendum.
 I gnoratur enim quæ sit natura animai:
 N ata sit: an contra nascantibus insinuetur:
 E t simul intreat nobis cum morte dirempta:
 A n tenebras orci uisat, uastasq; lacinas:
 A n peccides alias diuinitus insinuet se:
 E nnius ut noster cecinit, qui primus amœno
 D etulit ex helicone perenni fronde coronam:

terrilogis.

ennius

P er gentes italas hominum quæ clara cluèret.
 E t si præterea tamen esse acherusia templa
 E nnius æternis exponit uersibus cæcis:
 Q uo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra:
 S ed quædam simulachra modis pallentia miris.
 V nde sibi exortam semper florentis H omèri
 C ommemorat speciem, lachrymas effundere falsas
 C œpisse: et rerum naturam expandere dictis.
 Q uæ propter bene cum superis de rebus habenda
 N obis est ratio: solis, lunæq; meatus
 Q uæ fiant ratione: et quæ ui quæq; gerantur
 I n terris: tum cum primis ratione sagaci
 V nde anima, atq; animi constet natura uidendum:
 E t quæ res nobis uigilantibus obuia mentes
 T errificet morbo affectis, somnoq; sepultis:
 C ernere uti uideamur eos, audireq; coram:
 M orte obita quorum tellus amplectitur ossa.
 N ec me animi fallit graiorum obscura reperta
 D ifficile illustrare latinis uersibus esse:
 M ulta nouis uerbis præsertim cum sit agendum
 P ropter egestatem lingue, et rerum nouitatem.
 S ed tua me uirtus tamen, et spectata uoluntas
 S uauis amicitie, quemuis perferre laborem
 S uadet: et inducat noctes uigilare serenas,
 Q uærentem dictis quibus, et quo carmine demum
 C lara tuæ possim præpandere lumina menti:
 R es quibus occultas penitus conuicere possis.
 H unc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est,
 N on radij solis, neq; lucida tela dici,
 D iscutiant: sed naturæ species, ratioq;

g. b. et alijs.

*vii. et simulachra in
falsentia miris.*

vir. sone uinog sepulij.

16. a.

se pndere

tela dirj.

P rincipium hinc cuius nobis exordia sumet:
N ullam rem e' nihilo gigni diuinitus unquam.
Q uippe ita formido mortales continet omnes:
Q uod multa in terris fieri, caeloq; tuentur:
Q uorum operum causas nulla ratione videre
P ossunt: ac fieri diuino numine rentur.
Q uas ob res, ubi uiderimus, nil posse creari
D e nihilo: tum, quod sequimur, iam rectius inde
P erspicimus: et unde queat res quaeq; creari:
E t quo quaeq; modo fiant opera sine diuin.
N am si de nihilo fierent: ex omnibus rebus
O mne genus nasci posset: nil semine egeret.
E mare primum homines, e' terra posset oriri
S quamigerum genus, et uolucres: erumpere caelo
A rmenta, atq; alia pecudes: genus omne ferarum
I ncerto partu culta, ac deserta tenerent.
N ec fructus ydem arboribus constare solerent:
S ed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
Q uippe ubi non essent genitalia corpora cuiq;
Q ui posset mater rebus consistere certa?
A t nunc, seminibus quia certis quaeq; creantur:
I nde enascitur: atq; oras in luminis exit:
M ateries ubi inest cuiusq;, et corpora prima.
A tq; hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni:
Q uod certis in rebus inest secreta facultas.
P raterea, cur uere rosam, frumenta calore,
V ites autumnno fundi suadente uidemus?
S i non certa suo quia tempore semina rerum
C um confluxerunt: patefit quodcunq; creatur:
D um tempestates ad sunt: et uiuida tellus

Vir.
 sic uero temp
 et omnia possent.

T uo res teneras effert in luminis oras.
Q uod si de nihilo fierent: subito exorirentur
I ncerto spatio, atq; alienis partibus anni.
Q uippe ubi nulla forent primordia: quae genitali
C onalio possent arceri tempore iniquo.
N ec porro augendis rebus spatio foret usus
S eminis ad coitum: e' nihilo si crescere possent.
N am fierent iuuenes sub:to ex infantibus paruis:
E terraq; exorta repente arbutta salirent.
Q uorum nil fieri manifestum est: omnia quando
P aulatim crescunt (ut par est) semine certo:
C rescendq; genus seruant: ut noscere possis
Q uaeq; sua de materia grande scere, aliq;
H uc accedit, uti sine certis imbribus anni
L atificos nequeat foetus submittere tellus:
N ec porro secreta abo natura animantum
P ropagare genus possit: uitamq; tueri.
V t potius multis communia corpora rebus
M ulta putes esse: ut uerbis elementa uidemus:
Q uam sine principijs ullam rem existere posse.
D eniq; cur homines tantos natura parare
N on potuit? pedibus qui pontum per uada possent
T ransire: et magnos manibus diuellerent montes?
M ultaq; uiuendo uititalia uincere seclae?
S i non materies quia rebus reddita certa est
G ignundis: e' qua constat quid possit oriri.
N iligitur fieri de nilo posse fatendum est:
S emine quando opus est rebus: quo quaeq; creatae
A eris in teneras possent proferrier auras.
P ostremo, quoniam incultis praestare uidemus

vir. r. o.
 atq; alienis partibus
 annis?

Pet.

Is uero in
 frons mos.

hec factae
 antiquae hie
 multo i' lais s'p'

air font.

Culta loca: & manibus meliores reddere foetus:
Effe uidelicet: in terris primordia rerum:
Quæ nos fecundas uertentes uomere glebas,
Terraiq; solum subigentes, cimus ad ortus.
Quod si nulla forent: nostro sine quæq; labore
S ponte sua multo fieri meliora uideres.
Huc accedit, uti quæq; in sua corpora rursum
Dissoluat natura: neq; ad nihilum interimat res.
Nam siquid mortale e' cunctis partibus esset:
Ex oculis res quæq; repente erepta periret.
Nulla uis foret usus enim: quæ partibus eius
Dissidium parere, & nexus exolucere possit.
At nunc, æterno quia constant semine quæq;
Donec uis obeat, quæ res diuerberet ictu:
Aut intus penetret per inania, dissoluatq;
Nullius exitium patitur natura uideri.
Praterea, quæcumq; uetustate amouet ætas:
Si penitus perimit consumens materiem omnem:
Vnde animale genus generatim in lumina uitæ
Educat Venus? & reductum dædala tellus
Vnde alit, atq; auget, generatim pabula præbens?
Vnde mare ingeniti fontes: externaq; longe
Flumina suppeditant: unde æther sydera pascit?
Omnia enim debet mortali corpore quæ sunt:
In finita ætas consumpsit anteacta, diesq;
Quod si in eo spatium, atq; anteacta ætate fuere,
E' quibus hæc rerum consistit summa resecta:
Immortali sunt natura prædita certe.
Haud igitur possunt ad nilum quæq; reuerti.
Deniq; res omnes eadem uis, causaq; uulgo

Conficeret: nisi materies æterna teneret
Inter se nexu minus, aut magis indupedita.
Tactus enim leti satis esset causa profecto:
Quipe ubi nulla forent æterno corpore: quorum
Contextum uis deberet dissolucere quæq;
At nunc, inter se quia nexus principiorum
Dissimiles constant: æternaq; materies est:
Incolumi remanent res corpore: dum satis acris
Vis obeat pro textura cuiusq; reperta.
Haud igitur redit ad nihilum res ulla: sed omnes
Dissidio redeunt in corpora materiali.
Postremo, pereunt imbres: ubi eos pater æther
In gremium matris terræ præcipitauit.
At nitida surgunt fruges: ramiq; uirescunt
Arboribus: crescunt ipsæ: foetusq; grauantur.
Hinc alitur porro nostrum genus, atq; ferarum:
Hinc lætas urbes pueris florere uidemus:
Frondiferasq; nouis quibus canere undiq; syluas.
Hinc fœsæ pecudes per pingua pabula læta
Corpora deponunt: et candens lacteus humor
Vberibus manat distentis: hinc noua proles
Artibus infirmis teneras lasciuia per herbas
Ludit, lacte mero mentes percussa nouellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcumq; uidentur.
Quando aliud ex alio reficit natura: nec ullam
Rem gigni patitur, nisi morte adiuta aliena.
Nunc ageris, quoniam docui nil posse creari:
De nihilo: neq; item genita ad nihilum reuocari:
Nequa forte tamen coeples diffidere dictis:
Quod nequeunt oculis rerum primordia carni:

Vir. 18. a.
Tu pater optatus
foras ibi ether
cojugis in gremio
est discernit, et

10. a.
10. a.
10. a.

A cipe præterea, quæ corpora tute necesse est
 C onstitare esse in rebus: nec posse uideri.
 P rincipio, uenti uis uerberat incata pontum:
 I ngentesq; ruit nauis: & nubila differt,
 I nterdum rapido percurrens turbine æmpos
 A rboribus magnis sternit: montesq; supremos
 S ylii fragis uexat flabris: ita perfurit acri
 C um fremitu: seuitq; minaci murmure pontus.
 S unt igitur uenti nimirum corpora cæca:
 Quæ mare, quæ terras, quæ deniq; nubila cæli
 V errunt: ac subito uexantia turbine raptant.
 N ec ratione flunt alia: stragemq; propagant:
 Quàm cum mollis aquæ fertur natura repente
 F lumine abundant: quod largis imbribus auget
 M ontibus ex altis magnus decursus aquai,
 F ragmina conijciens sylvarum, arbutaq; tota:
 N ec ualidi possunt pontes uenientis aquai
 V im subitam tolerare: ita magno turbidus imbrī
 M olibus incurrit ualidis cum uiribus annis.
 D at sonitu magno stragem: uoluitq; sub undis
 G randia saxa: ruit qua quicquam fluctibus obstat.
 S ic igitur debent uenti quoq; flamina ferri.
 Quæ ueluti ualidum cum flumen procubere:
 Quamlibet in partem trudent res ante, riuuntq;
 I mpetibus crebris: interdum uertice torto
 C orripiunt: rapidiq; rotanti turbine portane.
 Quare etiam atq; etiam sunt uenti corpora cæca:
 Quandoquidem factis, ac moribus æmula magnis
 A mnibus inueniuntur: aperto corpore, qui sunt.
 T um porro uarios rerum sentinus odores:

Vir.
 aut. hinc hinc
 insit. agitata
 tumens. con.

x. hinc hinc

Vir.
 cura. uis. q. d.
 calq. et fortia
 or. hinc uis.

corpora. uis.

N ec tamen ad naves uenientes cernimus unquam:
 N ec calidos æstus tuimur: nec frigora quimus
 V surpare oculis: nec uoces cernere suemus:
 Quæ tamen omnia corpora constare necesse est
 N atura: quoniam sensus impellere possunt:
 T angere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res.
 D eniq; fluctifrago suspense in litore uestes
 V uestiunt: eadem dispansa in sole serescunt.
 A c neq; quo pacto persederit humor aquai
 V isum est: nec rursum quo pacto fugerit æstu.
 I n paruas igitur partes dispergitur humor:
 Quas oculi nulla possunt ratione uidere.
 Quin etiam multis solis redeuntibus annis
 A nnulus in digito subtertenatur habendo:
 S tillicidi casus lapidem cauat: uncus aratri
 F erreus occulte decrescit uomer in aruis:
 S trataq; iam uulgi pedibus detrita uiarum
 S axea conspicimus: tum portas propter athenas
 S igna manus dextras ostendunt attenuari
 S epe salutantum tactu, præterq; meantum.
 H æc igitur minui, cum sint detrita, uidemus:
 S ed quæ corpora decedant in tempore quoq;
 I nuida præcluserit speciem natura uidendi.
 P ostremo, quæcumq; dies, natumq; rebus
 P aulatim tribuit moderatim crescere cogens:
 N ulla potest oculorum acies contenta tueri.
 N ec porro, quæcumq; æuo, macieq; senescunt:
 N ec mare quæ impendent, uesco sale saxa peresa:
 Quid quoq; amittant in tempore, cernere possis.
 C orporibus cæcis igitur natura gerit res.

8. a.
 uisunt
 serescunt.

Vir.
 cantando. uis.
 angus.
 Ecce.
 postando. afflu.
 fin. hinc. no. co.

Nec tamen undiq; corporea stipata tenentur
 Omnia natura: nanq; est in rebus inane.
 Quod tibi cognosse in multis erit uile rebus:
 Nec sinet errantem dubitare: et quaerere semper
 De summa rerum: Et nostris diffidere dictis.
 Quapropter locus est intactus inane, uacansq;
 Quod si non esset: nulla ratione moueri
 Res possent: nanq; officium quod corporis extat:
 Officere, atq; ob stare: id in omni tempore adesse
 Omnibus: haud igitur quicq; procedere possit:
 Principium quoniam cedendi nulla daret res.
 At nunc per maria, ac terras, sublimaq; coeli,
 Multa modis multis uaria ratione moueri
 Cernimus ante oculos: quæ, si non esset inane:
 Non tam sollicito motu priuata carerent:
 Quam genita omnino nulla ratione fuissent:
 Undiq; materies quoniam stipata quiescit.
 Præterea, quamuis solidae res esse putentur:
 Hinc tamen esse liquet raro cum corpore: cernas
 In saxis, ac speluncis: permanat aquarum
 Liquidus humor: Et uberibus flent omnia guttis.
 Dissipat in corpus se se cibus omne animantium:
 Crescunt arbuta: Et factus in tempore fundunt:
 Quod abus in totos usq; ab radiabus imis
 Per truncos, ac per ramos diffunditur omnis.
 Inter septa meant uoces: Et clausa domorum
 Transuolant: rigidum permanat frigus ad ossa.
 Quod, nisi inania sint: quæ possent corpora quæq;
 Transire: haud ulla fieri ratione uideres.
 Deniq; cur alias alijs præstare uidemus.

corporis officium
 ob stare.

Ponderare res rebus nihilo maiore figura?
 Nam si tantundem est in lanae glomere, quantum
 Corporum in plumbo est: tantundem pondere par est:
 Corporis officium est quomodo premere omnia deorsum: *corporis officium*
 Contra autem natura manet sine pondere inanis.
 Ergo quod magnum est æque: leuiusq; uidetur:
 Nimirum plus esse sibi declarat inanis.
 At contra grauius plus in se corporum esse
 Dedicat: Et multo uacui minus intus habere.
 Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
 Querimus, admistum rebus quod inane uocamus.
 Illud in his rebus, ne te deducere uero
 Possit, quod quidam fingunt, percurrere cogor:
 Cedere squamigeris latices nitentibus aiui:
 Et liquidas aperire uias: quia post loca pisces
 Inquant: quod possint cedentes confluere undæ,
 Sic alias quoq; res inter se posse moueri:
 Et mutare locum: quamuis sint omnia plena.
 Sicut id falsa totum ratione receptum est.
 Nam quod squamigeri poterunt procedere tandem?
 Nisi spatium dederint latices: concedere porro
 Quo poterunt undæ: cum pisces ire nequibunt?
 A ut igitur motu priuandum est corpora quæq;
 A ut esse admistum dicendum rebus inane: *conuincere*
 Unde initium primum capiat res quæq; mouendi.
 Postremo duo de concursu corpora lata
 Si citâ dissiliant: nempe aer omne necesse est
 Inter corpora quod fiat, possidat inane.
 Is porro, quamuis circum celerantibus auris
 Confluat: haud poterit tamen uno tempore totum

C ompleri spatium: nam primum quenaq; necesse est
 O cupet ille locum: deinde omnia possideantur.
 Q uod si forte aliquis, cum corpora dissiluerit:
 T um putat id fieri, quia se condensat aer:
 E rrat: nam uacuum tunc fit, quod non fuit ante:
 E t repletur item uacuum, quod constitit ante.
 N ec taliratione potest denserier aer.
 N ec si iam posset: sine inani posset opinor
 I pse in se trahere: et partes conducere in unum.
 Q uia propter, quamuis causando multa moreris:
 E sse in rebus inane tamen fateare necesse est.
 M ultiq; praeterea tibi possum commemorando
 A rgumenta, fidem dictis contradere nostris:
 V erum animo satis haec uestigia parua sagaci
 S unt: per qua possis cognoscere caetera tu te.
 N anq; canes ut montiuuagae persaepe ferai
 N aribus inueniunt intractas fronde quietes:
 C um semel insisterint uestigia certa uiai,
 S ic alid ex alio per te tu te ipse uidere
 T alibus in rebus poteris: caecatisq; latebras
 I nsinuare omnes: et uerum protrahere inde.
 Q uod si pigraris, paulum uere recesseris ab re:
 H oc tibi de plano possum promittere Memmi:
 V sque adeo largos haustus de fontibus magnis
 L ingua meo suauis diti de pectore fundet:
 V t uere ar, ne tarda prius per membra senectus
 S erpat: & in nobis uitai claustra resoluat:
 Q uam tibi de quauis una re uersibus omnis
 A rgumentorum sit copia missa per aures.
 S ed nunc iam repetam coeptum pertextere dictis.

Vv.

(causando vno)
 boni qui dicit
 amicitia

pigritas
 - gano

O mnis ut est igitur per se natura, duabus
 C onstitit in rebus: nam corpora sunt, & inane, *corpora*
 H ac in quo sita sunt: & qua diuersa mouentur. *inane*
 C orpus enim per se communis dedicat esse
 S ensus: cui nisi prima fides fundata ualebit:
 H aud erit occultis de rebus quo referentes
 C onfirmare animos quicquam ratione queamus.
 T um porro locus, ac spatium, quod inane uocamus,
 S i nullum foret: haud usquam sita corpora possent
 E sse: neq; omnino quoquam diuersa meare:
 I d quod iam supra tibi paulo ostendimus ante.
 P raeterea nihil est, quod possis dicere ab omni
 C orpore seiuinctum, secretumq; esse ab inani:
 Q uod quasi tertia sit rerum natura reperta.
 N am quodcumq; erit, esse aliquid debet id ipsum:
 A ugmine uel grandi, uel paruo deniq; dum sit. *argumentum*
 C ui si tactus erit quamuis leuis, exiguisq;: b. a. *ad corpus*
 C orporum augebit numerum: summamq; sequetur.
 S in intachile erit, nulla de parte quod ullam
 R em prohibere queat per se transire meantem:
 S cilicet hoc id erit uacuum, quod inane uocamus. *quod inane*
 P raeterea, per se quodcumq; erit, aut faciet quid:
 A ut alijs fuzq; debet agentibus ipsum:
 A ut erit ut possint in eo res esse, griaq;
 A t facere, & fuzq;, sine corpore nulla potest res:
 N ec praebere locum porro, nisi inane, uacansq;
 E rgo praeter inane, & corpora, tertia per se
 N ulla potest rerum in numero natura relinqui:
 N ec quae sub sensus cadat ullo tempore nostros:
 N ec ratione animi, quam quisquam possit apisci.

N am quæcunq; *clinet* *carum* *coniuncta* *in n* *uero. Im* *longus aut est* *quo nunc* *actimus na* *brâ idem ges* *uoluerit d'ipm* *uiciale est.*
 R ebus ea inuenies: aut horum euenta uidebis.
 C oniuinctum est id, quod nunquam sine pernicali
 D issido potis est seiuung, seq; gregari:
 P onlus uit saxi, calor ignis, liquor aquai,
 T actus corporibus cunctis, intactus inani.
 S eruitum contra libertas, diuiti æq;
 P aupertas, bellum, concordia, cætera, quorum
 A duentu manet incolumis natura, abituq;
 H æc soliti sumus, ut par est, euenta uocare.
 T empus item per se non est: sed rebus ab ipsis
 C onsequitur sensus, transactum quid sit in æuo:
 T um quæ res instet: quid porro deinde sequatur:
 N ec per se quenquam tempus sentire sitendum est
 S emotum ab rerum motu, placidâq; quiete.
 D eniq; tyndaridem raptam, belloq; subactas
 T rouigenas gentes ut dicunt esse: uidendum est,
 N e contra, hæc per se, cogunt nos forte fateri:
 Q uando ea secla hominum, quorû hæc euenta fuere
 I rrenocabilis abstulerit iam præterita ætas.
 N anq; aliud terris, aliud regionibus ipsis
 E uentum dici poterit, quodcunq; erit actum.
 D eniq; materies si rerum nulla fuisset,
 N ec locus, ac spatium, res in quo quæq; geruntur:
 N unquam tyndaridis formæ constatus amore
 I gnis Alexandri phrygio sub pectore gliscens
 C lara accendisset seui certamina belli:
 N ec clam durateus troianis pergama partu
 I nstammasset equus nocturno graiugenarum:
 P erspicere ut possis, res gestas funditus omnes,

non ita

✕ N on ita uti corpus per se constare: neq; esse:
 N ec ratione cluere eadem, qua constat inane:
 S ed magis ut merito possis euenta uocare
 C orporum, atq; loci, res in quo quæq; gerantur.
 C orpora sunt porro partim primordia rerum:
 P artim conalio quæ constant principiorum.
 S ed quæ sunt rerum primordia, nulla potest uis
 S tringere: nam solido uincunt ea corpore demum.
 E t si difficile esse uidetur forsitan quicquam
 I n rebus solido reperiri corpore posse.
 T ransit enim fulmen cæli per septa domorum:
 C lamor ut it uocis: ferrum candescit in igne:
 D issiliuntq; fero feruentia saxa uapore:
 Q uin labefactatus rigor auri soluitur æstu:
 T um glacies acri flamma deuicta liquecit.
 P ermanat calor argentum, penetrat æq; frigus:
 Q uando utrunq; manu retinentes pocula, rite
 S ensimus, insuso lympharum rore superne.
 V sque adeo in rebus solidi nihil esse uidetur.
 S ed quia uera tamen ratio, naturâq; rerum
 C ogit: ades, paucis dum uersibus expediamus:
 E sse ea, quæ solido, atq; eterno corpore consistit:
 S emina quæ rerum, primordiaq; esse docemus:
 V nde omnis rerum nunc constet summa creata.
 P rincipio, quoniam duplex natura duarum
 D issimilis rerum longe constare reperta est,
 C orporum atque loci, res in quo quæq; geruntur:
 E sse utranq; sibi per se, puramq; necesse est.
 N am quæcunq; uacat spatium, quod in æne uocamus:
 C orpus ea non est: qua porro cunq; tenet se

b

Corpus: ea uacuum nequaquam constat inane.
 Sunt igitur solida, ac sine inani corpora prima.
 Præterea, quoniam genitis in rebus inane est:
 Materiam cum solidam constare necesse est:
 Nec res ulla potest uera ratione probari
 Corpore inane suo cælare: atq; intus habere:
 Si non quod cohibet, solidum constare relinquant.
 Id porro nihil esse potest, nisi materiai
 Conclium quod inane queat tectum cohibere.
 Materies igitur, solido quæ corpore constat:
 Esse æterna potest: cum cætera dissoluantur.
 Tum porro, si nil esset, quod inane uacret:
 Omne foret solidum: nisi, contra, corpora cæca
 Essent: quæ loca complerent, quæcunq; tenerent:
 Omne, quod est spatium uacuum, constaret inane.
 Aternis igitur nimirum corpus inani
 Distinctum, quoniam nec plenum nauiter extat:
 Nec porro uacuum: sunt ergo corpora cæca:
 Quæ spatium pleno possunt distinguere inane.
 Hæc neq; dissolui plagis extrinsecus icta
 Possunt: nec porro penitus penetrata retexti:
 Nec ratione queunt alia tentata labare:
 Id quod iam supra tibi paulo ostendimus ante.
 Nam neque collidi sine inani posse uidetur
 Quicquam: nec frangi: nec findi in bina secundo:
 Nec capere humorem, neq; item manabile frigus,
 Nec penetrare ignem: quibus omnia conficiuntur.
 Et quo quæq; magis cohibet res intus inane:
 Tam magis his rebus penitus tentata labascit.
 Ergo si solida, ac sine inani corpora prima

Sunt, ita uti docti: sint hæc æterna necesse est.
 Præterea, nisi materies æterna fuisset:
 Ante hæc ad nihilum penitus res quæq; redissent:
 De nihilo quæ sita forent, quæcunq; uidemus.
 At quoniam supra docti nil posse creati
 De nihilo: neq; quod genitum est, ad nil reuocari:
 Esse immortalis primordia corpore debent:
 Dissolui quo quæq; si premo tempore possint:
 Materies ut suppetit rebus reparandis.
 Sunt igitur solida primordia simplicitate:
 Nec ratione queunt alia seruata per æuum
 Ex infinito iam tempore res reparare.
 Huc accedit: uti solidissima materiai
 Corpora cum constant: possint tamen omnia reddi
 Mollia: quæ fiant æter, aqua, terra, uapores:
 Quo pacto fiunt, & quæ ui quæq; geruntur,
 Admissum quoniam simul est in rebus inane.
 At contra si mollia sint primordia rerum:
 Unde queant ualidi silices, ferrumq; creati,
 Non poterit ratio reddi: nam funditus omnis
 Principio fundamenti natura carebit.
 Sunt igitur solida pollentia simplicitate:
 Quorum condense magis omnia conciliati
 Rectari possunt: ualidasq; ostendere uires.
 Deniq; iam quoniam generatim reddita finis
 Crescendi rebus constat, uitamq; tuendi:
 Et quid quæq; queant per fœdera naturai,
 Quid porro nequeant, sancitum quando quid extat:
 Nec commutatur quicquam, quando omnia constant.
 Vsq; cædeo uariæ uolucres ut in ordine cunctæ

Ostendunt maculas generales corpore inesse:
Immutabile materiae quoque corpus habere
Debent nimirum: nam si primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione reuincta:
Incertum quoque iam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat: finita potestas denique cuique
Qua nam sit ratione, atque alte terminus haerens:
Nec toties possent generatim secula referre
Naturam, motus, uictum, moresque parentum.
Tum porro, quoniam est extremum quodque caecumens
Corporis: illius, quod nostri cernere sensus
Iam nequeunt: id nimirum sine partibus extat:
Et minima constat natura: nec fuit unquam
Per se secretum: neque posthac esse ualebit:
Alterius quoniam est ipsum: primae quoque, et imae,
Inde aliae, atque aliae, similes ex ordine partes,
Agmine condensa naturam corporis explent.
Quae quoniam per se nequeunt constare: necesse est
Haerere: unde queant nulla ratione reuelli.
Sunt igitur solida primordia simplicitate:
Quae minimis stipata cohaerent partibus arte,
Non ex ullorum conuentu concliata,
Sed magis aeterna pollentia simplicitate:
Vnde neque auelli quicquam, neque diminui quid
Concedit natura, reseruans semina rebus.
Propterea, nisi erit minimum: paruissima quaeque
Corpora constabunt ex partibus infinitis.
Quippe ubi dimidiae partis pars semper habebit
Dimidiam partem: nec res praefinet ulla.
Ergo rerum inter summam, minimamque, quid esset,

Nil erit, ut distet: nam quamuis funditus omnis
Summa sit in finem: tamen paruissima quae sunt
Ex infinitis constabunt partibus aequae.
Quod quoniam ratio reclamatione uera: negatque
Credere posse animi: uictus fateare necesse est:
Esse ea, quae nullis iam praedita partibus extant:
Et minima constent natura: quae quoniam sunt:
Illa quoque esse tibi solida, atque aeterna fatendum.
Denique: si minimas in partibus cuncta resolui
Cogere consueisset rerum natura creatrix:
Iam nihil ex illis eadem reparare ualeret.
Propterea, quia quae nullis sunt partibus aucta,
Non possunt ea, quae debet genitalis habere
Materiae, uarios connexus, pondera, plagas,
Concursum, motus, per quae res quaeque geruntur.
Porro si nulla est frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex aeterno tempore quaeque
Nunc etiam superare necesse est corpora rebus:
Quae non dum clueant ullo tentata periculo.
At quoniam fragili natura praedita constant,
Discrepat aeternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis uexata per aeuum.
Denique: si nullam finem natura parasset
Frangendis rebus: iam corpora materiae
Vsq; redacta forent, aeuo frangente priore:
Vt nihil ex illis a certo tempore posset
Conceptum, summum aetatis peruadere florem.
Nam quiduis citius dissolui posse uidemus:
Quam rursus refici: quapropter longa diei
In finem aetas antea acti temporis omne

Quod fregisset adhuc disturbans, dissoluensq;
 Id nunquam reliquo reparari tempore posse.
 At nunc nimirum frangendi reddita finis
 Certa manet: quoniam refici rem quanq; uidemus:
 Et finita simul generatim tempora rebus
 Stare: quibus possint æui contingere florem.
 Quapropter, qui materiem rerum esse putarunt
 Ignem: atq; ex igni summam consistere solo:
 Magnopere a uera lapsi ratione uidentur.
 Heraclitus inquit quorum dux prælia primus,
 Clarus obscuram linguam, magis inter inanens,
 Quande grauis grauior inter qui uera requirunt. atq; g
 Omnia enim stolidi magis admirantur, amantq;
 Inuersis quæ sub uerbis latitantia cernunt:
 Verasq; constituunt, quæ belle tangere possunt
 Aures: & lepido quæ sunt fucata sonore.
 Nam cur tam uariæ res possent esse requiro:
 Ex uero si sunt igni, puroq; creatæ.
 Nil prodesset enim calidum denserier ignem:
 Nec rare fieri: si partes ignis eandem
 Naturam, quam totus habet suus ignis, haberent.
 Acrior ardor enim conductis partibus esset:
 Languidior porro disiectis, diuq; si patis.
 Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
 Talibus in causis: nedum uariantia rerum
 Tanta queat densis, rarisq; ex ignibus esse.
 Id quoq; si faciant admixto rebus inani,
 Denleri poterunt ignes, rarisq; relinqui.
 Sed quia multa sibi cernunt contraria multi:
 Et fugiunt in rebus inane relinquere purum:

Ardua dum metuant, amittunt uera uia:
 Nec rursum cernunt, exempto rebus inani
 Omnia densari: fieriq; ex omnibus unum
 Corpus: nil ab se quod possit mittere natum,
 Aestheri ignis uti lumen iacit, atq; uaporem,
 Vt uideas non estis patis partibus esse.
 Quod si forte ulla credunt ratione potesse
 Ignis in coetus stringi: massareq; corpus: *manerit*
 Sicut ex ulla facere id si parte recipient,
 Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor
 Omnis: & ex nihilo fient quæcunq; creatur.
 Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
 Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante. *s. b.*
 Proinde, aliquid superare necesse est incolume ollis
 Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes:
 Denihilisq; renata uirescat copia rerum.
 Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædam
 Sunt: quæ conseruant naturam semper eandem:
 Quorum abitu, aut aditu, mutatoq; ordine, mutant
 Naturam res: & conuertunt corpora sese:
 Scire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
 Nil referret enim quædam discedere, adire,
 Atq; alio attribui, mutariq; ordine quædam:
 Si tantum ardoris naturam cuncta tenerent.
 Ignis enim foret omnimodis quodcunq; crearet.
 Verum, ut opinor, ita est: sunt quædam corpora: quorū
 Concursum, motus, ordo, positura, figura,
 Efficiunt ignis: mutatoq; ordine, mutant
 Naturam: neq; sunt igni similita: neque ulli
 Retorea rei: quæ corpora mittere possit

Sensibus: & nostros adiectu tangere tactus.
Dicere porro ignem res omnes esse neq; ullam
Rem ueram in numero rerum constare, nisi ignem,
Quod facit hic idem, per delirum esse uidetur.
Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
Et labefactat eos: unde omnia credita pendunt:
Vnde hic cognitus est ipsi, qui nominat, ignem.
Credit enim sensus ignem cognoscere uere:
Cætera non credit, nihil quæ clara minus sunt:
Quod mihi cum uanum, tum delirum esse uidetur.
Quid referemus enim, quod nobis certius ipsi
Sensibus esse potest, quo uera, ac falsa notemus?
Præterea quare quisquam magis omnia tollat:
Et uelit ardoris naturam relinquere solam:
Quam negot esse ignis, summam tamen esse relinquat?
Aequa uidetur enim dementia dicere utrunq;
Qua propter qui materiem rerum esse putarunt
Ignem: atq; ex igni summam consistere posse:
Et qui principium gignendis aera rebus
Constituere: aut humorem quicumq; putarunt
Fingere res ipsum per se: terram uel creare
Omnia: & in rerum naturas uertier omnes:
Magnopere a uero longeq; errasse uidentur.
Adde etiam, qui conduplicant primordia rerum,
Aera iungentes igni, terramq; liquori:
Et qui quattuor ex rebus posse omnia rentur,
Ex igni, terra, atq; anima procreescere, & imbrui.
Quorum acragantinus cum primis Empedocles est:
In sula quem triquetris terrarum gessit in oris:
Quam sicutans arcum magnis anfractibus æquor

Hic mihi
 non magis
 ut ingat

Empedocles
 triquetris

Ioniam glaucis aspergat litus ab undis:
Angustoq; fretu rapidum mare diuidit undis,
Italiae terrarum oras a finibus eius.
Hic est nastra charybdis: & hic ætnea minantur
Murmura flammaram rursum se colligere iras:
Faucibus eruptos iterum ut uis euomat ignes:
Ad caelumq; ferat flammae fulgura rursum.
Quæ cum magna modis multis, miranda uidetur
Gentibus humanis regio: uisendaq; fertur,
Rebus opima bonis, multa munita uirum ui.
Nil tamen hoc habuisse uiro præclarius in se,
Nec sanctum magis, & mirum, carumq; uidetur.
Carmina quin etiam diuini pectoris eius
Vociferantur, & exponunt præclara reperta:
Vt uix humana uideatur stirpe creatus.
Hic tamen, & supra quos diximus inferiores
Partibus egregie multis, multoq; minores,
Quanquam multa bene, ac diuinitus inuenientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedere
Sancius, & multo certa ratione magis, quam
Pythia: quæ tripede ex Phœbi, lauroq; profatur:
Pincipijs tamen in rerum fecere ruinas:
Et grauiiter magni magno cecidere ibi casu.
Primum quod motus exempto rebus inani
Constituunt: & res molles, rarasq; relinquunt,
Aera, solem, ignem, terras, animalia, fruges:
Nec tamen admiscet in eorum corpus inane. 15.
Deinde quod omnino finem non esse secandis
Corporibus faciunt: neque pausum stare fragori:
Nec prorsum in rebus minimum consistere quicquid.

Cum uideamus id extremum cuiusq; cecumen
Esse, quod ad sensus nostros minimum esse uidetur.
Conijcere ut possis ex hoc: quæ cernere non quis,
Extrimum, quod habent, minimum consistere rebus.
Huc accedit item, quoniam primordia rerum
Mollia constituunt: quæ nos natua uidemus
Esse, & mortali cum corpore funditus: at qui
Debet ad nihilum iam rerum summa reuerti:
De nihiloq; renata uigescere copia rerum.
Quorum utrunq; quid a uero iam distet, habebis.
Deinde inimica modis multis sunt, atq; uenena
Ipsa sibi inter se: quare aut congressa peribunt:
At ita diffugient: ut tempestate coacta
Fulmina diffugere, atq; imbres: uentosq; uidemus.
Deniq; quattuor ex rebus si cuncta creantur:
Atq; in eas rursum res omnia dissoluntur:
Qui magis illa queunt rerum primordia dici?
Quam contra res illorum, retroq; putari?
Alternis gignuntur enim: mutantq; colorem,
Et totam inter se naturam tempore ab omni-
Similita forte putas, ignis, terræq; coire
Corpus, & aeris auras, roremq; liquorum:
Nil in conalio naturam ut mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res esse creata:
Non animans, non ex animo cum corpore, ut arbor.
Quipe suam quicq; in coetu uariantis acervi
Naturam ostendet: mistusq; uidebitur aer
Cum terra simul, & quodam cum rore manere.
At primordia gignendis in rebus oportet
Naturam clandestinam, cæcâq; adhibere:

hoc primordia
 mollia et non
 sunt in corporibus
 sibi inter se.

Aut

un naturam in
 gignendis rebus
 seruat primordia.

Emineat nequid, quod contra pugnet, & obstet:
Quo minus esse queat proprie quodcunq; creatur.
Quoniam etiam repetunt a caelo, atq; ignibus eius:
Et primum faciunt ignem se uertere in auras
Aeris: hinc imbrem igni: terramq; creari
Ex imbri: retroq; a terra cuncta reuerti:
Humorem primum: post aera: deinde calorem:
Nec cessare hæc se inter se mutando meare
De caelo ad terram, de terra ad sidera mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto:
Immutabile enim quiddam superare necesse est:
Neres ad nihilum rediguntur funditus omnes.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exiit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Quapropter, quoniam quæ paulo diximus ante,
In commutatum ueniunt: constare necesse est
Ex alijs ea: quæ nequeant conuertier usquam:
Net tibi res redeant ad nihilum funditus omnes.
Quoniam potius tali natura prædita quædam
Corpora constituas: ignem si forte creauerint:
Posse eadem demptis paucis, paucisq; tributis,
Ordine mutato, & motu, facere aeris auras.
Sic alias alijs rebus mutarier omnes.
At manifesta palam res indicat (inquis) in auras
Aeris e' terra res omnes crescere, aliq;
Et nisi tempestas indulget tempore fausto:
Imbribus, & tibi nimborum arbuta uacillente.
Solq; sua pro parte fouet, tribuitq; calorem:
Crescere uti possint fruges, arbuta, animantes.
Salacet & nisi nos abus aridus, & tener humor

u. n. s. b.

A diuuet: amisso iam corpore, uita quoq; omnis
O mnibus è neruis, atq; ossibus exoluatur.
A diutamur enim dubio procul: atq; alimur nos
Certis ab rebus: certis alia atq; alia res:
Nimirum quia multimodis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia mista
Sunt: ideo uarijs uariae res rebus aluntur.
Atq; eadem magni refert primordia sepe,
Cum quibus, & quali positura contineantur:
Et quos inter se dent motus, accipiantq;
Nanq; eadem coelum, mare, terras, flumina, solem
Constituunt: eadem fruges, arbuta, animantes:
Verum alijs, alijsq; modo commista mouentur.
Quin etiam passim nostris in uersibus ipsis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter se uersus, ac uerba necesse est
Confiteare, & re, & sonitu distare sonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine solo.
At rerum que sunt primordia plura adhibere
Possunt: unde queant uariae res queq; creari.
maxagoras. **N**unc & Anaxagora scrutemur, Homæmeriam
 quam græci memorant nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrij sermonis egestas:
Sed tamen ipsam rem facile est exponere uerbis.
Prinçipio rerum quam dicit Homæmeriam,
Ossa uidelicet è paucillis, atq; minutis
Ossibus, & sic de paucillis, atq; minutis
Visceribus uiscus igni, sanguenq; creari,
Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis:
Ex auriq; putat micis consistere posse,

Aurum: & de terris terram concresecere paruis.
Sic ignem inter se paruis coeuntibus nasci
Ignibus, exiguis humorem humoribus esse.
Cætera consimili fingit ratione, putatq;
Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
Concedit: neq; corporibus finem esse secandis.
Quare in utraq; mihi pariter ratione uidetur
Errare, atq; illi, supra quos diximus ante.
Adde quod imbecilla nimis primordia fingit:
Si primordia sunt, simili que prædita constant
Natura, atq; ipsæ res sunt: æqueq; laborant:
Et pereunt: neq; ab exitio res ulla refrenat.
Nam quid in oppressu ualido durabit eorum,
Vt mortem effugiat leti sub cœtibus ipsis?
Ignis? an humor? an aura? qd horuè sanguis an? an
Nil, ut opinor: ubi ex æquo res funditus omnis (ne os?
Tam mortalis erit: q̄ que manifesta uidemus
Ex oculis nostris aliqua ui uicta perire.
At neq; cedere iam ad nihilum res posse, neq; autem
Crescere de nihilo, testor res ante probatas.
Prætere a quoniam abus auget corpus, alitq;
Seu, uelut in nobis, uenas, & sanguen, & ossa,
Sive abos omnes commixto corpore dicent
Esse: & habere in se neruorum corpora parua,
Ossaq; & omnino uenas, partesq; cruoris.
Fiet, uti abus omnis, et aridus, & liquor ipse,
Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus, & neruis, sanieq; & sanguine misto.
Prætere a que cumq; è terra corpora crescant,
Si sunt in terris: terram constare necesse est

Dilemma.

E x alienigenis, quæ terris exoriuntur.
 T ransfer item, totidem uerbis utare licebit:
 I n lignis si flamma latet, fumusq; cinisq;
 E x alienigenis consistant ligna necesse est.
 L inquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
 I d quod Anaxagoras sibi sumit: ut omnibus omness
 R es putet immixtas rebus latitare: sed illud
 A pparere unum: cuius sint plurima mixta,
 E t magis in promptu, primaq; in fronte locata:
 Q uod tamen à uera longe ratione repulsum est.
 C omueniebat enim fruges quoq; sæpe, minacis
 R obore cum saxi franguntur: mittere si gnum
 S anguinis: aut aliquid, nostro quæ corpore aluntur:
 C um lapidi lapidem terimus, manare cruorem:
 C onsimili ratione herbas quoq; sæpe decubat,
 E t lacris dulces guttas, similiq; sapore
 M ittere, lanigeræ quales sunt ubere lactis.
 S alicet & glebis terrarum sæpe friatis
 H erbarum genera, & fruges, frondesq; uideri
 D isperita: ac in terris latitare minute.
 P ostremo in lignis cinerem, fumumq; uideri:
 C um præ fracta forent: ignisq; latere minutos.
 Q uorum nil fieri quoniam manifesta docet res:
 S care licet non esse in rebus res ita mixtas:
 V erum semina multimodis immixta latere
 M ultarum rerum in rebus communia debent.
 A t sæpe in magnis sit montibus (inquis) ut altis
 A rboribus uicana cacumina summa terantur
 I nter se, ualidis facere id cogentibus austris:
 D onec fulserunt flammae fulgore coorto.

S alicet & non est lignis tamen insitus ignis.
 V erum semina sunt ardoris multa: terendo
 Q uæ cum confluxere: creant incendia syluis.
 Q uod si tanta foret syluis abscondita flamma:
 N on possent ullum tempus celarier ignes:
 C onficerent uulgo syluas: arbusta cremarent.
 I am'ne uides igitur (paulo quod diximus ante)
 P ermaigni referre eadem primordia sæpe,
 C um quibus, & quali positura continentur?
 E t quos inter se dent motus, accipiantq;
 A tq; eadem paulo inter se mutata, creare
 I gnes e' lignis? quo pacto uerba quoq; ipsa
 I nter se paulo mutatis sunt elementis:
 C um ligna, atq; ignes distincta uoce notemus.
 D eniq; iam quæcunq; in rebus cernis apertis,
 S i fieri non posse putas: quin materiai
 C orpora consimili natura prædita fingas:
 H ac ratione tibi pereunt primordia rerum:
 F iet uti visu tremulo concussa cacbinnent,
 E t lachrymis salis humectent ora, genasq;.
 N unc age, quod superest, cognosce: & clarius audi.
 N ec me animi fallit, quam sint obscura: sed acri
 P ercussit thyrsos laudis spes magna meum cor:
 E t simul in cussit suauem mi in pectus amorem
 M usarum: quo nunc instinctus mente uigenti
 A uia pieridum peragro loca, nullius ante
 T rita solo: iuuat inter gressus accedere fontes:
 A tq; haurire: iuuatq; nouos decerpere flores:
 I nsignemq; meo capiti petere inde coronam:
 V nde prius nulli uel arint tempora musæ.

3. a.

cat.

in mi hinc
coronati etc.

integri fontes.

18. a.

Primum quod magus doceo de rebus: et artis
Relligionum animum nodis exolucere pergo.
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, nusquam contingens cuncta lepore:
Id quoque cum non ab nulla ratione uidetur:
Sed ueluti pueris absynthia terra medentes
Cum dare conantur: prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoque liquore:
Vt puerorum aetas improvida ludificetur
Laborum tenuis: interea perpotet amarum
Absynthi laticem: deceptaque non capiatur:
Sed potius tali facta recreata ualescat.
Sic ego nunc, quoniam haec ratio plerumque uidetur
Tristior esse, quibus non est tractata: retroque
Vulgus abhorret ab hac: uolui tibi suauiloquenti
Carmine pierio rationem exponere nostram:
Et quasi nusquam dulci contingere melle.
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem: dum perspicis omnem
Naturam rerum, qua constet cuncta figura.
Sed quoniam docui solidissima materiai
Corpora perpetuo uolitare inuicta per aeuum:
Nunc age summa audi quae nam sit finis eorum:
Haec sic euoluamus: item quod inane repertum est,
Seu locus, ac spatium res in quo quaeque gerantur,
Peruideamus: utrum finitum funditus omne
Constet: an immanis patefiat ad usque profundum.
Omne quod est: igitur, nulla regione uiarum
Finitum est: namque extremum debebat habere.
Extrimum porro nullius posse uidetur

Esse.

Esse: nisi ultra sit quod finiat, ut uideatur,
Quod non longius haec sensus natura sequatur.
Nunc extra summam, quoniam nihil esse fatendum est: *summa enim*
Non habet extremum: caret ergo fine, modoque: *in aplois*
Nec refert quibus adsistas regionibus eius.
Vsq; uadeo quem quisque locum possedit in omnes
Tantundem partes infinitum omne relinquit.
Praeterea, si iam finitum constituatur
Omne quod est spatium: si quis procurrat ad oras
Vltimus extremas: iaciatque uolatile telum:
Inualidis utrum contortum uiribus ire, *#*
Quod fuerit missum manibus: longaque uolare:
An prohibere aliquid censes, obstareque posse?
Alterutrum fatearis enim, sumasque necesse est. *Dilem.*
Quorum utrumque tibi effugium praecudit: et omne
Cogit, ut exempta concedas sine patere.
Nam siue est aliquid, quod prohibeat: faciatque
Quo minus, quo missum est, ueniat: finique loceat se:
Sive foras fertur, non est a fine profectum.
Hoc pacto sequar: atque oras ubicunque locatis
Extremas: quaeram, quid telo denique fiat. *#*
Fiet, uti nusquam possit consistere finis:
Effugiumque fugae prolatet copia semper.
Praeterea, spatium summae totius omne,
Vndique si inclusum certis consisteret oris:
Finitumque foret: iam copia materiai
Vndique ponderibus solidis confluet ad imum:
Nec res ulla geri sub caeli tegmine posset:
Nec foret omnino caelum, neque lumina solis.
Quipe ubi materies omnis cumalata iaceret

c

E x infinito iam tempore subsidendo. *omnes corporib.*
 A t nunc nimirum requies data principiorum
 C orporibus nulla est: quia nil est funditus inuim; *2. it*
 Q uo' quasi confluere, & sedes ubi ponere possint.
 S emper & assiduo motu res quæq; geruntur
 P artibus in cunctis: æternaq; suppeditantur
 E x infinito cita corpora material.
 P ostremo ante oculos rem res finire uidetur:
 A er dissepit collis, atq; æra montes:
 T erra mare, e contra mare terras terminat omnes:
 O mne quidem uero nihil est, quod finiat extra.
 E st igitur natura loci, spatiumq; profundi:
 Q uod neq; clara suo percurrere fulmina cursu
 P erpetuo possint æui labentia tractu:
 N ec proximum facere, ut restet minus ire meando:
 V sque adeo passim patet ingens copia rebus
 F inibus exemptis in cunctas undiq; partes.
 I psa modum porro sibi rerum summa parare
 N e possit, natura tenet: quia corpus inani,
 E t quod inane autem est, finire corpore cogit:
 V t sic alternis infinita omnia reddat.
 A ut etiam alteruterum nisi terminat alterum eorum,
 S implice natura: & pateat tantum immoderatum.
 N ec mare, nec tellus, nec caeli lucida templa,
 N ec mortale genus, nec diuim corpora sancta
 E xiguum possent horai sistere tempus.
 N am dispulsa suo de cœtu material
 C opia ferretur magnum per inane soluta:
 S iue adeo potius nunquam concreta creasset
 V llam rem: quoniam cogi disiecta nequisset.

N am certe neq; consilio primordia rerum
 O rdine quæq; suo, atq; sagacia mente locarunt: *principioq; motus*
 N ec quos quæq; darent motus pepi gère profecto. *in cœtos.*
 S ed quia multa modis multis mutata per omne
 E x infinito uexantur percita plagis:
 O mne genus motus, & cœtus experiundo
 T andem deueniunt in tales disposituras: *disposituras*
 Q ualibus hæc rebus consistit summa creata:
 E t multos etiam magnos seruata per annos,
 V t semel in motus coniecta est conuenientis:
 E ffiat, ut largis auidum mare fluminis undis
 I ntegrent amnes: & solis terra uapore
 F ota nouet factus: summissaq; gens animantium
 F loreat: & uiuant labentis ætheris ignes.
 Q uod nullo facerent pacto: nisi material
 E x infinito suboriri copia possit:
 V nde amissa solent reparari in corpore quæq;.
 N am ueluti priuata abo natura animantium
 D iffinit amittens corpus: sic omnia debent
 D issolui: simul ac defecit suppeditare
 M ateries aliqua ratione auersa uidi.
 N ec plagæ possent extrinsecus undiq; summam *mag' ip' chetis*
 C onseruare omnem, quæcunq; est conalitata. *ad generationem.*
 C udere enim crebro possunt: partemq; morari:
 D um ueniunt alia: ac suppleri summa queatur.
 I nterdum resiliere tamen coguntur: & una
 P rincipijs rerum spatium, tempusq; fugati
 L argiri: ut possint a' cœtu libera ferri.
 Q uare etiam atq; etiam suboriri multa necesse est.
 E t tamen, ut plagæ quoq; possint suppetere ipse,

I n finita opus est vis undiq; materiai.
 I llud in his rebus longe fuge credere Memmi
 I n medium summæ (quod dicunt) omnia niti:
 A tq; ideo mundi naturam stare sine ullis
 I cibus externis: neq; quoquam posse resolui
 S umma atq; ima: quod in medium sint omnia nixa,
 I psam, si quicquam posse in se sistere credis:
 E t quæ pondera sunt sub terris, omnia sursum
 N itier: in terramq; retro requiescere postea.
 V t per aquas quæ nunc rerum simulachra uidemus.
 E t simili ratione animalia suapta uagari
 C ontendunt: neq; posse è terris in loca cæli
 D ecidere inferiora magis: quàm corpora nostra
 S ponte sua possint in cæli templa uolare.
 I llic cum uideant solem, nos sydera noctis
 C ernere: & alternis nobiscum tempora cæli
 D iuidere: & noctes pariter agitare, diesq;
 S ed uanus stolidis hæc omnia parturit error:
 A mplexi quod hebet peruersæ prima uia.
 N am medium nihil esse potest, ubi inane, locusq;
 I n finita: neq; omnino, si iam medium sit:
 P ossit ibi quicquam hac potius consistere causa:
 Q uam quauis alia longe ratione manere. *at arguere*
 O mnis enim locus, ac spatium, quod inane uocamus,
 P er medium, per non medium concedat oportet,
 A eque ponderibus motus quacunq; feruntur.
 N ec quisquam locus est, quo corpora cum uenère,
 P onderis amissa ui possint stare in inani.
 N ec quod inane autem est illis subsistere debet:
 Q uin sua quod natura petit, concedere pergat.
 H aud igitur possunt tali ratione teneri

virg.

Neq; ubi finis ^{est} oris afflatis uelut
 Illic sem rabeu accedit lumina uosq;

R es in concilio mediæ pedine uictæ.
 P raterea, quoniam non omnia corpora fingunt
 I n medium niti: sed terrarum, atq; liquorum,
 H umorem ponti, magisq; è montibus undas,
 E t quasi terreno quæ corpore continentur.
 A t contra tenuis exponunt aeris auras,
 E t calidos simul à medio differri et ignis:
 A tq; ideo totum circumtemere æthera si ignis:
 E t solis flammam per cæli cœrula pasci:
 Q uod calor à medio fugiens ibi colligit ignis.
 Q uippe etiam uesci è terra mortalia secla:
 N ec prorsum arboribus summos frondescere ramos
 P offe: nisi à terris paulatim cuiq; abatum
 T erra det: at supra circumtegere omnia cælum:
 N e uolucrum ritu flammarum moenia mundi
 D iffugiant subito magnum per inane soluta: *corpora*
 E t ne cætera consimili ratione ferantur:
 N e ueruant cæli penetrata templa superne:
 T erræq; se pedibus raptim subducant: & omnes
 I nter permixtas rerum, cœliq; ruinas
 C orpora soluentes, abeat per inane profundum:
 T emporis ut puncto nihil extet reliquiarum,
 D esertum præter spatium, & primordia cæca.
 N am quacunq; prius de parti corpora deesse
 C onstitues: hæc rebus erit pars ianua leti:
 H ac se turba foras dabit omnis materiai.
 H æc si pernosces parua perductus opella:
 N anq; alid ex alio clarescet: non tibi cæca
 N ox iter eripiet: quin ultima naturai
 P eruideas: ita res accendent lumina rebus.

que ferantur
 ad cœterum.

T. LVCRETII CARI DE RE-
RVM NATVRA LI-
BER SECVN-
DVS.

Vaue, mari magno turbantibus
æquora uentis

Est terra magnum alterius specta-
re laborem.

Non quia uexari quenquam est in-
cunda uoluptas:

Sed, quibus ipse malis carcas, quia cernere suaue est.
Per campos instructa tui sine parte pericli,
Suaue etiam belli certamina magna tueri.
Sed nil dulcius est: bene quam munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena.
Despicere unde queas alios: passimque uidere
Errare: atquam palantis querere uitæ:
Certare ingenio: contendere nobilitate:
Noces atque dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes, rerumque potiri.
O miseris hominum mentes, o pectora cæca,
Qualibus in tenebris uitæ, quantisque periclis
Deditur hoc æui, quodcumque est: non ne uidetis
Nil aliud sibi naturam latrare censis: utque
Corpore se iunctus dolor absit mensque fruatur
Iucundo sensu, cura semota, metuque?
Ergo corpoream ad naturam pauca uidemus
Esse opus omnino: quæ demant quenque dolorem:
Delicias quoque uti multas substernere possint.

Hor. rog. r.
Sopanni gent. à terra
spectare fuerunt.

us. rar. 10.
heli. è ut scilicet
f. sana in
ergore sano

Hor. Natura paucis minimisque contenta.

Gratius interdum: neque natura ipsa requirit:
Sed non aurea sunt inueniunt simulachra per aedes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris:
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur:
Nec domus argento fulgens, auroque renidet:
Cum tamen inter se prostrati in gramine molli:
Propter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ
Non magnis opibus iucunde corpora curant:
Præsertim cum tempestas arridet: et anni
Tempora conspergunt uiridantes floribus herbas.
Nec calidæ citius decedunt corpore febres:
Tectilibus si in picturis, ostroque rubenti
Iactis: quam si plebeia in ueste cubandum est.
Quapropter, quoniam nil nostro in corpore gaze
Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni:
Quod superest animo quoque nil prodesse putandum.
Sed non forte tuas legiones per loca campi
Ferre cum uideas belli simulachra cientes:
His tibi tum rebus tumefacto, relligiones
Effugunt animo pauide, mortisque timores:
Tum uacuum tempus iniquum, curaque solutum.
Quod si ridicula hæc, ludibriaque esse uidemus:
Reueraque metus hominum, curaque sequaces,
Nec metuant sonitus armorum, nec fera tela:
Adactaque inter reges, rerumque potentes
Versantur: neque fulgorem reuerentur ab auro:
Nec clarum uestis splendorem purpurearum
Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis ego stas?
Omnis cum in tenebris præsertim uita laboret.

aut simulachra
lignis stant

huj. tempora
febris calis

N am ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
 I n tenebris metiunt: sic nos in luce timemus
 I nterdum nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
 Q uæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
 H unc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
 N on radii solis, neq; lucida tela diei
 D iscutiant: sed naturæ species, ratioq;.
 N unc age, quo motu genitilia materia
 C orpora res uarias gignant: genitasq; resoluant:
 E t qua ui facere id cogantur: quæ ue sit ollis
 R eddita mobilitas magnum per inane meandi:
 E xpediam: tu te dictis præbere memento.
 N am certe non inter se stipata coheret
 M ateries: quoniam minui rem quamq; uidemus:
 E t quasi longinquo fluere omnia cernimus æuo:
 E x oculisq; uetustatem subducere nostris:
 C um tamen incolumis uideatur summa manere
 P ropterea: quia quæ decedunt corpora cuiq;
 V nde abeunt, minuunt: quo uenere, augmine donat:
 I llâ senescere, at hæc contra florescere cogunt:
 N ec remorantur ibi, sic rerum summa nouatur
 S emper: & inter se mortales mutua uiuunt.
 A ugescunt aliæ gentes: aliæ minuuntur:
 I nq; breui spatio mutantur secla animantium:
 E t quasi cursores uitæ lampada tradunt.
 S i cessare putas rerum primordia posse:
 C essandoq; novos rerum progignere motus:
 A uius a uera longe ratione uagaris.
 N am, quoniâ per inane uagantur cuncta: necesse est
 A ut gravitate sua ferri primordia rerum:

A ut ictu forte alterius, nam cita superne
 O buia cum fluxere: fit, ut diuersa repente
 D issiliant: neq; enim mirum, durissima quæ sint
 P onderibus solidis: neq; quicquam a tergibus obstet.
 E t quo iactari magis omnia materiai
 C orpora peruideas: reminiscere totius inuim
 N il esse in summa: neq; habere ubi corpora prima
 C onstant: quoniam spatium sine fine, modoq; est:
 I mmensumq; patere in cunctas undiq; partes,
 P luribus ostendi: & certa ratione probatum est.
 Q uod quoniam constat: nimirum nulla quies est
 R eddita corporibus primis per inane profundum:
 S ed magis assiduo, uarioq; exercita motu,
 P artim interuallis magnis consulta resultant:
 P ars etiam breuibus spatijs nexantur ab ictu.
 E t quæcunq; magis condense conciliati,
 E xiguus interuallis conuecta resultant,
 I ndupedita suis perplexis ipsa figuris:
 H æc ualidas saxi radices, & fera ferri
 C orpora constituunt: & cætera de genere horum
 P aucula, quæ porro magnum per inane uagantur.
 C ætera dissiliunt longe, longeq; recurstant
 I n magnis interuallis: hæc acra rarum
 S ufficiunt nobis, & splendida lumina solis.
 M ultaq; præterea magnum per inane uagantur:
 C onalijs rerum quæ sunt reiecta: nec usquam
 C onsociare etiam motus potuerunt recepti.
 C uius, uti memoro rei, simulachrum, & imago
 A nte oculos semper nobis uersatur, & instat.
 C ontemplator enim, cum solis lumina cingit

17. b.

gem ruc rrs
 solidis ruyctas

facto leu
 gimerentur

Insertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane uidebis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso:
Et uelut aeterno certamine praelia, pugnasq;
Edere turmatim certantia: nec dare pausam,
Concilij, & dissidij exercita crebris.
Conijcere ut possis ex hoc: primordia rerum
Quale sit in magno iactari semper inani.
Duntaxat rerum magnarum parua potest res
Exemplare dare, & uelut gesta notitiam.
Hoc etiam magis ad haec animu te aduertere par est
Corpora: quae in solis radijs turbare uidentur:
Quod tales turbae, motus quoq; materiai
Significat clandestinos, caecosq; subesse.
Multa uidebis enim plagis ibi perata caecis
Commutare uiam: retroq; repulsa reuerti.
Nunc huc, nunc illuc, in cinctis deniq; partibus.
Scilicet hic a principijs est omnibus error.
Prima mouentur enim per se primordia rerum:
Inde ea quae paruo sunt corpora conaliantur:
Et quasi proxima sunt ad uires principiorum:
Ictibus illorum caecis impulsa ciuntur:
Ipsaq; quae porro paulo maiora, laeessunt.
Sic a principijs ascendit motus: & exit
Paulatim nostros ad sensus: ut moueantur
Illa quoq; in solis quae lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet aperte.
Nunc, quae mobilitas sit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere Memmi.
Primum aurora nouo cum spargit lumine terras:

Et uariae uolucres nemora auiā peruolitantēs
Aera per tenerum liquidis loca uocibus opplent:
Quam subito soleat sol ortus tempore tali
Conuescere sua perfundens omnia luce:
Omnibus in promptu, manifestumq; esse uidemus.
At uaporis, quem sol mittit, lumenq; serenum,
Non per inane meat uacuum: quo tardius ire
Cogitur: aerias quod sol diuerberat undas:
Nec singillatim corpuscula quaeq; uapores,
Sed complexa meant inter se, conq; globata.
Quapropter simul inter se turbantur: & extra
Officiuntur: uti coguntur tardius ire.
At, quae sunt solida primordia simplicitate,
Cum per inane meant uacuum: nec res remoratur
Vlla foris: atq; ipsa suis e partibus unum,
Vnum in quem coepere locum, connixa feruntur:
Debent nimirum praecellere mobilitate:
Et multo citius ferri, quam lumina solis:
Multiplexq; loca spatium transcurrere eodem
Tempore: quo solis peruulgant fulgura coelum.
Nam neq; consilio debent tardata morari:
Nec perfectari primordia, singula quaeq;
Vt uideant, quae quidq; geratur cum ratione.
At quidam contra haec ignari, materiai
Naturam non posse deum sine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderate
Tempora mutare annorum: frugesq; creare:
Et iam caetera, mortalis quae suadet adire,
Ipsaq; deducit dux uitae diauoluptas:
Vt res per ueneris blanditum secla propagent:

N e genus occidat humanum: quorum omnia causa
 C onstituisse deos fingunt. sed in omnibus rebus
 M agnopere à uera lapsi ratione uidentur.
 N am quamuis rerum ignorem primordia quæ sint:
 H oc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim
 C onfirmare: alijsq; ex rebus reddere multis:
 N equaquam nobis diuinitus esse creatam
 N aturam mundi: quæ tanta est prædita culpa.
 Q uæ tibi posterius Memmi facemus aperta.
 N unc id quod superest, de motibus expediemus.
 N unc locus est (ut opinor) in his illud quoq; rebus
 C onfirmare tibi: nullam rem posse sua ui
 C orpoream sursum ferri: sursumq; meare.
 N e tibi dent timeo flammaram corpora fraudem:
 S ursorum enim uersus gignuntur: & augmina sumunt:
 E t sursum nitidæ fruges, arbutaq; cresunt:
 P ondera quantum in se est, cùm deorsum cuncta ferantur:
 N ec cum subsiliunt ignes ad tecta domorum:
 E t celeri flamma degustant tigna, trabesq;
 S ponte sua facere id sine ui subiecta putandum est.
 Quod genus è nostro cum missus corpore sanguis
 E micat exultans alte: spargitq; cruorem.
 N on ne uides etiam, quantæ ui tigna, trabesq;
 R espuat humor aquæ: etiam quo magis urogimus altum
 D irecta: & magna ui multi pressimus ægre.
 T am cupide sursum reuomit magis: atq; remittit:
 P lus ut parte foras emergant, exiliantq;
 N ec tamen hæc quantum est in se dubitamus opinor:
 Q uin uia uiam per inane deorsum cuncta ferantur.
 S ic igitur debent flammæ quoq; posse per auras

A eris expressæ sursum succedere: quanquam
 P ondera quantū in se est, deorsum deducere pugnet.
 N octurnasq; faces cæli sublimè uolantes,
 N on ne uides longos flammaram ducere tractus,
 I n quas cunq; dedit partem natura meatum?
 N on cadere in terram stellas, & sydera cernis?
 S oletiam summo de uertice dissipat omnes
 A rdorem in partem: & lumine conserit arua.
 I n terras igitur quoq; solis uergitur ardor:
 T ransuerosq; uolare per imbres fulmina cernis.
 N unc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
 C oncursant: cadit in terras uis flammæ uulgo.
 I llud in his quoq; te rebus cognoscere auemus:
 C orpora cum deorsum rectum per inane feruntur, *i. n. n.*
 P onderibus proprijs incerto tempore fermè
 I ncertisq; locis spatio decedere paulum:
 T antum, quod minimum mutatum dicere possis.
 Q uod nisi declinare solent: omnia deorsum,
 I mbris uti guttæ, caderent per inane profundum:
 N ec foret offensus natus, nec plagæ creata
 P rinapijs: ita nil unquam natura creasset.
 Q uod si forte aliquis credit, grauiora potesse
 C orpora, quo citius rectum per inane ferantur:
 I ncidere ex supero leuioribus: atq; ita plagis
 G ignere: quæ possint genitales reddere motus:
 A uius à uera longe ratione recedit.
 N am per aquas quæcunq; cadunt, atq; æra deorsum:
 H æc pro ponderibus casus celerare necesse est.
 P ropterea, quia corpus aquæ, naturaq; tenuis
 A eris, haud possunt æque rem quanq; morari:

Sed citius cedunt grauioribus exuperata.
At contra nulli de nulla parte, neq; ullo
Tempore, inane potest uacuum subsistere reij:
Quin sua quod natura petit, concedere pergit.
Omnia quapropter debent per inane quietum
Aeque ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt leuioribus incidere unquam
Exsupero grauiora: neq; ictus gignere per se:
Qui uariant motus: per quos natura gerat res.
Quare etiam atq; etiam paulum inclinare necesse est
Corpora: nec plusquam minimum: ne fingere motus
Obliquos uideamur: & id res uera refutet.
Nanq; hoc in promptu, manifestumq; esse uidemus:
Pondera quantum in se est, non posse obliqua meare,
Exsupero cum præcipitant: quod cernere possis.
Sed nihil omnino recta regione uiai
Declinare, quis est, qui possit cernere sese?
Deniq; si semper motus connectitur omnis:
Et uetere exoritur semper nouus ordine certo:
Nec declinando faciunt primordia motus
Pincipium quoddam: quod fati foedera rumpat:
Ex infinito ne causam causa sequatur.
Libera per terras unde hæc animantibus extat,
Vnde est hæc inquam fati auulsa uoluptas?
Per quam progredimur, quod ducit quenq; uoluntas:
Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa: sed ubi ipsa tulit mens.
Nam dubio procul his rebus sua cuiq; uoluntas
Pincipium dat: & hinc motus per mēbra rignantur.
Non ne uides etiam patefactis temporis puncto

Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam tam de subito, quam mens ariet ipsa.
Omnis enim totam per corpus materiai
Copia conquiri debet, concita per artus
Omners: ut studium mentis connexa sequatur.
Vt uideas initum motus a corde creari:
Ex animiq; uoluntate id procedere primum:
Inde dari porro per totum corpus & artus.
Nec simile est, ut cum impulsu procedimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnoq; coactu.
Nam tum materiem totius corporis omnem
Perspiciam est nobis inuitis ire, rapiq;
Donec eam refrenauit per membra uoluntas.
Iam ne uides igitur, quamquam uis extrema multos
Pellit: & inuitos cogit procedere sæpe:
Præcipientesq; rapit: tamen esse in pectore nostro
Quidam: quod contra pugnare, ob stareq; possit:
Cuius ad arbitrium quoq; copia materiai
Cogitur interdum flecti per membra, per artus:
Et proiecta refrenatur: retroq; residit.
Quare in seminibus quoq; idem fitare necesse est:
Esse aliam præter plagis, & pondera causam
Motibus: unde hæc est ollis innata potestas:
De nihilo quoniam fieri nil posse uidemus.
Pondus enim prohibet: ne plagis omnia fiant,
Externa quasi ui: sed ne res ipsa necessum
Intestinum habeat cunctis in rebus agendis:
Et deuicta quasi cogatur ferre, patiq;
Id facit exiguum clinamen principiorum
Nec regione loci certa, nec tempore certo.

Nec stipata magis fuit unquam materiai
Copia, nec porro maioribus internallis.
Nam neq; adaugeſcit quicquam: nec deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora ſunt: in eodem anteacta etate fueret:
Et poſt, ſc. ſemper ſimili ratione ferentur.
Et quæ conſuerint gigni, gignentur eadem
Conditione: & erunt: & creſcent: inq; ualebunt:
Qantum cuiq; datum eſt per fœdera naturai.
Nec rerum ſummam commutare ulla poteſt uis.
Nam neq; quo poſſit genus ullum materiai
Effugere ex omni, quæquam eſt, neq; rurſus in omne,
Vnde coorta queat noua uis irrumperet: & omnem
Naturam rerum mutare: & uertere motus.
Illud in his rebus non eſt mirabile: quare,
Omnia cum rerum primordia ſint in motu:
Summa tamen ſumma uideatur ſtare quiete:
Præterquam ſiquid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longe noſtris ab ſenſibus infra
Primorum natura iacet: quapropter ubi ipſam
Cernere iam nequeas: motus quoq; ſurpere debent.
Præſertim cum quæ poſſimus cernere, cælent
Sæpe tamen motus ſpatio deducta locorum.
Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes: quod quanq; uocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et ſatiati agni ludunt: blandeq; cronſcant.
Omnia quæ nobis longe conſuſa uidentur:
Et uelut in uiridi candor conſiſtere colli.
Præterea, magnæ le gones cum loca curſu

Camporum

Camporum complent belli ſimulachra cientes:
Fulgur ibi ad cœlum ſe tollit: totaq; circum
Aere renideſcit tellus: ſubterq; uirum ui
Excitatur pedibus ſonitus: clamoreq; montes
Icti reiectant uoces ad ſydera mundi:
Et circumuolitant equites: mediosq; repente
Tranſmittunt ualido quatientes impete campos.
Et tamen eſt quidam locus altis montibus: unde
Stare uidentur: & in campis conſiſtere fulgur.
Nunc age iam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia ſint: & quam longe diſtancia formis,
Perape multigenis quàm ſint uariata figuris.
Non quo multa parum ſimili ſint prædita forma:
Sed quia non uulgo paria omnibus omnia conſtat.
Nec mirum: nam cum ſit eorum copia tanta:
Vt neq; finis (uti docti) neq; ſumma ſit ulla:
Debent nimirum non omnibus omnia proſum
Eſſe pari filo: ſimiliq; affecta figura.
Præterea, genus humanum, multaq; natantes
Squamigerum, pecudes, & læta arbuſta, feræq;
Et uariæ uolucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circum ripas, fonteq; lacusq;
Et quæ peruulgent nemora auia peruolitantes:
Horum unum quoduis generatim ſumere perge:
Inuenies tamen inter ſe diſtare figuris.
Nec ratione alia proles cognoscere matrem,
Nec mater poſſet prolem: quod poſſe uidemus:
Nec minus, atq; homines inter ſe nota cluere.
Nam ſæpe ante deum uulſus delubra decorat
Thuricremas: propter maſtatus concidit aras,

d

v. g.
 alia de part. fa
 t. t. c. conſtitu. d. n.
 cum cano. g. et.

id. facit
 letis u. g.
 oniscat. /

Sanguinis exspirans calidum de pectore flumen.
At mater uiridens salus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus uestigia pressa bifidis
Omnia conuulsens oculis loca: si queat usquam
Conspicere amissum foetum: completq; querelis
Frondiferum nemus assistens: & crebra reuisit
Ad stabulum, de syderio perfixa inuenci.
Nec teneræ salices, atq; herbæ rore uigentes,
Fluminaq; ulla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum: subitamq; auertere curam.
Nec uitulorum aliæ species per pabula læta
Deriuare queunt animum: curamq; leuare:
Vsque adeo quiddam proprium, notumq; requirit.
Præterea, teneri tremulis cum uocibus hædi
Cornigeras norunt matres: agnq; petulci
Balatium pecudis: ita quod natura peposcit,
Ad sua quisq; ferè decurrunt ubera lactis.
Postremo quoduis frumentum, non tamen omne
Quodq; suo genere inter se simile esse uidebis:
Quin intercurrat quædam distantia formis.
Concharumq; genus parili ratione uidemus
Pingere telluris gremium: qua mollibus undis
Littoris incurui bibulam pauit æquor arenam.
Quare etiam atq; etiam simili ratione necesse est,
Natura quoniam constant: neq; facta manu sunt,
Vnus ad certam formam primordia rerum:
Dissimili inter se quædam uolitare figura.
Perfacile est animi ratione exoluere nobis,
Quare fulmineus multo penetratilius ignis,
Quam noster fluat è tedis terrestribus ortus:

Dicere enim possis coelestem fulminis ignem
Subtilem magis è paruus constare figuris:
Atq; ideo transire foramina, quæ nequit ignis
Noster de lignis ortus, tectaq; creatus.
Præterea, lumen per cornu transit: at imber
Respuitur: quare nisi luminis illa minora
Corpora sunt: quàm de gbus è liquor almus aquarum
Et quamuis subito per colum uina uidemus
Perfluere: at contra tardum cunctatur oliuum,
Aut quia nimirum maioribus est elementis:
Aut magis hamatis inter se, perq; plicatis.
Atq; ideo fit, uti non tam diducta repente
Inter se possint primordia singula quæq;
Singula per cuiusq; foramina permanare.
Huc accedit, uti mellis, lactisq; liquores
Iuando sensu lingue tractentur in ore.
At contra tetra absynthi natura, feriç
Centaury, foedo perterquent ora sapore.
Vt facile agnoscat è leuibus, atq; rotundis
Esse ea: quæ sensus iucunde tangere possunt.
At contra quæ amara, atq; aspera cinguntur:
Hæc magis hamatis inter se nexa teneri:
Proptereaq; solere uias restringere nostris
Sensibus: introitusq; suo percurrere corpus.
Omnia postremo bona sensibus, & mala tactu,
Dissimili inter se pugnant perfecta figura.
Ne tu forte putes serræ stridentis acerbum
Horrorum constare elementis leuibus æque:
Ac musæa mele per chordas, organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant.

*erules
ma*

*Virg.
coing. J. Joz*

gustus

melu

N eu simili penetrare putes primordia forma
 I n naves hominum: cum tetra caudauera torrent:
 E t cum scena croco alicia per fusa recens est:
 A raq; panchæos exalat propter odores.
 N e ue bonos rerum simili constare colores
 S emine constituas, oculos qui pascere possunt:
 E t qui compungunt aciem: lachrymareq; cogunt:
 A ut foeda specie terri, turpesq; uidentur.
 O mnis enim, sensus quæ multat causa, iuuatq;
 A ut sine principali aliquo leuiore creata est:
 A ut contra, quæ acinq; molesta, atq; aspera constat,
 N on aliquo sine materiæ squalore reperta est.
 A t quæ lenis, et est iucundo prædita sensu:
 H æc aliquo sine seminio grauiore creata est.
 S unt etiam quæ iam nec leuia iure putantur
 E sse: neq; omnino flexis mucronibus uncta:
 S ed magis angelis paulum prostantibus: et quæ
 T itillare magis sensus, quam lædere possunt.
 F æcula iam quo de genere est, uiniq; sapores.
 D eniq; iam calidos igneis, gelidamq; pruinam,
 D issimili tentata modo compungere sensus
 C orporis: indicio nobis est tactus uterq;
 T actus enim tactus, pro diuim numina sancta,
 C orporis est sensus: uel cum res externa sese
 I nsinuat: uel cum lædit, quæ in corpore nata est:
 A ut iuuat e ingrediens genitalis per ueneris res:
 A ut ex offensa cum turbant corpore in ipso
 S emina: confunduntq; inter se concita sensum.
 V t si forte manu quamuis iam corporis ipse
 T u te tibi partem ferias, æq; ex periare.

odor

visus

+ haurit

Tactus

Tactus est
corporis sensus

Q uapropter longe formas distare necesse est
 P rincipijs uarios quæ possint edere sensus.
 D eniq; quæ nobis durata, ac spissa uidentur:
 H æc magis hamatis inter sese esse necesse est:
 E t quasi per ramos alte compacta teneri.
 I n quo iam genere in primis adamantina saxa
 P rima acie constant, iustus contemnere sueta,
 E t ualidi silices, ac duri roborata ferri,
 A eraq; quæ claustris restantia uociferantur.
 I lla quidem debent ex leuibus, atq; rotundis
 E sse magis, fluido quæ corpore liquida constant.
 N anq; papaueris haustus, item est facialis q; aquarum,
 N ec retinentur enim inter se glomeramina quæq;
 E t procursus item in procliu uolubilis extat.
 O mnia postremo quæ puncto temporis cernis
 D iffugere, ut fumum, nebulas, flammâq; necesse est,
 S iminus omnia sunt e leuibus, atq; rotundis:
 A t, non esse tamen perplexis indupedita:
 P ungeri uti possint corpus, penetrareq; saxa:
 N ec tamen hæere inter se: quod quisq; uidemus
 S ensibus esse datum: facile ut cognoscere possis
 N on e perplexis, sed acutis esse elementis.
 S ed q; amara uides, eadem quæ flumida constant:
 S udor uti maris, est minime mirabile habendum.
 N am quod flumidum est, e leuibus, atq; rotundis
 E st: at leuibus, atq; rotundis mista doloris
 C orpora: nec tamen hæc retinere hamata necesse sum:
 S alicet esse globosa tamen, cum squalida constant:
 P rouolu simul ut possint, et lædere sensus.
 E t quo mista putes magis aspera leuibus esse

P rincipij: unde est neptuni corpus acerbum:
E st ratio secernendi, seorsumq; uidendi.
H umor dulcis ubi per terras crebrius idem
P ercolatur: ut in foueam fluat: ac mansuescat.
L inquit enim supra tetri primordia uiri
A spera: q; magis in terris herescere possunt.
Q uod quoniam docui: pergam connectere rem, quæ
E x hoc apta fidem ducat: primordia rerum
F initas uariare figurarum rationes.
Q uod si non ita sit: rursum iam semina quædam
E sse infinito debebunt corporis auctu.
N anq; eadem una cuiusuis in breuitate,
C orporis inter se multum uariare figura
N on possunt: face enim minimis e' partibus esse
C orpora prima tribus: uel paulo pluribus auge.
N empe ubi eas partes unius corporis omnes
S umma, atq; ima locans, transmutans dextera lenis,
O mnimode expertus fueris, quam quisq; det ordo
F ormarum speciem totius corporis eius:
Q uod superest, si forte uoles uariare figuras:
A ddendum partes alias erit: inde sequetur
A simili ratione, alias ut postulet ordo:
S i tu forte uoles etiam uariare figuras.
E rgo formarum nouitatem corporis augmen
S ubsequitur: quare non est ut credere possis:
E sse infinitis distantia semina formis.
N e quædam cogis immani maximitate
E sse: supra quod iam docui: non posse probari.
I am tibi barbaricæ uestes, melibæaq; fulgens
P urpura thessalica concharum tincta colore,

Maximitas

A urea pauonum ridet imbuta lepore.
S edulo quæ rerum superata colore iacerent.
E t contemptus odor myrrhae, mellisq; saporis,
E t cycnea mele, phœbeaq; dædala chordis
C armina, consimili ratione oppressa silerent.
N anq; alijs aliud præstantius exoreretur.
C edere item retro possent in deteriores
O mnia sic partes, ut diximus, in meliores:
N anq; alijs aliud retro quoq; tetrius esse
N aribus, auribus, atq; oculis, orisq; saporis.
Q uæ quoniam non sunt in rebus reddita: certa
F inis utriusq; tenet summam: fatiare necesse est
M ateriem quoq; finitis differre figuris.
D eniq; ab ignibus ad gelidas hyemisq; pruinas
F initum est: retroq; pari ratione remensum.
F inis enim calor, ac frigus: medijsq; tepores
I nter utriusq; iacent ex plentes ordine summam.
E rgo finita distant ratione creatæ:
A napiti quoniam mucrone utriusq; notantur:
H inc flammis, illinc rigidis infessa pruinis.
Q uod quoniam docui: pergam connectere rem, quæ
E x hoc apta fidem ducat: primordia rerum,
I nter se simili quæ sunt perfectæ figura:
I n finita cluere: et enim distantia cum sit
F ormarum finita: necesse est, quæ similes sint,
E sse infinitas: aut summam materiai
F initam constare: id quod non esse probaui.
Q uod quoniam docui: nunc suauiloquis agge paucis
V ersibus ostendam, corpuscula materiai
E x infinito summam rerum usq; tenere,

sedulo

Ver.

verror ne
urbijs suis

LVCR.

Vndiq; protelo plagarum continuato.
 Nam quod rara uides magis esse animalia quaedam;
 Facundamq; magis naturam cernis in illis.
 At regione, locoq; alio, terrisq; remotis,
 Multa licet genere esse in eo: numerumq; repleri.
 Sciti quadrupedum cum primis esse uidentur
 In genere anguimanos elephantos: india quorum
 Millibus e multis uallo munitur eburno:
 Vt penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
 Vis est: quarum nos per pauca exempla uidemus.
 Sed tamen id quoq; uti concedam: quam lubet esto
 Vnicat res quaedam natino corpore sola:
 Cui similis toto terrarum non sit in orbe.
 Infinita tamen nisi erit uis materiai:
 Vnde ea progigni possit concepta: creari
 Non poterit: neq; quod superest, pro crescere, aliq;
 Quippe & enim sumant oculi finita per omne
 Corpora iactari unius genitalia reij.
 Vnde ubi, qua ui, & quo pacto congressa uibunt
 Materie tanto in pelago, turbaq; aliena?
 Non (ut opinor) habent rationem conaliandi:
 Sed quasi naufragijs magnis, uentisq; coortis,
 Disiectare solet magnum mare, trans tra, carinas,
 A ntemnas, proram, malos, tensasq; natantes:
 Per terrarum omnes oras fluitantia a plustra
 Vt uideantur: & indicium mortalibus edant:
 Infidi maris insidias, uireisq; dolumq;
 Vt uitare uelint: ne'ue ullo tempore credant:
 S ubdola cum ridet placidi pellacia ponti.
 Sic tibi si finita semel primordia quaedam

Alacia.

LIB. II

Constitues: eum debebunt sparsa per omne
 Disiectare aestus diuersi materiai:
 Nunquam in conalium ut possint compulsa coire:
 Nec remorari in conalio: nec crescere adaucta.
 Quorum utrumq; palam fieri manifesta docet res:
 Et res progigni, & genitus procreare posse.
 Esse igitur genere in quouis primordia rerum
 Infinita palam est: unde omnia suppeditantur.
 Nec superare queunt motus utiq; exiti alers
 Perpetuo: neq; in aeternum sepelire salutem.
 Nec porro rerum genitales, auctificq;
 Motus perpetuo possunt seruare creati.
 Sic aequo geritur certamine principiorum,
 Ex infinito contractum tempore bellum:
 Nunc hic, nunc illic superant utilia rerum:
 Et superantur item: miscetur funere uagor:
 Quem pueri tollunt uisentes luminis oras.
 Nec nox ulla diem, neq; noctem aurora secuta est:
 Quae non audierit mistos uagantibus aegris
 Loratus, mortis comites, & funeris atri.
 Illud in his obsegnatum quoq; rebus habere
 Conuenit: & memori mandatum mente tenere:
 Nil esse, in promptu quorum natura uidetur:
 Quod genere ex uno consistat principiorum,
 Nec quicquam, quod non permixto semine constet.
 Et quo quicq; magis uis multas possidet in se,
 Atq; potestates: ita plurima principiorum
 In sese genera, ac uarias docet esse figuras.
 Principio tellus habet in se corpora prima:
 Vnde mare immensum, uoluentes flumina fontes

sola terra
Assidue renouent: habet, ignes unde oriantur:
Nam multis succensa locis ardente sola terra.
Ex imis uero furit ignibus impetus aetnae.
Tum porro nitidas fruges, arbutaq; laeta
Gentibus humanis habet unde extollere possit.
Vnde etiam fluidas frondes, et pabula laeta
Montiuago generi possit praebere ferarum.
Quare magna deum mater, materq; ferarum,
Et nostri genitrix, haec dicta est corporis una.
Hanc ueteres grauium docti ceanere poetae
Sedibus in curru bijugos agitare leones:
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem: neq; posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quod quamuis effera proles,
Officij debet molliri uicta parentum.
Muraliq; caput summum cinxere corona:
Ex imis munita locis quod sustinet urbes.
Quo nunc insigni per magnas praedita terras
Horripice fertur diuinæ matris imago.
Hanc uariæ gentes antiquo more sacrorum
Ideam uocant matrem: phrygiasq; caeteruas
Dant comites: quia primum ex illis simibus edunt
Per terrarum orbem fruges coepisse creari.
Gallos attribunt: quia numen qui uiolant
Matris: et ingrati genitoribus inuenti sunt:
Significare uolunt indignos esse putandos:
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, et cymbala circum
Conata: rauca sonorq; minantur cornua cantu:
Et phrygo simulat numero cæca tibia mentes:

Telaq; præportant uiolenti signa furoris:
Ingratos animos, atq; im pia pectora uulge
Conterrere metu qua possint numine diuæ.
Ergo cum primum magnas inuicta per urbes
Munificat tacita mortales muta salute:
Aere atq; argento sternunt iter, omnia circum
Largificat sipe ditantes: ninguntq; rosarum
Floribus, umbrantes matrem, comitumq; caeteruas.
Hic armata manus (curetas nomine graui)
Quos memorant phrygios inter se forte caeterue
Ludunt, in numerumq; exultant sanguine laeti,
Terrificas capitum quatientes numine crius.
Dictæ eos referunt curetas: qui Iouis illuan
Vagatum in creta quondam occultasse feruntur:
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum starent: pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra:
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus:
Aeternumq; daret matri sub pectore uulnus.
Propterea magnam armati matrem comitantur.
Aut quia significant diuam prædicere: ut armis
Acuitute uelint patriam defendere terram:
Præsidiq; parent, decoriq; parentibus, esse.
Quæ bene, et eximie quamuis disposita ferantur:
Longè sunt tamen à uera ratione repulsa.
Omnis enim per se diuim natura necesse est
Immortali æuo summa cum pace fruatur,
Semota à nostris rebus, seiunctaq; longe.
Nam prinata dolore omni, prinata periculis,
Ipla suis pollens opibus, nihil indiget nostri,

Nec bene pro meritis capitur: nec tangitur ira.
 Erra quidem uero caret omni tempore sensu:
 Et quia multarum potitur primordia rerum:
 Multa modis multis effert in lumina solis.
 Hic si quis mare neptunum, cereremq; uocare
 Constituet fruges: et bacchi nomine abuti
 Mauult: quam laticis proprium proferre uocamen:
 Concedamus ut hic terrarum dictitet orbem
 Esse deum matrem: dum uera re tamen haud sit.
 Sape itaq; ex uno tendentes gramina campo
 Lanigeræ pecudes, et equorum duellitæ proles,
 Buceriq; greges, eodem sub te gmine caeli,
 Ex unoq; sitim sedantes flumine aquai,
 Dissimili uiuunt specæ: retinentq; parentum
 Naturam: et mores generatim quæq; mutantur:
 Tanta est in quouis genere herbae materiai
 Dissimilis ratio: tanta est in flumine quoq;
 Hinc porro quemuis animantem ex omnibus unum
 Ossa, cruor, uenæ, calor, humor, uiscera, nerui
 Constituant: quæ sunt porro distantia longe
 Dissimili perfecta figura principiorum.
 Tum porro quæcunq; igni flammata cremantur:
 Si nil præterea, tamen hæc in corpore tradunt:
 Vnde ignem iacere, et lumen submittere possunt:
 Scintillasq; agere, ac late differre fauillam.
 Cætera consimili mentis ratione peragrans
 Inuenies: igitur multarum semina rerum
 Corpora celare: et uarias cohibere figuras.
 Deniq; multa uides, quibus est odor, et sapor unæ:
 Et tantum cupido contingere dente parato

at in illigione animi rursi corrigere futo.

Reddita sunt, cum adolent in primis pleraq; dona.
 Hæc igitur uarijs debent constare figuris:
 Nidor enim penetrat, qua succus non it in artus.
 Sucus item seorsum, et rerum sapor insinuat
 Sensibus: ut noscas primis differre figuris.
 Dissimiles igitur formæ glomeramen in unum
 Conueniunt: et res permixto semine constant.
 Quin etiam passim nostris in uersibus ipsis
 Multa elementa uides multis communia uerbis:
 Cum tamen inter se uersus, ac uerba necesse est
 Confitere alia ex alijs constare elementis.
 Non quo multa parum communis littera currat:
 Aut nulla inter se duo sint ex omnibus eadem:
 Sed quia non uulgo paria omnibus omnia constant.
 Sic alijs in rebus item communia multa,
 Multarum rerum cum sint primordia: longe
 Dissimili tamen inter se consistere summa
 Possunt: ut merito ex alijs constare ferantur
 Humanum genus, ac fruges, arbutaq; læta.
 Nec tamen omnimodis connecti posse putandum est
 Omnia: nam uulgo fieri portenta uideres:
 Semiferas hominum species existere: et altos
 Interdum ramos egni corpore uiuo:
 Multaq; connecti terrestria membra marinis.
 Tum flammam tetra spiraueris ore chimæras
 Pascere naturam per terras omniparentes.
 Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
 Seminiibus certis, certa genitrice creati
 Conseruare genus crescentia posse uidemus.
 Scilicet id certa fieri ratione necesse est.

Nam sua cuiq; abis ex omnibus intus in artus
Corpora descendunt: connexaq; conuenientes
Efficiunt motus. at contra aliena uidemus
Reijcere in terras naturam: multa q; cæcis
Corporibus fugiunt è corpore perita plagis:
Quæ neq; connecti cuiquam potuere: neq; intra
Vitalis motus consentire: atq; imitari.
Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus his: quædam ratio discriminat omnia.
Nam ueluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæq; ita quanq; necesse est
Dissimili constare figurâ principiorum.
Non quo multa parum simili sint prædita forma:
Sed quod non uulgo paria omnibus omnia consent,
Semina cum porro distent: differre necesse est
Interualia, uias, connexus, pondera, plagas,
Concurfus, motus: quæ non animalia solum
Corpora se iungunt: sed terras, ac mare totum
Secernunt: cælumq; à terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quæ sita labore
Perape: ne forte hæc ex albis alba rearis
Primipij esse, ante oculos quæ candida cernis:
nigrant.
Aut ea, quæ nigra, nigro de semine nata:
Neue alium quemuis quæ sunt imbuta colorem,
Propterea gerere hunc credas: quod materiai
Corpora consimili sint eius tincta colore.
Nullus enim color est omnino materiai
Corporibus, neq; par rebus, neq; deniq; dispar:
In quæ corpora si nullus tibi forte uidetur
Posse animi iniectus fieri, procul auius erras.

Nam cum cæcigeni solis qui lumina nunquam
Aspexere, tamen cognoscant corpora tactu,
Ex ineunte æuo nullo contincta colore:
Scire licet menti quoq; nostræ corpora posse
Verti in notitiam nullo circumlita sua.
Deniq; nos ipsi cæcis quæcunq; tenebris
Tangimus: haud ullo sentimus tincta colore.
Quod quoniam uinco fieri: nunc esse docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omnis:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Proinde colore cæue contingas semina rerum:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Propterea, si nulla coloris principijs est
Reddita natura: at uarijs sunt prædita formis,
E quibus omnigenos eggnunt, uariantq; colores.
Propterea magni quod refert, semina quæq;
Cum quibus, et quali positura contineantur:
Et quos inter se dent motus, accipiantq;
Per facile exemplo rationem ut reddere possis,
Cur ea, quæ nigro fuerint paulo ante colore:
Marmoreo fieri possunt candore repente.
Vt mare, cum magni commorunt æquora uenti:
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim possis, ni grum, quod sæpe uidemus:
Materies ubi permixta est illius: et ordo
Primipijs mutatus: et addita, dempta q; quædam:

C ontinuo id fieri ut candens uideatur, & album.
 Q uod si cœruleis constarent æquora ponti
 S eminibus: nullo possent albescere pacto.
 N am quocunq; modo perturbes: cœrula quæ sint,
 N unquam in marmoreum possunt migrare colorem.
 S in alio, atq; alio sunt semina tincta colore:
 Q uæ maris efficiunt unum, purumq; nitorem:
 V t sæpe ex alijs formis, uarijsq; figuris
 E ffiatur quiddam quadratum, unaq; figura est:
 C onueniebat, uti in quadrato cernimus esse
 D issimilem formas: ita cernere in æquore ponti,
 A ut alio in quouis uno, puroq; nitore
 D issimilem longe inter se, uariosq; colores.
 P raterea, nihil efficiunt, obstantq; figura
 D issimiles: quo quadratum minus esset in illis.
 A t uarij rerum impediunt, prohibentq; colores:
 Q uo minus esse uno possit res tota nitore.
 T um porro quæ ducit, et ut illicitum hoc tribuamus.
 P rincipijs rerum, nonnunquam causa coloris
 O ccidit: ex albis quoniam non alba creantur:
 N ec quæ nigra cluent, de nigris: sed uariantur.
 Q uippe & enim multo procliuus exorientur
 C andida de nullo, quam nigro nata colore:
 A ut alio quouis, qui contra pugnet, & obstet.
 P raterea, quoniam nequeunt sine luce colores
 E sse: neq; in luce existunt primordia rerum:
 S icre licet quædam sint nullo uelata colore.
 Q ualis enim cæcis poterit color esse tenebris?
 L umine qui mutatur in ipso: propterea quod
 R ecta, aut obliqua percussus luce resulget:

Pluma

P luma columbarum quo pacto in sole uidetur:
 Q uæ sita ceruices arcum, collumq; coronat.
 N anq; aliàs sit, uti claro sit rubra pyropo:
 I nterdum quodam sensu fit, uti uideatur
 I nter cœruleum uiridens miscere smaragdus.
 C audaq; pauonis, largæ cum luce repleta est:
 C onsimili mutat ratione obuersa colores.
 Q ui quoniam quodam gignuntur luminis ictu:
 S icre licet, sine eo fieri non posse putandum.
 E t quoniam plagæ quoddam genus excipit in se
 P upula: cum sentire colorem dicitur album:
 A tq; aliud porro, nigrum cum, & cætera sentit:
 N ec refert ea quæ tangis, quo forte colore
 P rædita sint: uerum quali magis apta figura.
 S icre licet, nil principijs opus esse colore:
 S ed uarijs formis uariantes edere tactus.
 P raterea, quoniam nisi certis certa figuris
 E st natura coloris: & omnia principiorum
 F ormamenta queunt in quo uis esse nitore:
 C ur ea, quæ constant ex illis non pariter sune
 O mmigenis persusa coloribus in genere omni?
 C onueniebat enim cornos quoq; sæpe uolanters
 E x albis album pennis iactare colorem:
 E t nigros fieri nigro de semine cycnos:
 A ut alio quouis uno, uarioq; colore.
 Q uin etiam quanto in partibus res quæq; minutas
 D istrabitur magis: hoc magis est, ut cernere possis
 E uanescere paulatim, stringiq; colorem:
 V t fit, ubi in paruas partes discernitur aurum:
 P urpura, phœniceusq; color clarissimus multo,

e

etia porro
 in qd dicit
 libicis tribuamus

Filatim cum distractus, disperditur omnis:
Noscere ut hinc possis, prius omnem efflare colorem
Particulas: quàm discedant ad semina rerum.
Postremo, quoniam non omnia corpora uocem
Mitere concedis, neq; odorem: propterea fit,
Vt non omnibus attribuas sonitus, & odores.
Sic oculis, quoniam non omnia cernere quimus:
Sic licet, quaedam tam constare orba colore:
Quam sine odore ullo quaedam, sonitusq; remota.
Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem:
Quam quæ sunt alijs rebus priuata, notaq;.
Sed ne forte putes solo spoliata colore
Corpora prima manere: etiam secreta teporis
Sunt, ac frigoris omnino, calidiq; uaporis:
Et sonitu sterilia, & succo ieiuna feruntur:
Nec iaciunt ullum proprio de corpore odorem,
Sicut amaracni blandum, stactæq; liquorem,
Et nardi florum, nectar qui naribus halant,
Cum facere instituas: cum primis quærere par est.
Quod licet, ac possis reperire in olentis oliui
Naturam: nullam quæ mittat naribus auram:
Quamminime ut possit mistos in corpore odores,
Concoctosq; suo contactos perdere uiro.
Propterea tandem debent primordia rerum
Non adhibere suum gignendis rebus odorem,
Nec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt.
Nec simili ratione saporem deniq; quenquam,
Nec frigus; neq; item calidum, tepidumq; uaporem.
Cæteraq; cum ita sunt, tamen ut mortalia consistant,
Mollia, lenta, fragosa, putricana, corpore raro,

Omnia sint à principijs seimecta necesse est.
Immortalia si uolumus subiungere rebus
Fundamenta: quibus nitatur summa salutis:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Nunc ea, quæ sentire uidemus cunq; necesse est
Ex insensilibus tamen omnia confiteare
Pincipijs constare: neq; id manifesta refutant,
Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt:
Sed magis ipsa manu ducunt: & credere cogunt:
Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.
Quipe uidere licet, uiuos existere uermes
Stercore de terro: putrorem cum sibi nacta est
Intempestiuus ex imbribus humida tellus.
Praterea, cunctis itidem res uertere se se.
Vertunt se flumij in frondeis: & pabula læta
In pecudes: uertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augefcunt uires, & corpora pennipotentum.
Ergo omnes natura cibos in corpora uiua
Verut: & hinc sensus animantium procreat omnis:
Non alia longe ratione, atq; arida ligna
Explicat in flammis: & in igneis omnia uersat.
Iam ne uides igitur magis primordia rerum
Referre, in quali sint ordine quæq; locata?
Et commista quibus dent motus, accipiantq;?
Tum porro quid id est, animu quod percutit ipsum?
Quod mouet? & uarios sensus ex promere cogit?
Ex insensilibus nisi credas sensile gigni.
Nimirum lapides, & ligna, & terra, quod unã
Mista, tamen nequeunt uitalem reddere sensum.

Illud in his igitur rebus meminisse decebit:
Non ex omnibus omnino quæcunq; creant res,
Sensibile, & extemplo me gigni dicere sensus:
Sed magni referre, ea primum quantula consistunt,
Sensibile quæ faciunt: & qua sint prædita forma,
Motibus, ordinibus, posituris: deniq; quæ sint.
Quarum nil rerum in lignis, glebisq; uidemus.
Et tamen hæc cum sunt quasi putrefacta p̄ imbres:
Vermiculos pariunt: quia corpora materiai
Antiquis ex ordinibus permota noua re
Conaliuntur ita: ut debent animalia gigni.
Deinde ex sensilibus qui sensibile posse creati
Constituunt: porro ex alijs sentire sucti:
Mollia quæ faciunt: nam sensus iungitur omnis
Visceribus, neruis, uenis, quæcunq; uidemus
Mollia mortali consistere corpore creta.
Sed tamen esto iam posse hæc æterna manere:
Nempe tamen debent, aut sensum partis habere:
Aut similia totis animalibus esse putari.
At nequeant per se partes sentire necesse est:
Nanq; alios sensus membrorum respuit omnes.
Nec manus a nobis potis est secreta, neq; ulla
Corporis omnino sensum pars sola tenere.
Inquitur ut totis animalibus assimilentur:
Vitali ut possint consentire undiq; sensu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici?
Et leti uitare uias? animalia cum sint?
Atq; animalibus sint mortalibus una, eademq;
Quod tamen ut possint, ab cætu, concilioq;
Nil facient præter uulgum, turbamq; animantum.

Salictet ut nequeant homines, armenta, feræq;
Inter sese ullam rem gignere conueniendo:
Sic itidem quæ sunt minimis sentire necesse est.
Quod si forte suum demittunt corpore sensum:
Atq; alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur: tum præterea quod fugimus ante.
Quatenus in pullos animalis uertitur oua
Cernimus alituum: uermisq; effruere terram:
Intempestuos cum putror cæpit ob imbres:
Sic licet gigni posse ex non sensibile sensus.
Quod si forte aliquis dicet, dumtaxat oriri
Posse ea non sensu: sed sensus mobilitate
Ante aliqua tangi partum, quàm proditur extra:
Hic satis illud erit planum facere, atq; probare:
Non fieri partum, nisi concilio ante coacto:
Nec quicquam commutari sine conciliatu.
Prinçipio nequeunt ullius corporis esse
Sensus ante ipsam genitam naturam animantis.
Nimirum quia materies dissecta tenetur
Aere, fluminibus, terris, flammâq; creatis:
Nec congressa modo uitalis conuenientes,
Contulit inter se motus: quibus omne tuentes
Acensi sensus animantem quanc; tuentur.
Pæterea, quamuis animantem, grandior ictus
Quàm patitur natura, repente affligit: & omnes
Corporis, atq; animi pergit confundere sensus:
Dissoluantur enim posituræ principiorum:
Et penitus motus uitales impediuntur:
Donec materies omnis concussa per artus
Vitales animæ nodos a corpore soluit:

D ispersamq; foras per caulas eijcit omnes.
 N am, quid præterea facere ictum posse recamur
 O blatum, nisi discutere, ac dissoluere quæq;
 F it quoq; uti soleant minus oblato acriter ictu,
 R elliquæ motus vitalis vincere sæpe:
 V incere: & ingentis plagæ sedare tumultus:
 I nq; suos quicquid rursus reuocare meatus:
 E t quasi iam leti dominantem in corpore motum
 D iscutere: ac penè amissos accendere sensus.
 N am, quare potius leti iam limine ab ipso
 A d uitam possint coniecta mente reuerti:
 Q uam quò decursum propè iam fiet ire, & abire?
 P ræterea, quoniam dolor est, ubi materiai
 C orpora u, quodam per uiscera uiua, per artus
 S ollicitata suis trepidant in sedibus intus:
 I nq; locum quando remi grant, fit blanda uoluptas:
 S cre licet, nullo primordia posse dolore
 T entari: nullamq; uoluptatem capere ex se.
 Q uandoquidem non sunt ex ullis principiorum
 C orporibus: quorum motus nouitate laborent:
 A ut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
 H aud igitur debent esse ullo prædita sensu.
 D eniq; uti possint sentire animalia quæq;
 P rincipijs si iam est sensus tribuendus eorum:
 Q uid? genus humanum proprium de quibus auctu est:
 S alicet & risu tremulo concussa cachinnant?
 E t lachrymis spargunt rorantibus ora, genasq;
 M ultaq; de rerum mistura dicere callent?
 E t sibi porro quæ sint primordia quaerunt?
 Q uandoquidem totis mortalibus assimilata.

I psa quoq; ex alijs debent constare elementis:
 I nde alia ex alijs: nusquam consistere ut ausis.
 Q uippe sequar, quodcumq; loqui, ridereq; dices,
 E t sapere, ex alijs eadem hæc facientibus, ut sit.
 Q uod si delira hæc, furiosaq; cernimus esse:
 E t ridere potest non ex ridentibus auctus,
 E t sapere, & doctis rationem reddere dictis:
 N on ex seminibus sapientibus, atq; disertis:
 Q ui minus esse queant ea, quæ sentire uidemus
 S eminibus permixta carentibus undiq; sensu?
 D eniq; cœlesti sumus omnes semine oriundi:
 O mnibus ille idem pater est: unde alma liquentes
 H umorum guttas mater cum terra recepit:
 F œta parit nitidas fruges, arbutaq; læta,
 E t genus humanum: parit omnia secla ferarum:
 P abula cum præbet, quibus omnes corpora pascunt:
 E t dulcem ducunt uitam: prolemq; propagant.
 Q uapropter merito maternum nomen adeptæ est.
 C edit item retro, de terra quod fuit ante,
 I n terras: & quod missum est ex ætheris oris,
 I d rursum cœli rellatum templa receptant:
 N ec sic interimit mors res: ut materiai
 C orpora conficiat: sed cœtum dissipat ollis.
 I nde alijs aliud coniungit: & efficit omnes
 R es, ut conuertant formas: mutantq; colores:
 E t capiant sensus: & puncto temporis reddant.
 V t noscatis referre earum primordia rerum,
 C um quibus, & quali positura contineantur:
 E t quos inter se dent motus, accipiantq;
 N e'ne putes æterna parum residere potesse

omnis

ng. b

ib. n.

Corpora prima: quod in summis fluitare uidemus
Rebus: & interdum nasci, subitoq; perire.
Quoniam etiam refert nostris in uersibus ipsis,
Cum quibus, & quali sint ordine quæq; locata.
Namq; eadem coelum, mare, terras, flumina, solem
Significant, eadem fruges, arbuta, animantibus:
Si non omnia sint, at multo maxima pars est
Consimilis: uerum positura discrepant res.
Sic ipsis in rebus item iam materiai
Interualia, uia, connexus, pondera, plagæ,
Concurfus, motus, ordo, positura, figure
Cum permittantur: mutari res quoq; debent.
Nunc animum nobis adhibe ueram ad rationem:
Nam tibi uehementer noua res molitur ad aures
Accidere: & noua se species ostendere rerum.
Sed neq; tam facilis res ulla est: quin ea primum
Difficilis magis ad credendum constet: itemq;
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam:
Quod non paulatim minuant mirarier omnes.
Prinicipio caeli clarum, purumq; colorem
Quenq; in se cohibent palantia sydera passim;
Lunæq; & solis præclara luce nitorem.
Omnia quæ nunc si primum mortalibus adsint,
Ex improviso ceu sint obiecta repente:
Quid magis his rebus poterit mirabile dici?
Aut minus ante quod uiderent fore credere gentes?
Nil (ut opinor) ita hæc species miranda fuisset:
Quam tibi iam nemo fessus satiate uidendi
Suspicere in caeli dignatur lucida templa.
Desine quapropter nouitate exterritus ipsa

Experire ex animo rationem: sed magis acri
Iudicio perpende: & si tibi uera uideatur,
Dede manus: aut si falsa est, accingere contra.
Quærit enim ratione animus: cum summa loci sit
In finita foris hæc extra moenia mundi:
Quid sit tibi porro, quo prospicere usq; uelit mens:
Atq; animi iniectus liber quoquo uolet ipse.
Prinicipio nobis in cunctas undiq; partes,
Et latere ex utroq; infra, supraq; per omne,
Nulla est finis: uti docui: res ipsaq; per se
Vociferatur: & elucet natura profundi.
Nullo iam pacto ueri simile esse putandum est:
Vndiq; cum uorsum spatium uacet infinitum:
Seminaq; in numero numero, summaq; profunda
Multimodis uolitent aeterno percita motu:
Hunc unum terrarum orbem, coelumq; creatum:
Nil agere illa foris tot corpora materiai:
Cum præsertim hic sit natura factus: & ipsa
Sponde sua forte offensando semina rerum
Multimodis temere incassum, iactataq; frustra,
Tandem coierunt ea: quæ coniecta repente
Magnarum rerum fierent exordia semper,
Terrarum, maris, & caeli, generisq; animantium.
Quare etiam atq; etiam tales fiteare necesse est
Esse alios alibi congressus materiai:
Qualis hic est, audio complexu quem tenet æther.
Praterea, cum materies est multa parata:
Cum locus est præsto: nec res, nec causa moratur
Vlla: geri debent nimirum, & confici res.
Nunc & seminibus si tanta est copia: quantum

*inictus animi
libor.*

16. b.

*Mundi foris
intra corpora
obscura gerit
Quæque esse mihi*

E numerare aetas animantium non queat omnis:
Vsq; eadem, & natura manet, quæ semina rerum
Conijere in loca quæq; queat simili ratione,
Atq; huc sunt coniecta: necesse est confiteare
Esse alios alijs terrarum in partibus oebes,
Et uarias hominum gentes, & secla ferarum.
Huc accedit, ut in summa res nulla sit una:
Vnica quæ gignatur: & unica, solâq; crescat.
Quoniam alio quouis sit seculo: multaq; eodem
Sint genere: in primis animalibus indice mente
Inuenies sic montiuagum genus esse ferarum,
Sic hominum genitam prolem, sic deniq; multas
Squamigerum pecudes, & corpora cuncta uolantia.
Quapropter, cælum simili ratione fatendum est,
Terramq; & solem, lunam, mare, cætera, quæ sunt,
Non esse unica: sed numero magis innumerabili.
Quandoquidem uitæ de pactus terminus alte
Tam manet hæc etiam: natiuo & corpore constant:
Quam genus omne, quæ his generatim rebus abundat.
Quæ bene cognita si teneas, natura uidetur
Libera continuo dominis priuata superbis,
Ipsa sua per se sponte omnia Dis agere expers.
Nam pro sancta deum tranquilla pectora pace
Quæ placidum degunt ænum, uitamq; serenant:
Quis regere immensi summâ quis habere profundi
Indum manu ualidas potis est moderanter habenas?
Quis pariter cælos omnes conuertere? & omnes
Igibus ætherijs terras suffire feraces?
Omnibus inq; locis esse omni tempore præstos?
Nubibus ut tenebras faciat: cæliq; serena

ulla res que
 la sit genira

amra libem

idmnam
 odrat
 affire

Conciat sonitu: tum fulmina mittit: & ædres
Sæpe suas disturbet: & in deserta recedens
Sæuiat excrens telum: quod sepe nocentes
Pratere: ex animatq; indignos, inq; merentes.
Multaq; post mundi tempus genitale, diemq;
Primigenum maris, & terræ, solisq; coortum,
Addita corpora sunt extrinsecus: addita circum
Semina: quæ magnum iaculando contulit omne:
Vnde mare, & terræ possent augetere: & unde
Aptaret spatium cæli domus: altaq; tecta
Tolleret à terris procul: & consurgeret aer.
Nam sua cuiq; locis ex omnibus omnia plagis
Corpora distribuuntur: & ad sua secla recedunt:
Humor ad humorem: terræno corpore terra
Crescit: & ignem ignes procedunt: ætheraq; æther.
Deniq; ad extremum crescendi (per spicæ) finem
Omnia perduxit rerum natura creatrix.
Vt fit, ubi nihilo iam plus est, quod datur intra
Vitalens uenas, quàm quod fluit, atq; recedit:
Omnibus his aetas debet consistere rebus.
Sic natura suis refrenat uiribus auctum.
Nam, quæcunq; uides hilarem grandescere ad auctum:
Paulatimq; gradus ætatis scandere adultæ:
Plura sibi assumunt, quàm de se corpora mittunt:
Dum facile in uenas cibus omnis diditur: & dum
Non ita sunt late dispersa, ut multa remittant:
Et plus dispendi faciant, quàm uestitur aetas.
Nam certe fluere, atq; recedere corpora rebus
Multa, manus dâdum est: sed plura accedere debent:
Donec ale scendi summum tetigere cacumen.

epianj dli
 ramom

iaculando.

str. qd om forte

iaculando in

in bronni

rescedi finis

I nde minutatim uirens, & robur adultum
F rangit: & in partem peiorem liquitur ætas.
Quippe etenim quãto est res à prior, augmine adẽpto,
E t quo latior est, in cunctas undiq; partes
P lura modo dispergit: & a se corpora mittit:
N ec facile in uenas abus omnis diditur eij:
N ec sitis est, quæ per largos exæstuat æstus,
V nde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
Quod satis est, & quantum opus est natura nonare.
I ure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
S unt: & cum externis succumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus æuo deniq; defit.
N ec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
C orpora conficere: & plagis in se sta domare.
S ic igitur magni quoq; circum mœnia mundi
E xpugnata dabunt labem, putresq; ruinas:
O mnia debet enim abus integrare nouando:
E t fulcire abus, ac omnia sustentare:
N equicquam, quoniam nec uenæ perpetuantur
Quod satis est: neq; quantum opus est, natura ministrat.
I amq; adeo effecta est ætas, effectaq; tellus:
V ix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
S ecla: deditq; ferarum ingentia corpora partu.
H aud (ut opinor) enim mortalia secla superne
A urea de cœlo demisit finis in arua:
N ec mare, nec fluctus plangentes saxa creauerunt:
S ed genuit tellus cadem, quæ nunc alit ex se.
P ræterea nitidas fruges, uinetaq; læta
S ponte sua primum mortalibus ipsa creauit:
I psa dedit dulces foetus, & pabula læta:

LIB. II 39
Quæ nunc uix nostro grandescunt aucta labore:
C onterimusq; boues: & uiribus agriculturalum
C onficimus ferrum uix aruis suppeditati.
V sque adeo pereunt foetus: augentq; labores.
I amq; caput quassans grandis suspirat arator
C rebrius, incassum magnum cecidisse laborem:
E t cum tempora temporibus præsentia confert
P ræteritis: laudat fortunas sæpe parentum.
T ristis item uetula uitis sator æqua fatigat:
E t crepat antiquum genus, ut pietate repletum
P erficere angustis tolerarit finibus æuam:
C um minor esset a gri multo modus ante uiritem:
N ec tenet omnia paulatim tabesere: & ire
A d scopulum spatium ætatis defessa uetusto.

T. LVCRETII CARI DERE-
RVM NATURA LI-
BER TER-
TI V S.

Tenebris tantis tam clarum extol-
lere lumen

Qui primus potuisti, illustrans
commoda uitæ:

Te sequor o' gratæ gentis decus:
inq; tuis nunc

Fixa pedum pono pressis uestigia signis,
N on ita certandi cupidus: quàm propter amorem:
Quod te imitari aueo: quid enim contendat hirundo
C ycnis? aut quidnam tremulis facere artibus hædi

Consumile in cur su possint, et fortis equi uis?
Tu pater es rerum inuentor: tu patria nobis
Suppeditas praecepta: tuisq; ex inclyte chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant:
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta:
Aurea, perpetua semper dignissima uita.
Nam, simulac ratio tua caepit uociferari:
Naturam rerum diuina mente coortam:
Diffugunt animi terrores: moenia mundi
Disceidunt: totum uideo per inane geri res.
Apparet diuinum numer, sedesq; quietae:
Quas neq; concutiunt uenti: nec nubila nimbis
Aspergunt: neq; nix acri concreta pruina
Cana cadens uiolat: semperq; innubilus aether
Integrit: et large diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro natura: neq; ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.
At contra nusquam apparent acherusia templa:
Nec tellus obstat, quin omnia despiciantur:
Sub pedibus quaecunq; infra per inane geruntur.
His tibi me rebus quaedam diuina uoluptas
Percipit, atq; horror: quod sit natura tua ui
Tam manifesta patens ex omni parte relecta.
Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: et quam uarijs distantia formis.
Sponde sua uolitent alterno percita motu:
Quoq; modo possint rex ex his quaeq; creari:
Hasc se secundum res animi natura uidetur,
Atq; animae claranda meis iam uersibus esse:
Et meus ille foras praereps acherontis agendus

Funditus: humanam qui uitam turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis nigrore: neq; ullam
Esse uoluptatem liquidam, puramq; relinquit.
Nam, quod saepe homines morbos magis esse timēdos,
Infamemq; ferunt uitam, quam tartara leti:
Et se scire animi naturam sanguinis esse:
Nec prorsum quicquam nostrae rationis egere:
Hinc licet aduertat animum, magis omnia laudis,
Aut etiam uenti, si fert ita forte uoluntas:
Iactari causa: quam quod res ipsa probetur.
Ex torres ydem patria, longeq; fugati
Conspetu ex hominum, foedati crimine turpi,
Omimbus aerumnis affecti deniq; uiuunt:
Et quocunq; tamen miseri uenere, parentant:
Et nigras mactant pecudes: quas manibus diuis
Inferias mittunt: multoq; in rebus acerbis
Acrius aduertunt animos ad religioem.
Quo magis in dubijs homines spectare periculis
Conuēnit: aduersisq; in rebus noscere qui sint.
Nam uerae uoces tum demum pectore ab imo
Elicuntur: et eripitur persona: manet res.
Deniq; auarities, et honorum caeca cupido,
Quae miseros homines cogunt transcendere fines
Iuris: et interdum socios scelerum, atq; ministros,
Nocles atq; dies niti praestante labore
Ad summas emergere opes: haec uulnera uitae
Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim famae contemptus, et acris egestas
Semota ab dulci uita, stabiliq; uidetur:
Et quasi iam leti portas cunctarier ante.

uolunt uis

Vnde homines, dum se falso terrore coacti
Effugisse uolunt longe, longeq; remosse:
Sanguine civili rem constant: diuitiasq;
Conduplicant auidi, cædem cæde accumulantes.
Cruceles gaudent in tristi funere fratris:
Et consanguineum mensas odere: timentq;
Con simili ratione ab eodem sæpe timore
Macerat inuidia ante oculos, illum esse potentem:
Illum aspectari, claro qui incedit honore:
Ipsi se in tenebris uolui, cænoq; queruntur.
Intereunt partim statuarum, et nominis ergo:
Et sæpe usque adeo mortis formidine, uitæ
Perapit humanos odium, lucisq; uidendæ:
Vt sibi consciscant mærenti pectore letum,
Obliti fontem curarum hunc esse timorem:
Hunc uexare pudorem: hunc uincula amicitia
Rumpere: et in summa pietatem euertere suadet.
Nam iam sæpe homines patriam, carosq; parentes
Prodiderunt, uitare acherusia templa petentes.
Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est,
Non radij solis, neq; lucida tela diei
Discutiant: sed naturæ species, ratioq;
Primum animum dico, mentem quam sæpe uocamus:
In quo consilium uitæ, regimenq; locatum est:
Esse hominis partem, nihilo minus, ac manus, et pes
Atq; oculi, partes animantis totius extant.

Quamuis

Quamuis multa quidem sapientum turba putarunt:
Sensum animi certa non esse in parte locatum:
Verum habitum quendam uitalem corporis esse:
Harmoniam graui quam dicunt: quod faciat nos
Viuere cum sensu: nulla cum in parte fiet mens.
Vt bona sæpe ualetudo cum dicitur esse:
Corporis et non est tamen hæc pars ulla ualentis:
Sic animi sensum non certa parte reponunt.
Magnopere in quomi diuersi errare uidentur.
Sæpe utiq; in promptu corpus, quod cernitur, ægru:
Cum tamen ex alia letamur parte latenti.
Et retro fit, ubi contra sit sæpe uicissim:
Cum miser ex animo lætatur corpore toto:
Non alio pacto, quam si pes cum dolet ægri:
In nullo caput interea sit forte dolore.
Preterea, molli cum somno dedita membra:
Effusumq; iacet sine sensu corpus onustum:
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitur: et omnes accipit in se
Lætitiæ motus, et curas cordis inanes.
Nunc animam quoq; ut in membris cognoscere possis
Esse: neq; harmoniam corpus retinere solere:
Prinapio fit, uti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris uita moretur.
Atq; eadem rursum cum corpora pauca caloribus
Diffugere: forasq; per os est editus aer:
Deserit extemplo uenas: atq; ossa relinquit.
Noscere ut hinc possis, non æquas omnia partes
Corpora habere: neq; ex æquo fulcire salutem:
Sed magis hæc, uenti quæ sunt, calidiq; uaporis

f

S emina, curare in membris ut uita moretur.
E st igitur calor, ac uentus uitalis in ipso
C orpore: qui nobis meribundos deserit artus.
Q uapropter, quoniam est animi natura reperta,
A tque animæ, quasi pars hominis: redde harmoniã
N omen, ab organico saltu delatum heliconis,
S iue aliunde ipsi porro traxere: & in illam
T ranstulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat:
Q uicquid id est, habeant: tu cætera perape dicta.
N unc animum, atque animam dico coniuncta teneri
I nter se: atque unam naturam conficere ex se.
S ed caput esse quasi, & dominari in corpore toto
C onsilium: quod nos animum, mentemque uocamus:
I dque situm media regione in pectoris hæret.
H ic exultat enim pavor, ac metus: hæc loca circum
L ætitiæ mulcent: hic ergo mens, animusque est.
C ætera pars animæ per totum dissita corpus
P aret: & ad numen mentis, momenque mouetur:
I dque sibi solum per se sapit: & sibi gaudet:
C um neque res animam, neque corpus commouet ulla.
E t quasi cum caput, aut oculus tentante dolore
L æditur in nobis: non omni conuulsi amur
C orpore: sic animus nonnunquam læditur ipse:
L ætitiæque uiget: cum cætera pars animæ
P er membra, atque artus nulla nouitate cietur.
V erum, ubi uehementi magis est commota metu mens:
C onsentire animam totam per membra uidemus:
S udoresque ita, pilloremque existere toto
C orpore: & in frangi linguam: uocemque aboriri:
C aligare oculos: sonere aures: succidere artus.

D enique concidere ex animi terrore uidemus
S æpe homines: facile ut quiuis hinc noscere possit,
E sse animam cum animo coniunctam: quæ cum animi uis
P ercussa est: extra corpus propellit, & icit.
H æc eadem ratio naturam animi, atque animæ
C orpoream docet esse: ubi enim propellere membra:
C orripere ex somno corpus: mutareque uultum:
A tque hominem totum regere, ac uersare uidetur:
Q uorum nil fieri sine tactu posse uidemus:
N ec tactum porro sine corpore: nonne fatendum est
C orporea natura animum constare, animamque?
P raterea, pariter frangi cum corpore: & una
C onsentire animum nobis in corpore cernimus.
S i minus offendit uitam uis horrida leti
O ssibus ac neruis disclusis intus adacta:
A ttamen insequitur languor, terræque petitus
S uauis, & in terra mentis qui gignitur æstus,
I nterdumque quasi exurgendi incerta uoluntas.
E rgo corpoream naturam animi esse necesse est:
C orporeus quoniam telis ictuque laborat.
I s tibi nunc animum quali sit corpore: & unde
C onstiterit: pergam rationem reddere dictis.
P rincípio, esse aio per subtilem: atque minutis
P erquam corporibus factum constare: id ita esse
H inc licet aduertis animum, ut perno scere possis.
N il adeo fieri celeri ratione uidetur,
Q uam si mens fieri proponit, & incohat ipsa.
O cyus ergo animum, quam res se periciet ulla:
A nte oculos quorum in promptu natura uidetur.
A t quod mobile tanto pere est, constare rotundis

Perquam feminibus debet, perquamq; minutis:
Momine uti paruo possint impulsa moueri.
Nanq; mouetur a qua: & tantillo momine fluctat:
Qui ppe uolubilibus, paruisq; creata figuris.
At contra mellis constantior est natura,
Et pigri latices magis, & cunctantior actus:
Hæret enim inter se magis omnis materiai
Copia: nimirum quia non tam leuibus extat
Corporibus, neq; tam subtilibus, atq; rotundis.
Nanq; papauerum, aura potest suspensa, leuis q;
Cogere, ut ab summo tibi diffuset altus aceruus:
At contra lapidum coniectum, spicilorumq;
Nulla potest: igitur paruissima corpora quanto,
Et leuissima sunt: ita mobilitate fruuntur.
At contra quæcunq; magis cum pondere magno,
Asperaq; inueniuntur: eo stabilita magis sunt.
Nunc igitur, quoniam est animi natura reperta
Mobilis egregie: perquam constare necesse est
Corporibus paruis, & leuibus, atq; rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis o' bone rebus
Vtilis inuenietur: & opportuna cluebit.
Hæc quoq; res etiam naturam dedicat eius,
Quam tenui constat textura: quamq; loco se
Contineat paruo: si possit conglomerari.
Quod simul atq; hominem lecti se cura quies est
Indepet: atq; animi natura, animæq; recessit:
Nil ibi libatum de toto corpore cernas
Ad speciem: nihil ad pondus: mors omnia præstat,
Vitale præter sensum, calidumq; uaporem.
Ergo animam totam per paruis esse necesse est

Seminibus nexam per uenas, uiscera, neruos.
Quatenus omnis ubi è toto iam corpore cessit:
Ex tina membrorum arcum cæsura tamen se
Incolumem præstat: nec deficit ponderis hilum.
Quod genus est bacchi cum flos euauit: aut cum
Spiritus unguenti suauis diffugi in auras:
Aut aliquo cum iam succus de corpore cessit:
Nil oculis tamen esse minor res ipsa uidetur
Propterea, neq; detractum de pondere quicquam.
Nimirum, quia multa, minutaq; semina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore rerum.
Quare, etiam atq; etiam mentis naturam, animæq;
Sare licet, perquam pauillis esse creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
Tenus enim quædam moribundos deserit aura
Mista uapore: uapor porro trahit æra secum:
Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aer.
Rara quod eius enim constat natura necesse est
Aeris inter eum primordia multa inueni.
Iam triplex animi est igitur natura reperta.
Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creandū:
Nil horum quoniam recipit mens: posse creare
Sensiferos motus quædam, quæ mente uolutat.
Quarta quoq; his igitur quædam natura necesse est
Attribuat: ea est omnino nominis ex pers:
Qua neq; mobilius quicquam, neq; tenuius extat,
Nec magis è paruis, aut leuibus ex elementis:
Sensiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim paruis perfecta figuris:

Inde calor motus, & uenti cæca potestas
Acipit: inde aer: inde omnia mobilitantur.
Concutitur tum sanguis: uiscera per sentiscunt
Omnia: postremis datur ossibus, atq; medullis
Siue uoluptas est, siue est contrarius ardor.
Nec temere huc dolor usq; potest penetrare: neq; acre
Permanare malum: quin omnia perturbentur.
Vsque adeo uitæ defit locus: atq; animai
Diffugunt partes per cutulas corporis omnes.
Sed plerunq; quasi in summo fit corpore finis
Motibus: hanc ob rem uitam retinere ualemus.
Nunc ea quo pacto inter sese mista, quibusq;
Compta modis uigant, rationem reddere auentem
Abstrahit inuitum patrij sermonis egestas.
Sed tamen, ut potero summam attingere, tangam.
Inter enim cursant primordia principiorum
Motibus inter se: nihil ut secerner unum
Possit: nec spatium fieri diuisa potestas:
Sed quasi multa eius unius corporis extant.
Quod genus in quo uis animantium uiscere uulgo
Est odor & quidam calor, & sapor: & tamen ex his
Omnibus est unum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atq; aer, & uenti cæca potestas
Mista creant unam naturam, & mobilis illa
Vis, in initum motus ab se quæ diuidit ollis:
Sensifer unde oritur primum per uiscera motus.
Nam penitus prorsum latet hæc natura, subestq;
Nec magis hac infra quicquam est in corpore nostro:
Atq; anima est animi proporro totius ipsa.
Quod genus in nostris membris, & corpore toto

at uiscere

Mista latens animi uis est, animæq; potestas:
Corporibus quia de paruis, paucisq; creata est.
Sic tibi nominis hæc ex pers uis, facta minutis
Corporibus later: atq; animus quasi totius ipsa
Proporro est animi: & dominatur corpore toto.
Con simili ratione necesse est uentus, & aer,
Et calor inter se uigant commista per artus:
Atq; alijs aliud subsit magis, emineatq;
Vt quiddam fieri uideatur ab omnibus unum:
Ne calor, ac uentus seorsum, seorsumq; potestas
Aeris interimant sensum, ductaq; soluant.
Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira:
Cum feruescit, & ex oculis micat acrius ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura:
Quæ aet horrorem membris, & concitat artus.
Est etiam quoq; pacati status acris ille:
Pectore tranquillo qui fit, multaq; sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facile effruescit in ira.
Quo genere in primis uis est uilenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt per unq; gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At uentosa magis ceruorum frigida mens est:
Et gelidas citius per uiscera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura bouum placido magis aere uiuit:
Nec nimis iræi fax unquam subdita percit
Fumida suffundens cæcæ caliginis umbras:
Nec gelidis torpet telis perfixa pauoris:
Inter utrosq; sita est ceruos, sæuosq; leones.

Sic hominum genus est: quamuis doctrina politos
Constituatur pariter quosdam: tamen illa relinquit
Natura cuiusq; animæ uestigia prima:
Nec radicibus emelli mala posse putandum est:
Quin proclinius hic iras decurrat ad acrens:
Ille metu citius paulo tentetur: at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inq; alij: rebus multis differre necesse est
Naturas hominum varias, moresq; se quaces.
Quorum ego nunc nequeo cæcis exponere causas:
Nec reperire figurarum tot nomina: quot sunt
Pincipijs: unde hæc oritur uariantia rerum.
Illud in his rebus uideo firmare potesse:
Vsque adeo naturarum uestigia linqui
Parua: quæ nequeat ratio depellere dictis:
Vt nihil impediatur dignam Dis degere uitam.
Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni:
Ipsaq; corporis est custos, et causa salutis.
Nam communibus inter se radicibus hærent:
Nec sine pernicie diuelli posse uidentur.
Quod genus è thuris glebis euellere odorem
Haud facile est: quin intereat natura quoq; eius.
Sic animi, atq; animæ naturam corpore tito
Extrahere haud facile est: quin omnia dissoluantur.
Implexis ita principijs ab origine prima
Inter se sunt consorti prædita uita:
Nec sine ui quicquam alterius sibi posse uidetur
Corporis, atq; animi seorsum sentire potestas:
Sed communibus inter eos constat utrinq;
Motibus accensus nobis per uiscera sensus.

Præterea, corpus per se nec gignitur unquam:
Nec crescit: nec post mortem durare uidetur.
Non enim ut humor aquæ dimittit sæpe saporem,
Qui datus est: neq; ab hac causa conuellitur ipse:
Sed manet incolumis: non inquam sic animai
Dissidium possunt artus perferre relictis:
Sed penitus pereunt conuulsi, cumq; putrescunt.
Ex inuente æuo, sic corporis, atq; animai
Mutua uitalis discunt contagia motus
Maternis etiam membris, alioq; repositi:
Dissidium ut nequeat fieri sine peste, maloq;
Vt uideas, quoniam conuincta est causa salutis:
Conuinctam quoq; naturam consistere eorum.
Quod superest, si quis corpus sentire refutat:
Atq; animam credit permissam corpore tito
Suscipere hunc motum, quem sensum nominamus:
Vel manifestas res contra, uerasq; repugnat.
Quid sit enim corpus sentire quis afferet unquam?
Si non ipsa palam quod res dedit, ac docuit nos?
At dimissa anima corpus cæret undiq; sensu:
Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
Multaq; præterea perdit cum expellitur æuo.
Dicere porro oculos nullam rem cernere posse:
Sed per eos animum, ut foribus spectare reclusis:
Difficile est: contra cum sensus ducat eorum.
Sensus enim trahit, atq; acies detrudat ad ipsas:
Fulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus:
Lumina lumimbus quia nobis præpediuntur:
Quod foribus non fit: neq; enim qua cernimus ipsi,
Ostia suscipiunt illum reclusa laborem.

Præterea, si pro foribus sunt lumina nostra:
Iam magis exemptis oculis debere uidetur
Cernere res animus sublatis postibus ipsis.
Illud in his rebus nequaquam sumere possis:
Democriti quod sancta uiri sententia ponit:
Corporis, atq; animi primordia singula primis
A pposita alternis uariare, ac neſtere membra.
Nam cum multo sint animai elementa minora:
Quam quibus & corpus nobis, & uiscera constant:
Tum numero quoq; concedunt: & rara per artus
Dissita sunt: dumtaxat ut hoc promittere possis:
Quantula prima queant nobis iniecta cære
Corpora sensiferos motus in corpore: tanta
Intervalla tenere exordia prima animai.
Nam neq; pulueris interdum sentimus adhaesum
Corpore: nec membris incassam sidere cretam:
Nec nebulam noctu, neq; aranei tenuia fila
Obuia sentimus: quando obrctimur euntes:
Nec supra caput eiusdem cecidisse uictam
Vestem, nec plumas auium, papposq; uolantes:
Qui nimia leuitate cadunt plerumq; grauatim.
Nec repentis itum cuiusuis cuiq; animantis
Sentimus: nec prima pedum uestigia queq;
Corpore quæ in nostro culices, & cætera ponunt.
Vsq; adeo prius in nobis sunt multa cienda
Sentina, corporibus nostris immista per artus:
Quam primordia sentiscant concussa animai:
Et quam intervallis tantis iudicantia possint
Concursare, coire, & dissultare uicissim.
Et magis est animus uitæ claustra coercens,

Et dominantior ad uitam quamuis animai.
Nam sine mente, animoq; nequit residere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla animai:
Sed comes insequitur: facile et discedit in auras:
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in uita cui mens, animusq; remansit:
Quamuis est circum cæsis lacer undiq; membris:
Truncus, adempta anima circum, membrisq; remotis
Viuat: & ætherias uitales suscipiat auras:
Si non omnimodis, at magna parte animai
Prinatus, tamen inuita cunctatur, & hæret.
Vt lacerato oculo circum si pupula mansit
In oculum: stat cernendi uiuata potestas:
Dummodo ne totum corruptas luminis orbem:
Sed circuncidas aciem, solamq; relinquas:
Id quoq; enim sine perniciæ non fiet eorum.
At si tantula pars oculi media illa peresa est:
In oculum quamuis alioqui splendidus orbis:
O cadit ex templo lumen: tenebræq; sequuntur.
Hoc anima, atq; animus iuncti sunt foedere semper.
Nunc age natiuos animantibus, & mortales
Esse animos, animasq; leuers ut noscere possis:
Conquisita diu, dulcisq; reperta labore
Digna tua pergam disponere carmina uita.
Tu face utrunq; uno subiungas nomen eorum:
Atq; animam uerbi causa, cum dicere pergam
Mortalem esse docens: animum quoq; dicere credas:
Quatenus est unum inter se: coniunctaq; res est.
Principio, quoniam tenuem constare minutis
Corporibus docui: nullisq; minoribus esse

P rincipijs factam: quàm liquidus humor aquai,
A ut nebula aut fumus: nam longe mobilitate
P restat: & a tenui causa magis icta mouetur:
Q uippe ubi imaginibus fum, nebulaeque mouetur.
Q uod genus in somnis sopiti ubi cernimus alta
E xhalare uapore altaria: ferreque fumum:
N am procul hæc dubio nobis simulachra geruntur.
N unc igitur quoniam quassatis undique uasis
D iffuere humorem, et laticem discedere cernis:
E t nebula, ac fumus quoniam discedit in auras:
C rede animam quoque diffundi: multoque perire
O cyus, & citius dissolui corpora prima:
C um semel omnibus ex membris ablata recessit.
Q uippe etenim corpus, quod uas quasi consistit eius:
Q uam cohibere nequit conuassatum ex aliqua re,
A crare factum, detracto sanguine uenis:
A ere qui credas posse hanc cohiberier ullo?
C orpore qui nostro rarus magis incohibescit?
P ræterea, igni pariter cum corpore: & una
C rescere sentimus: pariterque senescere mentem.
N am uelut infirmo pueri, teneroque uagantur
C orpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
I nde ubi robustis adoleuit uiribus ætas:
C onsilium quoque maius, & auctior est animi uis.
P ost ubi iam ualidis quassatum est uiribus æui
C orpus: & obtusis ceciderunt uiribus artus:
C laudicat ingenium: delirat linguaque mensque:
O mnia deficiunt: atque uno tempore desunt.
E rgo dissolui quoque conuenit omnem animam
N aturam: cœu fumus in altis acris auras.

Q uandoquidem igni pariter, pariterque uidemus
C rescere: & (ut docui) simul æuo fessa fatiscit.
H uc accedit, uti uideamus, corpus ut ipsum
S uscipere immanes morbos, durumque laborem:
S ic animum curas acriter, luctumque, metumque.
Q uare participem leti quoque conuenit esse.
Q uinetiam morbis in corpus auius errat
S æpe animus: dementit enim: deliraque fatur:
I nterdumque graui lethargo fertur in altum,
A cternumque soporem, oculis nutuque cadenti.
V nde neque exaudit uoces: nec noscere uultus
I llorum potis est: ad uitam qui reuocantes
C ircumstant lachrymis rorantes ora, genasque.
Q uare animum quoque dissolui fateare necesse est:
Q uandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
N am dolor, ac morbus, leti fabricator uterque est:
M ultorum exitio perdocti quod sumus ante.
D enique, cur hominem, cum uini uis penetrat uit
A cris: & in uenas discessit diditus ardor:
C onsequitur grauitas membrorum? præpediuntur
C rura uacillanti? tardescit lingua? madet mens?
N ant oculi clamor, singultus, uirgia, gliscunt?
E t iam cætera de genere hoc quæcunque sequuntur,
C ur ea sunt? nisi quod uehemens uiolentia uini
C onturbare animam consuevit corpore in ipso?
A t quæcunque queunt conturbari, inque pediri:
S ignificant, paulo si durior insimularit
C ausa: fore ut pereant æuo priuata futuro.
Q uinetiam subita uel morbi sæpe coactus

Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu
Concidit: & spumas agit: ingenit: & tremat artus:
Despicit: extentat nervos: torquetur: anhelat:
Inconstanter & in iactando membra fatigat.
Nimirum, quia vis morbi distracta per artus
Turbat agens animam: spumantes aequore salso
Ventorum ut ualidis feruescunt uiribus undæ.
Exprimitur porro gemitus: quia membra dolore
Afficiuntur: & omnino quod semina uocis
Eliciuntur: & ore foras glomerata feruntur,
Qua quasi consuerunt, & sunt munita uia.
Despicientia fit: quia vis animi, atq; animæ
Conturbatur: & (ut docui) diuisa seorsum
Dissectatur eodem illo distracta ueneno.
Inde, ubi iam morbi reflexit causa: reditq;
In latebras ater corrupti corporis humor:
Tum quasi uacillans primum consurgit: et omnes
Paulatim redit in sensus: animamq; recipiat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipso
Iactentur: miserisq; modis distracta laborent:
Cur eadem credis sine corpore in aere aperto
Cum ualidis uentis ætatem degere posse?
Et quoniam mentem sanari, corpus ut ægrum
Cernimus: & flecti medicina posse uidemus:
Id quoq; præ sagit mortalem uiuere mentem.
Addere enim partes, aut ordine trahere æquū est:
Aut aliquid prorsum de summa detrahere illum, *at in hunc*
Commutare animum quicumq; adoritur: & ipsum,
Aut aliam quamuis naturam flectere quærit.

At neq; transferri sibi partes, nec tribui uult,
Immortale quod est quicquam, neq; diffuere hilum.
Nam quodcumq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Ergo animus siue ægros sit: mortalia signa
Mittit (uti docui) scilicet a medicina:
Vsque adeo false rationi uera uidetur
Res occurrere: & effugium præcludere eunti:
Anipitiq; refutato conuincere falsum.
Deniq; sæpe hominem paulatim cernis obire:
Et membratim uitalem deperdere sensum:
In pedibus primum digitos liuescere, & unguis:
Inde pedes & crura mori: post inde per artus
Ire alios tractim gelidi uestigia leti.
Scinditur atqui animi hæc quoniam natura: nec uno
Tempore sincera existit: mortalis habenda est.
Quod, si forte putas ipsam se posse per artus
Introsus trahere: & partes conducere in unum:
Atq; ideo cunctis sensum deducere membris:
At locus ille tamen, quo copia tanta animæ
Cogitur: in sensu debet maiore uideri.
Qui quoniã nusquam est: nimirum (ut diximus ante)
Dilaniata foras dispergitur: interit ergo.
Quoniam etiam, si iam libeat concedere falsum:
Et dare, posse animam glomerari in corpore eorum,
Lumina qui relinquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est.
Nec refert, utrum pereat dispersa per auras:
An contracta suis e partibus obrutescat.
Quædo hominem totum magis, ac magis undiq; sensus

D e fiat: & uitæ minus, & minus undiq; restat.
 E t quoniam mens est hominis pars una, loq;
 F ixa manet certo uelut aures, atq; oculi sunt,
 A tq; alij sensus, qui uitam cumq; gubernant:
 E t ueluti manus, atq; oculus, nares'ue seorsum
 S ecreta à nobis nequeunt sentire: neq; esse:
 S ed tamen in paruo linquuntur tempore tali:
 S ic animus per se non quit sine corpore, & ipso,
 E sse homine: illius quasi quod uas esse uidetur:
 S iue aliud quid uis potius coniunctius eii
 F ingere: quandoquidem connexu corpus adhæret.
 D eniq; corporis, atq; animi uinata potestas
 I nter se coniuncta ualent: uitaq; fruuntur:
 N ec sine corpore enim uitalis edere motus
 S ola potest animi per se natura: nec autem
 C assum anima corpus durare: & sensibus uti.
 S alicet auulsus radiabus, ut nequit ullam
 D ispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto:
 S ic anima, atq; animus per se nil posse uidetur.
 N imirum, quia per uenas & uiscera mistim,
 P er neruos, atq; ossa tenentur corpore ab omni:
 N ec magnis interuallis primordia possunt
 L ibera dissultare: ideo conclusa mouebunt
 S ensiferos motus: quos extra corpus in auras
 A eris, haud possunt post mortem eiecta mouere:
 P ropterea quia non simili ratione tenentur.
 C orpus enim æq; animis erit aer: si cohibere
 S ese anima: atq; in eos poterit concludere motus:
 Q uos ante in neruis, & in ipso corpore agebat.
 Q uare etiam atq; etiam resoluto corporis omni

Tegmine,

T egmine, & eiectis extra uitalibus auris,
 D issolui sensus animi fateare necesse est,
 A tq; animam: quoniam coniuncta est causa duobus.
 D eniq; cum corpus nequeat perferre animai
 D issidium: quin in tetro tabescat odore:
 Q uid dubitas, quin ex imo, penitusq; coorta
 E manarit uti fumus diffusa animæ uis?
 A tq; ideo tanta mutatum putre ruina
 C oniderit corpus penitus: quia mota loco sunt
 F undamenta foras animæ: manantq; per artus,
 P erq; uiarum omnes flexus, in corpore qui sunt:
 A tq; foramina: multimodis ut noscere possis
 D ispartitam animæ naturam exisse per artus:
 E t prius esse sibi distractam corpore in ipso:
 Q uam prolapsa foras enaret in aeris auras.
 Q uin etiam finis dum uitæ uertitur intra:
 S æpe aliqua tamen è causa labefacta uidetur:
 E t quasi supremo languescere tempore uultus:
 M olliæq; ex angui cadere omnia corpore membra.
 Q uod genus est animo malefactum cum perhibetur:
 A ut animam liquisse ubi iam trepidatur: & omnes
 E xtremum cupiunt uires reprehendere uinclum.
 C onquassatur enim tum mens, animæq; potestas
 O mnis: & hæc ipso cum corpore collabefiunt:
 V t grauior paulo possit dissoluere causa.
 Q uid dubitas tandem, quin extra prodita corpus
 I mbecilla foras in aperto, tegmine dempto,
 N on modo non omnem possit durare per ænum:
 S ed minimum quod uis nequeat consistere tempus?
 N ec sibi enim quisquam moriens sentire uidetur

g

I re foras animam incolorem de corpore toto:
 Nec prius ad iugulum, & superas accedere fauces:
 Verum deficere in certa regione locatam:
 Vt sensus alios in parti quonq; sua scit *at su*
 Dissolui. quod si immortalis nostra foret mens:
 Non tam se moriens dissolui conquereretur:
 Sed magis ire foras, uestemq; relinquere, ut anguis,
 Gauderet: prælongæ senex aut cornua ceruus.
 Deniq; cur animi nunquam mens, consiliumq;
 Gignitur in capite, aut pedibus, manibus uel sed unis
 Sedibus, & certis regionibus omnibus hæret?
 Si non certa loca ad nascendum reddita cuiq;
 Sunt: & ubi quicquam possit durare creatum:
 Atq; ita multimodis pro totis artibus esse: *at de*
 Membrorum ut nunquam existat præposterus ordo.
 Vsq; adeo sequitur res rem: neq; flamma creari
 Fluminibus solita est: neq; in igni gignier algor.
 Præterea, si immortalis natura animai est:
 Et sentire potest secreta à corpore nostro:
 Quinq; (ut opinor) eâ faciundum est sensibus auctâ:
 Nec ratione alia nosmet proponere nobis
 Possimus infernas animas acheronte uocari.
 Pictores itaq; & scriptorum secla priora
 Sic animas introduxerunt sensibus auctas.
 At neq; seorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa
 Esse potest anima, neq; seorsum lingua, neq; aures
 Audium per se possunt sentire, neq; esse.
 Et quoniam toto sentimus corpore inesse
 Vitalem sensum: & totum esse animale uidemus:
 Si subito medium celeri præciderit ictu

Vis aliqua: ut seorsum partem se cernat utraq;
 Dissertita proculdubio quoq; uis animai,
 Et discissa simul cum corpore dissocietur.
 At quod scinditur: & parters discedit in ulla:
 Sicut æternam sibi naturam abnuui esse.
 Falciferos memorant currus abscondere membra
 Sæpe ita de subito permissa cæde calentes:
 Vt tremere in terra uideatur ab artibus id, quod
 Decidit abscissum: cum mens tamen, atq; hominis uis
 Mobilitate mali non quit sentire dolorem:
 Et simul in pugna studio quod dedita mens est,
 Corpore cum reliquo pugnam, cædesq; petescit:
 Nec tenet amissam leuam cum tegmine sæpe
 Inter equos abstraxe rotas, falcisq; rapaces:
 Nec cecidisse alius dextram, cum scandit, & in stat.
 Inde alius conatur adempto surgere crure:
 Cum digitos agitat propter moribundus humi pes: *at prop*
 Et caput abscissum calido uiuenteq; trunco,
 Særuat humi uultum uitalem, oculosq; patenters:
 Donec reliquias animai reddidit omnes.
 Quin etiam tibi si lingua uibrante minacem
 Serpentem, & caudæ procerò corpore, utrinq;
 Sit libitum in multas parters discindere ferro:
 Omnia iam seorsum cernes ancisa recenti
 V ulnere tortari: & terram conspargere tabo.
 Ipsam seq; retro partem petere ore priorem,
 V ulneris ardenti ut morsu premat icta dolore.
 Omnibus esse igitur totas dicemus in illis
 Particulis animas: at ea ratione sequitur
 Vnâ animantem animas habuisse in corpore multas.

Ergo diuisa est ea, quæ fuit una simul cum
Corpore: quapropter mortale utrumque putandum est:
In multas quoniam partes discinditur æque.
Præterea, si immortalis natura animæ
Constat: & in corpus nascentibus insinuat:ur:
Cur super anteaetam ætatem meminisse nequimus
Interijisse? & quæ nunc est, nunc esse creatam?
Nec uestigia gestarum rerum ulla tenemus?
Nam si tantopere est animi mutata potestas:
Omnis ut actarum exaceret retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab leto iam longius errat.
Quapropter scire necesse est, quæ fuit ante,
Interijisse: et quæ nunc est, nunc esse creatam.
Præterea, si iam perfecto corpore nobis
Inferri solita est animi uiuata potestas:
Tum cum gignimur: & uitæ cum limen inimus:
Haud ita conueniebat, uti cum corpore, & unâ
Cum membris uideatur in ipso sanguine crescere:
Sed uelut in cauea per se sibi uiuere solam
Conuenit: ut sensu corpus tamen affinat omne.
Quare etiam atque etiam neque originis esse putandū est
Expertis animas: nec leti lege solutas.
Nam neque tantopere adnecti potuisse putandum est
Corporibus nostris extrinsecus insinuat.
Quod fieri totum contra manifesta docet res.
Namque ita connexa est per uenas, uiscera, neruus,
Ossaque: uti dentes quoque sensu participantur:
Morbis ut indicat, & gelidæ stringor aquæ,
Et lapis oppressus subitis est frugibus asper:
Nec tam contextæ cum sint, exire uidentur

Incolumes posse: & saluas exoluere sese
Omnibus est neruis, atque ossibus, articulisque.
Quod si forte putas extrinsecus insinuatam
Permanare animam nobis per membra solere:
Tanto quæque magis cum corpore fusa peribit.
Quod permanat enim, dissoluitur: interit ergo:
Disperditur enim per caulas corporis omnes.
Vte abus in membra, atque artus cum diditur omnes:
Disperit: atque aliam naturam sufficit ex se:
Sic anima, atque animus, quamuis integra recens in
Corpus eunt: tamen in manando dissoluntur:
Dum quasi per caulas omnes diduntur in artus
Particulæ: quibus hæc animi natura creator:
Quæ nunc in nostro dominatur corpore nata
Ex illa: quæ tunc perijt partita per artus.
Quapropter neque natali priuata uidentur
Essē die naturæ animæ, nec funeris expere.
Semina præterea linquuntur nec in animæ
Corpore in ex animo? quod si linquuntur, & insunt:
Haud erit, ut merito immortalis possit haberi:
Partibus amissis quoniam libata recessit.
Sin ita synceris membris ablata profugit:
Vt nullas partes in corpore liquerit ex se:
Vnde cadaueræ rancenti iam uiscere uermes *at enauro*
Expirant? atque unde animantium copia tanta
Exos, & ex anguis tumidos per fluctuat artus?
Quod si forte animas extrinsecus insinuari
Vermibus: & prius in corpora posse uenire
Credis: nec reputas cur millia multa animarum
Conueniant, unde una recesserit: hoc tamen est, ut

Q uerendum uideatur, & in discrimen agendum.
 V trum tandem animæ uenientur semina quæq;
 V ermiculorum? ipsæq; sibi fabricentur ubi sine?
 A n quasi corporibus perfectis insinuentur?
 A t neq; cur faciant ipsæ, quare uel laborent
 D icere suppeditat, neq; enim sine corpore cum sunt
 S ollicitæ uolitant morbis, algæq; fameq;
 C orpus enim magis his uitis, & sine laborat:
 E t mala multa animus contagia fungitur eius.
 S ed tamen his esto quamuis facere utile corpus
 C um subeant, at qua possint, uia nulla uidetur.
 H audigitur faciunt animæ sibi corpora & artus.
 N ec tamen est, quasi cur perfectis insinuentur
 C orporibus, neq; enim poterunt subtiliter esse
 C onnexæ: ne cum sensu contagia fiant.
 D eniq; cur acris uiolentia triste leonum
 S eminum sequitur? uulpes dolus? & fuga cernis
 A patribus datur? & patrius pauor inatit artus?
 E t iam cætera de genere hoc, cur omnia membris
 E x ineunte æuo generascunt, ingenioq;?
 S i non certa suo quia semine, seminioq;
 V is animi pariter crescit cum corpore quoq;
 Q uod si immortalis foret, & mutare soleret
 C orpora: permittis animantes moribus essent.
 E ffugeret cænis hircano de semine, sæpe
 C ornigeri in cursum cerni: tremereq; per auræ
 A eris accipiter fugiens ueniente columba:
 D esiperent homines: saperent fera secla ferarum.
 I llud enim falsa ferat ratione, quod aiunt
 I mmortalem animam mutato corpore flecti:

Q uod mutatur enim, dissoluitur: interit ergo:
 T raiciuntur enim partes: atq; ordine migrant:
 Q uare dissolui quoq; debent posse per artus:
 D eniq; ut intereant una cum corpore cunctæ.
 S in animas hominum dicent in corpora semper
 I re humana: tamen quæres cur è sapienti
 S ulta queat fieri? nec prudens sit puer ullus?
 N ec tam doctus equæ pullus, quam fortis equi uis?
 S i non certa suo quia semine, seminioq;
 V is animi pariter crescit cum corpore quoq;
 S ciliç in tenero tenera scere corpore mentem
 C onfugent: quod si iam fit: fatiare necesse est,
 M ortalem esse animam: quoniam mutata per artus
 T antopere amittit uitam, sensumq; priorem.
 Q uo'ue modo poterit pariter cum corpore quoq;
 C onfirmata capiti ætatis tangere florem
 V is animi? nisi erit consors in origine prima?
 Q uid uel foras sibi uult membris exire senectis?
 A n meruit conclusa manere in corpore putri?
 E t domus ætatis spatio'ne fessa uetusto
 O bruat? at non sunt immortalia ulla pericla.
 D eniq; conubia ad ueneris, partusq; ferarum
 E sse animas præsto, deridiculum esse uidetur:
 E t spectare immortales mortalia membra
 I n numero numero: certareq; præproperanter
 I nter se quæ prima, potissimaq; insinuetur.
 S i non forte ita sunt animarum foedera pacta:
 V t quæ prima uolans aduenerit: insinuetur
 P rima: neq; inter se contendant uiribus hilum.
 D eniq; in æthere non arbor, non æquore in alto

Nubes esse queunt: nec pisces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse:
Certum, ac dispositum est, ubi quicquid crescat et insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola: neque a nervis, et sanguine longius esse.
Hoc si posset enim: multo prius ipsa animi uis
In capite, aut humeris, aut imis calibus esse
Posset: et innasci quauis in parte soleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem uase maneret.
Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum:
Dispositumque uidetur, ubi esse, et crescere possit
Sorsum anima, atque animus: tanto magis insiciendum
Totum posse extra corpus durare, genitumque.
Quare, corpus ubi interijt, perijtse necesse est
Consistere animam distractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale eterno iungere: et una
Consistere, putare: et fungi mutua posse:
Desperare est. quid enim diuersius esse putandum est?
Aut magis inter se disiunctum, discrepitansque?
Quam mortale quod est, immortalis, atque perenni
Iunctum, in concilio saeuas tolerare procellas?
Praeter ea, quae cumque manent aeterna, necesse est,
Aut, quia sunt solido cum corpore: respicere ictus:
Nec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctas
Dissociare intus partes: aut materiai *a. cet.*
Corpora sunt: quorum naturam ostendimus ante,
Aut ideo durare aetatem posse per omnem:
Plagarum quia sunt expertia: sicut inane est:
Quod manet intactum: neque ab ictu frangitur hilum.
Aut ideo, quia nulla loci sit copia circum:

Quo quasi res possint discedere, dissoluique:
Sicut summarum summa est aeterna: neque extra
Quis locus est, quod diffugiant: neque corpora sunt, quae
Possint incidere: et ualida dissolucere plaga.
At neque (uti docui) solido cum corpore mentis
Natura est: quoniam admistum est in rebus inane.
Nec tamen est ut inane: neque autem corpora desunt:
Ex infinito quae possint forte coorta
Corruere hanc mentis uiolento turbine molem:
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, spatiumque: profundi
Deficit: expargi quo possit uis animai:
Aut alia quauis possit ui pulsa perire.
Haud igitur leti praecclusa est ianua menti.
Quod si forte ideo magis immortalis habenda est:
Quod uitalibus ab rebus munita tenetur:
Sallicet a uera longe ratione remotum est.
Aut quia non ueniunt omnino plena salutis:
Aut quia quae ueniunt aliqua ratione recedunt
Pulsa prius, quam quid noceat sentire queamus.
Praeter enim quam quae morbi est, cum corpus aegrotat:
Aduenit id, quod eam de rebus saepe futuris
Macerat: inque metu male habet: curusque: fatigat:
Praeteritisque: admissa malis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium, atque obliuia rerum:
Adde quod in nigras lethargi mergitur undas.
Nil igitur mors est: ad nos neque pertinet hilum:
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et ueluti anteactio nil tempore sensimus aegri,
Ad confligendum uenientibus undique: Poenis:

O mnia cum belli trepido concussa tumultu
 H orrida contremuere sub altis ætheris auris:
 I n dubioq; fuere urrorum ad regna cadendum
 O mibus humanis esset, terraq; mariq;
 S ic ubi non erimus: cum corporis, atq; animai
 D issidium fuerit: quibus hæsimus uniter apti:
 S alicet haud nobis quicquam, cum non erimus, tum
 A cidere omnino poterit: sensumq; mouere:
 N on si terra mari miscbitur, et mare cælo.
 E t si iam nostro sentit de corpore, postquam
 D istracta est animi natura, animæq; potestas:
 N il tamen hoc ad nos: qui coitu, coniugioq;
 C orporis, atq; animæ consistimus uniter apti.
 N ec si materiam nostram collegerit ætas
 P ost obitum: rursumq; redegerit, ut sita nunc est:
 A tq; iterum nobis fuerint data lumina uitæ:
 P ertineat quicquam tamen ad nos id quoq; factum:
 I nterrupta semel cum sit repentiæ nostra.
 E t nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
 Q ui fuimus: nec iam de illis nos afficiat angor,
 Q uos de materia nostra noua proferet ætas.
 N am cum respicias immensi temporis omne
 P ræteritum spatium: tum motus materiai
 M ultimodi quàm sint: facile hoc accredere possis:
 S emina sæpe in eodem, ut nunc sunt ordine postæ:
 N ec memori tamen id quimus deprendere mente:
 I nter enim iecta est uitæ pausa, uagæq;
 D eerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
 D ebet enim, misere cum forte ægræq; futurum est,
 I pse quoq; esse in eo tum tempore, cui male possit

A cidere: at quomam mors eximit id: prohibetq;
 I llum cui possint incommoda conalari
 H æc eadem, quibus ægri nunc sumus, ante fuisse:
 S care licet nobis nihil esse in morte timendum:
 N ec miserum fieri, qui non est, posse: neq; hilum
 D ifferte, an nullo fuerit iam tempore natus:
 M ortalem uitam mors cum immortalis ademit.
 P roinde, ubi se uideas hominem indignariet ipsum
 P ost mortem fore, ut aut putrescat corpore posto:
 A ut flammis inter fiat, malis ue ferarum:
 S care licet, non syncerum sonere: atq; subesse
 C æcum aliquem cordi stimulum: quamuis neget ipse
 C redere se quenq; sibi sensum in morte futurum.
 N on ut opinor (enim dat, quod promittit abunde:
 N ec radicatus è uita se tollit, et iat:
 S ed facit esse sui quiddam super, inscius ipse.
 V iuus enim sibi cum proponit quisq; futurum,
 C orpus uti uolucres lacerent in morte, feræq;
 I pse sui miseret: neq; enim se diuidit hilum,
 N ec remouet satis à proiecto corpore: et illum
 S e fingit: sensuq; suo contaminat astant.
 H inc indignatur se mortalem esse creatum:
 N ec uidet in uera nullum fore morte alium se:
 Q ui possit uiuus sibi se lugere peremptum,
 S tansq; iacentem: nec lacerari, urî ue dolore.
 N am si in morte malum est, malis, morsuq; ferarum
 T ractari: non inuenio qui non sit acerbum
 I gnibus impositum calidis torrescere flammis:
 A ut in melle situm suffocari: atq; rigere
 F rigore cum summo gelidi cubat æquore saxi.

V rgeri ue superne obitum pondere terræ.
 A t iam non domus accipiet te læta, neq; uxor
 O ptima: nec dulces occurrent oscula nati
 P ræripere: & tacita pectus dulcedine tangent.
 N on poteris factus florentibus esse, tuusq;
 P ræsidium, misero misere aiunt: omnia ademit
 V na dies infesta tibi tot præmia uitæ.
 I llud in his rebus non addunt: nec tibi earum
 I am desiderium rerum super insidet una.
 Q uod bene si uideant animo: dictisq; sequantur:
 D issoluant animi magno se angore, metuq;
 T u quidem ut es lecto sopitus, sic eris æui
 Q uod superest, cunctis priuatus doloribus ægris:
 A t nos horrifico cinefactum te prope busto
 I nsatiabiliter deflebitis: æternumq;
 N ulla dies nobis mœrorem e' pectore demet.
 I llud ab hoc igitur querendum est: quid sit amari
 T antopere, ad somnum si res redit, atq; quietem?
 C ur quisquam æterno possit tabescere luctu?
 H oc etiam faciunt, ubi discubière: tenentq;
 P ocula sepe homines: & inumbrant ora coronis:
 E x animo, ut dicant, breuis hic est fructus homullis:
 I am fuerit: neq; post unquam reuocare licebit.
 T anquam in morte mali cum primis hoc sit eorum
 Q uod sitis exurat miseros, atq; arida torrat,
 A ut alia, cuius desiderium insideat, res.
 N ec sibi enim quisquam tum se uitamq; requirit:
 C um pariter mens, & corpus sopita quiescunt:
 N am licet æternum per nos sic esse soporem.
 N ec desiderium nostri nos attigunt illum,

E t tamen haud quaquam nostros tunc illa per artus
 L onge ab sensiferis primordia motibus errant:
 Q uin correptus homo ex somno se colligit ipse.
 M ulto igitur mortem minus ad nos esse putandum:
 S i minus esse potest, quàm quod nihil esse uidemus.
 M aior enim turbæ disiectus materiam
 C onsequitur leto: nec quisquam ex pergitus extat,
 F rigida quem semel est uitæ pausa secura.
 D eniq; si uocem rerum natura repente
 M ittat: & hoc alicui nostrum sic increpet ipsa.
 Q uid tibi tantopere est mortalis, quod nimis ægris
 L uctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
 N am si grata fuit tibi uita antea cæta, priorq;
 E t non omnia pertusum congesta quasi in uas
 C ommoda perfluxère, atq; in grata interière:
 C ur non ut plenus uitæ conuiuia recedis?
 A equo animoq; capis securam stulte quietem?
 S in ea quæ functus cunq; es, perière profusa:
 V itaq; in offenso est: cur amplius addere quæris?
 R ursorum quod pereat male, et in gratum occidat omne?
 N on potius uitæ finem iacis, atq; laboris?
 N am tibi præterea quod machiner inueniamq;
 Q uod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.
 S i tibi non annis corpus iam marcet: & artus
 C onfecti languent: eadem tamen omnia restant:
 O mnia si perges uiuendo uincere secla:
 A tq; etiam potius, si nunquam sis moriturus.
 Q uid respondemus nisi iustam intendere litem
 N aturam? & ueram uerbis exponere causam?
 A t qui obitum lamentetur miser amplius æquo:

Non merito in clamat magis, & uoce increpet acri?
Aufer ab hic lachrymas baratro, et cōpesc querelas.
Grandior hic uero si iam, seniorq; queratur.
Omnia perfunctus uitai prœmia marces:
Sed quia semper aues, quod abest: præsentia temnis:
Imperfecta tibi elapsa est, ingrataq; uita:
Et nec opinanti mors ad caput astitit, ante,
Quam satur, ac plenus possis discedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte:
Aequo animoq; agendum iam alijs concede: necesse est.
Iure (ut opinor) agat, iure increpet, in clietq;.
Cedit enim rerum nouitate extrusa uetustas
Semper: & ex alijs aliud reparare necesse est:
Nec quisquã in barathrũ, nec tartara deditur atra:
Materies opus est, ut crescant postera secla:
Quæ tamen omnia te uita perfunctæ sequentur.
Nec minus ergo ante hæc, quam tu: cecidère, cadentq;.
Sic aliud ex alio nunquã desistit oriri:
Vitaq; mancipio nulli datur, omnibus usu.
Respice item quã nihil ad nos antea acta uetustas
Temporis æterni fuerit, quã nascimur ante.
Hoc igitur speculum nobis natura futuri
Temporis ex ponit. post mortem deniq; nostram
Num quid ibi horribile apparet? num triste uidetur
Quicquam? non ne omni somno securius extat?
At qui animarũ etiã quæcunq; acheronte profundo
Prodita sunt esse: in uita sunt omnia nobis.
Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus (ut fama est) cassã formidine torpens:
Sed magis in uita diuini metus urget inanis

Mortales: casumq; timent, quem cuiq; ferat fors.
Nec Tityon uolucres inuenit acheronte iacentem:
Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quicquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto:
Quanlibet immani proiectu corporis extet:
Qui non sola nouem dispersis ingera membris
Obtineat: sed qui terrai totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem:
Nec præbere abum proprio de corpore semper.
Sed Tityus nobis hic est: in amore iacentem,
Quem uolucres lacerant: atq; exest anxius angur:
Aut alia quauis scindunt turpedine curæ.
Sisyphus in uita quoq; nobis ante oculos est:
Qui petere a populo fâsces, sæuasq; securis
Imbibit: & semper uictus, tristisq; recedit.
Nam petere imperium, quã inane est, nec datur unq;
Atq; in eo semper durum sufferre laborem:
Hoc est aduerso nix antem trudere monte
Saxum: quod tamen a summo iam uertice rursum
Voluitur: & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi in gratam naturam pascere semper:
Atq; explere bonis rebus, satiareq; nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt: factusq; ferunt, uariosq; lepores:
Nec tamen explemur uitai fructibus unquam.
Hoc (ut opinor) id est æuo florente puellas:
Quod memorant, laticem pertusum congerere in uas:
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus & furia iam uero, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans fauibus æstus,

Hæc neq; sunt usquam, neq; possunt esse profecto.
 Sed metus in uita, poenarum pro malefactis
 Est insignibus insignis, scelerisq; lucla
 Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
 Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ,
 Quæ tamen & si absunt: at mens sibi conscia facti
 Præmetuens, adhibet stimulos: torretq; flagellus:
 Nec uidet interea, qui terminus esse malorum
 Possit: nec quæ sit poenarum deniq; finis:
 Atq; eadē metuit magis hæc ne in morte grauescât:
 Hinc acherusia fit stultorum deniq; uita.
 Hoc etiam tibi tu te interdum dicere possis.
 Lumina sic etiam solis bonus Ancus reliquit,
 Qui melior multis, quàm tu, fuit improbe, rebus.
 Inde alij multi reges, rerumq; potentes
 Occiderunt: magnis qui gentibus imperitarunt.
 Ille quoq; ipse, uiam qui quondam per mare magnū
 Traiit: iterq; dedit legionibus ire per altum:
 Accedibus falsas docuit superare lacunas:
 Et contempsit equis insultans nurrnura ponti:
 Lumine adempto animā moribundo corpore sudit.
 Scapiades belli fulmen Carthaginis horror,
 Ossa dedit terræ: proinde ac famul infimū esset.
 Adde repertores doctrinarum, atq; leporum:
 Adde heliconi adum comites: quorum unus Homerus
 Scæptra potitus, eadem alijs sopitus quiete est.
 Deniq; Democritum postquam matura uetusitas
 Admonuit memores motus languescere mentis:
 Super ponte sua leto caput obuius obtulit ipse.
 Ipse Epicurus obiit decurso lumine uitæ:

Qui

Qui genus humanum ingenio superauit: & omnes
 Restrinxit stellas exortus uti ætherius sol.
 Tu uero dubitabis, & indignabere obire?
 Mortua cui uita est propè iam uiuo, atq; uidenti:
 Qui somno partem maiorem conteris æui:
 Et uigilans stertis: nec somnia cernere cessas:
 Sollicitamq; geris cassa formidine mentem:
 Nec reperire potes, quod sit tibi sæpe mali, cum
 Ebrius urgeris multis miser undiq; curis:
 Atq; animo incerto fluitans errore nauagaris.
 Si possent homines, proinde ac sentire uidentur,
 Pondus, inesse animo, quod se grauitate fatiget:
 E quibus id fiat causis quoq; noscere: & unde
 Tanta mali tanquam moles in pectore constet:
 Haud ita uitam agerent: ut nunc plerumq; uidemus,
 Quod sibi quisq; uelit, nescire: & querere semper:
 Commutare locum: quasi onus deponere possit.
 Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille:
 Esse domi quem perterritum est: subitoq; reuertit:
 Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.
 Currit agens mannos ad uillam hic præcipitanter,
 Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
 Oscitat extemplo tetigit cum limina uillæ:
 Aut abit in somnum grauis, atq; obliuia querit:
 Aut etiam properans urbem petit, atq; reuisit.
 Hoc se quisq; modo fugit: at, quod scilicet, ut fit,
 Effugere haud potis est, in gratius hæret: & angit,
 Propterea, morbi quia causam non tenet ager:
 Quàm bene si uideat: iam rebus quisq; relictis
 Naturam primum studeat cognoscere rerum:

h

T emporis aeterni quoniam non unius horæ
 A mbigitur status: in quo sit mortalibus omnis
 A etas post mortem, quæ restat cunq; manendo.
 D eniq; tantopere in dubijs trepidare pericly,
 Q uæ mala nos subigit uitai tanta cupido?
 C erte equidem finis uitæ mortalibus astat:
 N ec deuitari letum pote, quin obeamus.
 P raterea uersamur ibidem: atq; in sumus usq;
 N ec noua uiuendo prociditur ulla uoluptas.
 S ed dum abest, quod auemus: id exuperare uidetur
 C ætera: post aliud, cum contigit illud: auemus:
 E t sitis æqua tenet uitai semper hianters.
 P osteraq; in dubio est, fortunam quam uehat ætas:
 Quid ue ferat nobis casus: qui ue exitus instet.
 N ec prorsum uitam ducendo, demimus hilum
 T empore de mortis: nec delibare ualemus,
 Q uo minus esse diu possimus sorte percipiti.
 P roinde licet quotuus uiuendo condere secla:
 M ors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
 N ec minus ille diu iam non erit ex hodierno
 L umine, qui finem uitai fecit: & ille
 M ensibus, atq; annis qui multis occidit ante.

T. LVCRETII CARI DE RE-
 RV M NATVRA LI-
 B E R I I I I

Via pieridum per agro loca, nullius
ante

Trita solo: inuat integros accedere
fontes:

Atq; haurire: iuuatq; nouos decerpe-
pere flores:

I nsignemq; meo capiti petere inde coronam:
 V nde prius nulli uel arint tempora musæ.
 P rimum, quod magnis doceo de rebus: & arctis
 R elligionum animum nodis exolucere pergo:
 D inde, quod obscura de re tam lucida pango
 C armina, musæo contingens cuncta lepore:
 I d quoq; enim non ab nulla ratione uidetur.
 N am ueluti pueris absynthia tetra medentes
 C um dare conantur: prius oras pocula circum
 C ontingunt mellis dulci, flauoq; liquore:
 V t puerorum ætas improuida ludificetur,
 I abrorum tenuis: interea per potet amarum
 A bsynthi laticem: deceptaq; non capiatur:
 S ed potius tali a tactu recreata ualescat.
 S ic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
 T rishor esse, quibus non est tractata: retroq;
 V ulgus abhorret ab hac: uolui tibi suauiloquenti
 C armine pierio rationem exponere nostram:
 E t quasi musæo dulci contingere melle.
 S i tibi forte animum tali ratione tenere

Versibus in nostris posse: dum percipis omnem
Naturam rerum: ac persentis utilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: et quam varijs distantia formis
Sponde sua uolunt eterno percata motu:
Quoq; modo possint res ex his quæq; creari.
Atq; animi quoniam docui natura quid esset:
Et quibus è rebus cum corpore compta uigeret:
Quo ue modo distracta rediret in ordia prima:
Nunc agere incipia tibi, quod uehementer ad has res
Attinet: esse ea, quæ rerum simulachra uocamus:
Quæ quasi membranae summo de corpore rerum
Direptæ uolitant ultro, citroq; per auras.
Atq; eadem nobis uigilantibus obuia mentes
Terrificant, atq; in somnis, cum sæpe figuræ
Continimur miras, simulachra q; luce carentum:
Quæ nos horripitæ languenters sæpe sopore
Excierunt: ne forte animas acheronte reamur
Effugere: aut umbras inter uiuos uolitare:
Nè ue aliquid nostri post mortem posse relinqui:
Cum corpus simul atq; animi natura perempta
In sua discessum dederint primordia quæq;.
Dico igitur rerum effigies, tenuersq; figuræ
Mittit ab rebus summo de cortice earum:
Quæ quasi membranae, uel cortex nominanda est:
Quod speciem, ac formam similem gerit eius imago:
Cuiuscunq; cluet de corpore susa uagari.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Prinçipio, quoniam mittunt in rebus apertis,
Corpora res multæ, partim diffusa solute:

Robora ceu fumum mittunt, ignesq; uaporem:
Et partim contexta magis, condensaq;: ut olim
Cum ueteres ponunt tunicas æstate cadæ:
Et uituli cum membranas de corpore summo
Nascentes mittunt: et item cum lubrica serpens
Exuit in spinis uestem: nam sæpe uidemus
Illorum spolijs uepres uolitantibus auctas.
Quæ quoniam sunt, tenuis quoq; debet imago
Ab rebus mitti summo de corpore rerum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebusq; recedant:
Quam quæ tenuia sunt: ostendi est nulla potestas.
Praesertim, cum sint in summis corpora rebus
Multa minuta: iaci quæ possint ordine eodem,
Quo fuerint: solitam et formæ seruire figuram:
Et multo citius, quanto minus indupediri
Pauca queunt, et sunt in prima fronte locata.
Nam certe iacere, ac iaculari multa uidemus,
Non solum ex alto, penitusq; ut diximus ante:
Verum de summis ipsum quoq; sæpe colorem:
Et uulgo faciunt id lutea, rufaq; uela,
Et ferrugina: cum magnis intentis theatris
Per malos uulgata, trabesq; tremientia pendent:
Nanq; ibi confessum caueat subter, et omnem
Scenalem speciem patrum, matrumq; deorumq;
Inficiunt: coguntq; suo fluitare colore.
Et quanto arcum magis sunt inclusat beatri
Mænia: tam magis hæc intus persusa lepore
Omnia corrident concepta luce diei.
Ergo lintea, de summo ceu corpore succum
Mittunt: effigies quoq; debent mittere tenuers,

Res quæq; ex summo quoniam iaculantur utraq;
Sunt igitur iam formarum uestigia certa:
Quæ uulgo uolitant subtili prædita filo:
Nec singillatim possunt secreta uideri.
Præterea, omnis odor, fumus, uapor, atq; aliæ res
Conformes, ideo diffusæ rebus abundant:
Ex alto quia dum ueniunt extrinsecus ortæ:
Scinduntur per iter fluxum: nec recta uiarum
Ostia sunt, qua contendunt exire coorta.
At contra, tenuis summi membrana coloris
Cum iacitur: nihil est quod eam discernere possit
Impromptu: quoniam est in prima fronte locata.
Postremo in speculis, in aqua, splendorq; in omni
Quæcunq; apparent nobis simulachra: necesse est,
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum:
Esse in imaginibus missis consistere eorum.
Nam cur illa cadant magis, ab rebusq; recedant
Corpora: res multæ, quæ mittunt corpore aperto:
Quam quæ tenuia sunt: ostendi est nulla potestas.
Sunt igitur tenues formarum, dissimilesq;
Effigies: singillatim quas cernere nemo
Cum possit: tamen assiduo, crebroq; repulsi
Riectæ reddunt speculorum ex æquore uisum:
Nec ratione alia seruari posse uidentur
Tantopere, ut similes reddantur cuiq; figuræ.
Nunc age, quàm tenui natura constet imago
Perape: & in primis, quoniam primordia tantum
Sunt infra nostros sensus, tantoq; minoræ:
Quam quæ primum oculi cœpant non posse ueri.
Nunc tamen id quoq; uti confirmem: exordia rerum

Cunctarum quàm sint subtilia, perape paucis.
Primum, animalia sunt iam partim tantula, ut horu
Tertia pars nulla possit ratione uideri.
Horum intestinum quoduis quale esse putadum est?
Quid cordis globus, aut oculi? qd membra? qd artus?
Quantula sunt? quid præterea primordia quæq;
Vnde anima, atq; animi constet natura, necessum est.
Non ne uides, quàm sint subtilia, quamq; minuta?
Præterea, quæcunq; suo de corpore odorem
Expirant acrem, panaces, absinthia tetra,
Abrotaniq; graues, & tristia centaurea,
Horum unumquoduis leuiter si forte mouebis:
Quam primum noscatis rerum simulachra uagari
Multa modis multis, nulla ui, cassaq; sensu.
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Qui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
Sed ne forte putes ea demum sola uagari:
Quæcunq; ab rebus rerum simulachra recedunt:
Sunt etiam quæ sponte sua gignuntur: & ipsa
Constituuntur in hoc caelo, qui dicitur aer:
Vt nubes facile interdum concresecere in alto
Cernimus: & mundi speciem uiolare serenam.
Quæ multis formata modis sublime feruntur
Aera uolantes: magnorum sæpe gigantum
Ora uolare uidentur: & umbram ducere late:
Interdum magni montes, auulsaq; saxa
Montibus anteire: & solem succedere præter.
Inde alios trahere, atq; inducere bellua nimbos.
Nec speciem mutare suam liquentia cessant:
Et cuiuscemodi formarum uertere in ora.

Nunc ea quam facili, & celeri ratione gerantur:
Perpetuoq; fluant ab rebus: lapsaq; cedant.
Semper enim summum quicquid de rebus abūdat,
it iaculatur
Quod iaculentur: & hoc alias cum peruenit in res,
Transit: ut in primis uestem: sed ubi aspera saxa,
Aut in materiem ligni peruenit: ibi iam
Scinditur: ut nullum simulachrum reddere possit.
At cum splendida quæ constant, opposta fuerunt,
Densaq;: ut in primis speculū est: nihil accidit horū.
Nam neq; uti uestem possunt transire: neq; ante
Scindi, quam meminit leuor præstare salutem.
Quapropter fit, ut hinc nobis simulachra redūdent.
Et quamuis subito quouis in tempore, quanq;
Rem contra speculum ponas, apparet imago:
Perpetuo fluere ut noscās ē corpore summo
Texturas rerum tenuis, tenuisq; figuras.
Ergo multa breui spatia simulachra geruntur:
Vt merito celer his rebus dicitur origo.
Et cū multa breui spatia submittere debet
Lumina sol: ut perpetuo sint omnia plena:
Sic ab rebus item simili ratione necesse est
Temporis in puncto rerum simulachra ferantur
Multa modis multis, in cunctas undiq; partes.
Quandoquidem speculum quocūq; obuertimus illud,
Res ibi respondentē simili forma, atq; colore.
Praterea, modo cum fuerit liquidissima cæli
Tempestas: perquam subito fit turbida fœde
Vndiq;: uti tenebras omnes acheronta reamur
Liquisse: & magnas cæli compleisse cœuernas:
Vsque adeo terra nimborum nocte coorta,

Impendent atræ formidinis ora superne,
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Qui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quam celeri motu simulachra ferantur:
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit: longo spatia ut breuis hora teratur,
In quem quæq; locum diuerso momine tendit:
Suauitatis potius, quam multis uersibus edam:
Paruis ut est cycni melior amor ille, gruum quam
Clamor in ætherijs dispersus nubibus austru.
Primæ pio persæpe leuēs res, atq; minutis
Corporibus factas, celeres licet esse uidere:
In quo iam genere est solis lux, & uapor eius:
Propterea quia sunt ē primis facta minutis:
Quæ quasi caduntur: perq; aeris interuallum
Non dubitant transire sequenti concita plagæ.
Suppeditatur enim confestim lumine lumen:
Et quasi protelo simulatur fulgure fulgur.
Quapropter simulachra pari ratione necesse est,
Immemorabile per spatium transcurrere posse
Temporis in puncto: primum quod parua causa
Est satis a tergo quæ prouehat, atq; propellat.
Deinde, quod usque adeo textura prædita rara
Mittuntur: facile ut quasuis penetrare queant res:
Et quasi permanare per aeris interuallum.
Praterea, si quæ penitus corpuscula rerum
Ex alto in terras mittuntur: solis uti lux,
Acuapor: hæc puncto cernuntur lapsa diei
Per totum cæli spatium diffundere sese:
Rerq; uolare mare, ac terras, cœlumq; rigare:

Quod superest, ubi tam uolucris hęc lenitate feruntur:
 Quid quę sunt igitur iam prima fronte parata,
 Cum iaciuntur, & emissum res nulla moratur?
 Nonne uides, citius debere, & longius ire?
 Multiplexq; loci spatium transcurrere eodem
 Tempore, quo solis peruulgant lumina cœlum?
 Hoc etiam in primis specimen uerum esse uidetur:
 Quam celeri motu rerum simulachra ferantur:
 Quod simulac primum sub diuo splendor aquai
 Ponitur: extemplo cœlo stellante, serena
 Sydera respondent in aqua radiantia mundi.
 Iamne uides igitur, quam puncto temporis imago
 Aetheris ex oris in terrarum inadat oras?
 Quare etiam atq; etiam minima hęc fateare necesse est
 Corpora: quę feriant oculos: uisumq; lacessant:
 Perpetuoq; fluant certis ab rebus odores:
 Frigus ut a fluminis, calor a sole, æstus ab undis
 Aequoris exesor murorum littora circum.
 Nec uarię cessant uoces uolitare per auras.
 Deniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis:
 Cum mare uersamur propter: dilutaq; contra
 Cum tuimur misceri ab synthia: tangit amaror.
 Vsq; adeo omnibus ab rebus res quęq; fluenter
 Fertur: & in cunctas dimittitur undiq; partes:
 Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
 Perpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
 Cernere, odorari, luci: & sentire sonorem.
 Prætereā, quoniam manibus tractata figura
 In tenebris quędam, cognoscitur esse eadē, quę
 Cernitur in luce, & claro candore: necesse est

Consimili causa tactum, uisumq; moueri.
 Nunc igitur, si quadratum tentamus: & id nos
 Commouet in tenebris: in luce quę poterit res
 Cadere ad speciem, quadrata nisi eius imago?
 Esse in imaginibus quapropter causa uidetur
 Cernendi: neq; posse sine his res ulla uideri.
 Nunc ea quę dico rerum simulachra feruntur
 Undiq;: et in cunctas iaciuntur didita partes.
 Verum nos oculus quia solis cernere quimus:
 Propterea fit, uti speciem quo uertimus: omnes
 Res ibi eam contra feriant forma, atq; colore.
 Et quantum quęq; a nobis res absit, imago
 Efficit, ut uideamus: & internoscere curat.
 Nam cum mittitur, extemplo prociudit: agitq;
 Aera: qui inter se cingit, oculosq; locatus.
 Isq; ita per nostras aëres perlabitur omnes:
 Et quasi perterget pupillas: atq; ita transit.
 Propterea fit, uti uideamus quam procul absit
 Res quęq;: & quanto plus aeris ante agitur:
 Et nostros oculos perterget longior aura:
 Tam procul esse magis res quęq; remota uidetur.
 Sicut hęc summe celeri ratione geruntur:
 Quale sit, ut uideamus: & una quam procul absit.
 Illud in his rebus minime mirabile habendum est:
 Cur ea, quę feriant oculos simulachra, uideri
 Singula cum nequeant: res ipsę perspiciantur.
 Ventus enim quoq; paulatim cum uerberat: & cum
 Acre ferit frigus: non primam quanq; sollemus
 Articulam uenti sentire, & frigoris eius:
 Sed magis unuersum: fieriq; perinde uidemus

C orpore tum plagas in nostro: tanq̄ aliqua res
 V erberet: atq; sui det sensum corporis extra.
 P ræterea, lapidem digito cum tundimus: ipsum
 T angimus extremum saxi, summumq; colorem:
 N ec sentimus eum tactu: uerum magis ipsam
 D uritiem penitus saxi sentimus in alto.
N unc age, cur ultra speculum uideatur imago,
 P erape: nam certe penitus semota uidetur:
 Q uod genus illa foris, quæ uere transpiciuntur:
 I anua cum per se transpectum præbet apertum:
 M ulta, factiq; foris ex ædibus ut uideantur.
 I s quoq; enim duplici, geminoq; fit aere uisus.
 P rimus enim, citra postes qui cernitur aer:
 I nde fores ipsæ dextra, leuâq; sequuntur:
 P ost, extraria lux oculos pertinget, & aer
 A lter, & illa foris quæ uere transpiciuntur.
 S ic ubi se primum speculi proiecit imago:
 D um uenit ad nostras acies: prociudit: agi q;
 A era: qui inter se cumq; est, oculosq; locatus:
 E t facit, ut prius hunc omnem sentire queamus:
 Q uam speculû: sed ubi speculû quoq; sensimus ipsum:
 C ontinuo a nobis in eum quæ fertur imago,
 P eruenit: & nostros oculos reiecta reuisit:
 A tq; alium præ se propellens aera uoluit:
 E t facit ut prius hunc, quam se uideamus: eoq;
 D istare a speculo tantum semota uidetur.
 Q uare etiam atq; etiam minime mirari par est
 I llis, quæ reddunt speculorum ex æquore uisum,
 A eribus binis: quouiam res confit utroq;
N unc ea quæ nobis membrorum dextera pars est:

I n speculis fit ut in leua uideatur: eo quod
 P lanitiem ad speculi ueniens cum offendit imago:
 N on conuertitur in columnis: sed recta retrorsum
 S ic eliditur: ut si quis prius, arida quam sit
 C erca persona, allidat pilæ ue, trabi ue:
 A tq; ea continuo rectam si fronte figuram
 S eruet: & elisam retro sese exprimat ipsa:
 F ict, ut ante oculus fuerit qui dexter: hic idem
N unc sit leuus: & è leuo sit mutua dexter.
S plendida porro oculi fugitant, uitantq; tueri:
 S ol etiam cæcat, contra si tendere pergas:
 P ropterea, quia uis magna est ipsius: & alte
 A era per purum grauius simulachra feruntur:
 E t feriunt oculos turbantia composituras.
 P ræterea splendor, quicumq; est acer, adurit
 S æpe oculos: ideo quod semina possidet ignis
 M ulta: dolorem oculis quæ gignunt insinuando.
L urida præterea fiunt, quæcumq; tuentur
 A rquati: quia lurois de corpore eorum
 S emina multa fluunt simulachris obuia rerum:
 M ultaq; sunt oculis in eorum deniq; mista:
 Q uæ contage sua palloribus omnia pingunt.
E t tenebris autem quæ sunt in luce tuemur:
 P ropterea, quia cum propior caliginis aer
 A ter imit oculos prior, & possedit apertos:
 I nsequitur candens confesum lucidus aer:
 Q ui quasi purgat eos: ac ni gras discutit umbras
 A eris illius: nam multis partibus hic est
 M obilior, multisq; minutior, & magis pollens.
 Q ui simulatq; uias oculorum luce repleuit:

Atq; patefecit: quas ante obsederat ater:
Continuo rerum simulachra ad aperta sequuntur:
Quæ sita sunt in luce: laceffuntq; ut uideamus.
Quod contra facere in tenebris à luce nequimus,
Propterea: quia posterior calignis aer
Crassior insequitur: qui cuncta foramina complet:
Obsiditq; uias oculorum: ne simulachra
Possint ullarum rerum coniecta moueri.
Fit quoq; de speculo in speculum ut tradatur imago:
Quinq; etiam, sexi uelut fieri simulachra fuerint:
Nam quæcunq; retro parte interiore latebunt:
Inde tamen, quamuis torte, penitusq; remota
Omnia: per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc speculis uideantur in ædibus esse.
Vsque adeo è speculo in speculum translucet imago:
Et cum leua data est, fit rursum, ut dextera fiat:
Indeq; retrorsum redit, et conuertit eodem.
Quinetiã, quæcunq; latiuscula sunt speculorum
Assimili lateris flexura prædita nostri:
Dextera ea propter nobis simulachra remittunt:
Aut quia de speculo in speculum transfertur imago:
Inde ad nos elisa bis aduolat: aut etiam quod
Circumagatur, cum uenit imago: propterea quod
Flexa figura docet speculi conuertit ad nos.
Quadratasq; procul turres cum cernimus urbis:
Propterea fit, uti uideantur sæpe rotundæ:
Angulus obtusus quia longe cernitur omnis:
Sive etiam potius non cernitur: ac perit eius
Plagæ: nec ad nostras acies illabitur ictus:
Aera per multum quia dum simulachra feruntur:

Cogit hebescere eum crebris offensibus aer:
Hinc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis:
Fit quasi ut ad tornum saxorum structa tuantur:
Non tamen ut coràm quæ sunt, uerèq; rotunda,
Sed quasi adumbratim paulum simulata uidentur.
Indugredi pariter porro simulachra, pedemq;
Ponere nobiscum credas, gestumq; imitari,
Propterea: quia de speculi qua parte recedas,
Continuo nequeant illinc simulachra reuerti:
Omnia quandoquidem cogit natura referri:
Ac resilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
Vmbra uidetur item nobis in sole moueri:
Et uestigia nostra sequi: gestumq; imitari:
Aera si credas priuatum lumine posse
Indugredi, motus hominum, gestumq; sequentem.
Nam nihil esse potest aliud, nisi lumine cassus
Aer: id quod nos umbram perhibere suemus.
Nimirum, quia terra locis ex ordine certis
Lumine priuatur solis quæcunq; meantes
Offiamus: repletur item, quod liquimus eius.
Propterea fit, uti uideatur quæ fuit umbra
Corporis, è regione eadem nos usq; secuta.
Semper enim noua se radiorum lumina fundunt:
Primaq; dispereunt, quasi margine lana trahatur.
Propterea, facile et spoliatur lumine terra:
Et repletur item: nigrasq; sibi abluat umbras.
Nec tamen hic oculos falli concedimus hilum.
Nam quocunq; loco sit lux, atq; umbra, tueri
Illorum est: eadem uero sint lumina nec ne:
Vmbraq; quæ fuit hic, eadem num transeat illuc:

An potius fiat, paulo quod diximus ante:
Hoc animi demum ratio discernere debet:
Nec possunt oculi naturam noscere rerum.
Proinde animi uisum hoc oculis affingere noli.
Qua uehimur nauis, fertur, cum stare uidetur:
Quæ manet in statione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles, campiq; uidentur:
Quos agimus præter nauim, uelisq; uolamus.
Sydera cessare, ætherijs affixa cauernis
Cuncta uidentur: & assiduo sunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta reuifunt:
Cum permensa suo sunt cælum corpore clauo.
Solq; pari ratione manere, & luna uidetur
In statione: ea quæ ferri res indicat ipsa.
Exstantesq; procul medio de gurgite, montes,
Classibus inter quos liber patet exitus: ijdem
Apparent: & longe diuisi licet, ingens
Insula coniunctis tamen ex his una uidetur.
Atria uersari, & circumcursare columnæ
Vsque adeo fit uti pueris uideantur: ubi ipsi
Desierunt uerti: uix ut iam credere possint,
Non supra sese ruere omnia tecta minari.
Iamq; rubrum tremulis inbar ignibus erigere alte
Cum cœpat natura: supraq; extollere montes:
Quos tibi tum supra sol monies esse uidetur,
Cominus ipse suo contingens feruidus igni:
Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ:
Vix etiam cursus quingentos sæpe ueruti.
Inter eos solemq; iacent immania ponti
Aequora, sub strata ætherijs ingentibus oris:

Interiectaq;

Interiectaq; sunt terrarum millia multa:
Quæ uariæ retinent gentes, & secla ferarum.
At coniectus aquæ digitum non altior unum
Qui lapides intersistit per strata uiarum:
Despectum præbet sub terras impete tanto:
A'terris quantum cœli patet altus hiatus:
Nubila despicere, & cælum uideare uidere,
Corpora mirando sub terras abdita cælo.
Deniq; ubi medio nobis equus acer adhæsit
Flumine: & in rapidas amnis despeximus undas:
Stantis equi corpus transuersum ferre uidetur
Vis: & in aduersum flumen contrudere raptim.
Et quocunq; oculos traicimus: omnia ferri,
Et fluere assimili nobis ratione uidentur.
Porticus æquali quamuis est deniq; ductu:
Stansq; in perpetuum paribus suffulta columnis:
Longæ tamen parte ab summa cum tota uidetur:
Paulatim trahit angustis fistula coni
Tecta solo iungens, atq; omnia dextera leuis:
Donec in obscurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex undis ortus, in undis
Sol fit uti uideatur obire: & condere lumen:
Quippe ubi nil aliud nisi aquam, cælumq; tuentur.
Ne leuiter credas labefactari undiq; sensus.
At maris ignaris, in portu clauda uidentur
Nauigra aplustris fractis, obmitter undis.
Nam quæcunq; supra rorem salis, edita pars est
Remorum, recta est: & recta superne gubernacula
Quæ demersa liquore obeunt, refracta uidentur
Omnia conuerti: sursumq; supina reuerti:

Et reflexa propè in summo fluitare liquore.
Rarâq; per cœlum cum uenti nubila portant
Tempore nocturno: tum splendida signa uidentur
Labier aduersum nimbos: atq; ire superne
Longe aliam in partem, quàm quò ratione feruntur.
At si forte oculo manus uni subdita subter
Pressit eum: quodam sensu fit, uti uideantur,
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo:
Bina lucernarum flagrantia lumina flammis:
Binaq; per totas ædes geminare supellex:
Et duplices hominum facies, & corpora bina.
Deniq; cum suauis deuinxit membra sopore
Somnus: & in summa corpus iacet omne quiete:
Tum uigilare tamen nobis, & membra mouere
Nostra uidemur: & in noctis caligine cæca
Cernere censemus solem, lumenq; diurnum:
Conclusoq; loco, cœlum, mare, flumina, montes
Mutare: & campos pedibus transire uidemur:
Et sonitus audire: seuera silentia noctis
Vndiq; cum consistit: & reddere dicta tacentes.
Cætera de genere hoc mirando multa uidemus:
Quæ uiolare fidem quasi sensibus omnia querunt
Nequi equam: quoniam pars horum maxima fallie
Propter opinatus animi, quos addimus ipsi:
Pro uisis ut sint, quæ non sunt sensibus uisa.
Nam nihil egregius, quàm res discernere apertas
Adubijs: animus quas ab se protinus addit.
Deniq; nil sciri si quis putat, id quoq; nescit,
An sciri possit, quo se nil scire fatetur.
Hunc igitur contra militiam contendere causam,

Qui capite ipse suo instituit uestigia retro.
Et tamen hoc quoq; uti concedam scire: ad id ipsum
Queram, cum in rebus ueri nil uiderit ante:
Vnde sciat, quid sit scire, & nescire uicissim:
Notitiam ueri quæ res, falsiq; creauit:
Et dubium certo quæ res differre probauit.
Inuenies primis ab sensibus esse creatam
Notitiam ueri: neq; sensus posse refelli.
Nam maiore fide debet reperiri illud,
Sponde sua ueris quod possit uincere falsa.
Quid maiore fide porro, quàm sensus haberi
Debet? an ab sensu falso ratio orta ualebit
Dicere eos contra, quæ tota ab sensibus orta est?
Qui nisi sint ueri, ratio quoq; falsa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprehendere? an aures
Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet oris?
An consutabunt nares? oculi uereminent?
Non (ut opinor) ita est: nam seorsum cuiq; potestas
Diuisa est: sua uis cuiq; est: ideoq; necesse est:
Id, quod molle sit, et gelidum, feruens ue uideri.
Et seorsum uarios rerum sentire colores,
Et quæcunq; coloribus sint coniuncta necesse est.
Seorsum item sapor oris habet uim: seorsus odores
Nascuntur: seorsum sonitus: ideoq; necesse est
Non possint alios alij conuincere sensus.
Nec porro poterunt ipsi reprehendere se se:
Aequa fides quoniam debebit semper haberi:
Proinde quod in quoq; est his uisum tpe, uerum est.
Et si non poterit ratio dissoluere causam:
Cur ea quæ fuerint iuxtim quadrata, procul sint

Visa rotunda: tamen præstat rationis egentem
Redde mendose causas utriusq; figuræ:
Quam manibus manifesta suis emittere quoquam:
Et uiolare fidem primam: & conuellere tota
Fundamenta: quibus nixatur uita, salusq;:
Non modo enim ratio ruat omnis: uita quoq; ipsa
Concidat extemplo: nisi credere sensibus ausis:
Præcipitesq; locos uitare: & cætera quæ sint
In genere hoc fugenda: sequi contraria quæ sint.
Illa tibi est igitur uerborum copia cæssa
Omnis: quæ contra sensus instructa parata est.
Deniq; ut in fabrica, si praua est regula prima:
Normaq; si fallax rectis regionibus exit:
Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum:
Omnia mendose fieri, atq; obstipa necessum est,
Praua, cubantia, prona, supina, atq; absona lecta:
Iam ruere ut quædam uideantur uelle, ruantq;:
Prodita iudicij fallacibus omnia primis.
Sic igitur ratio tibi rerum praua necesse est,
Falsaq; sit, falsis quæcunq; ab sensibus orta est.
Nunc alij sensus quo pacto quisq; suam rem
Sentiat: haud quaquam ratio scruposa relicta est.
Primo auditur sonus, & uox omnis: in aureis
In sinuata suo pepulere ubi corpore sensum.
Corpoream quoq; enim uocem constare fatendum est,
Et sonitum: quoniam possint impellere sensus.
Præterradit enim uox faucibus sæpe: facitq;
Aspiciora foras gradientis arteria clamor.
Quipe per angustum turba maiore coorta,
Ire foras ubi cœperunt primordia uocum:

Scilicet expletis quoq; ianua redditur oris
Rauca uis: & iter lædit, qua uox it in auras.
Haud igitur dubium est, quin uoces, uerbaq; constent
Corporeis è principijs: ut lædere possint.
Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
Detrahat ex hominum neruis, ac uiribus ipsis
Perpetuus sermo, ni grai noctis ad umbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore:
Præsertim si cum summo est clamore profusus.
Ergo corpoream uocem constare necesse est:
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.
Nec simili penetrant aureis primordia forma:
Cum tuba depresso grauius sub murmure mugit:
Et reuocat raucum retro cita barbara bombum:
Et gelida cynci nec tertio ex antro heliconis,
Cum liquidam tollunt lugubri uoce querelam.
Hasce igitur penitus uoces cum corpore nostro
Exprimimus: rectoq; foras emittimus ore:
Mobilis articulatur neruorum dædala lingua:
Formaturaq; labrorum pro parte figurat.
Aspicitas autem uocis fit ab asperitate
Primipiorum: & item leuis leuore creatur.
Ac, ubi non longum spatium est, unde illa profecta
Perueniat uox quæq; necesse est uerba quoq; ipsa
Plane exaudiri: discerniq; articulatum:
Seruat enim formaturam, seruatq; figuram.
At si interpositum spatium sit longius æquo:
Aera per multum confundi uerba necesse est:
Et conturbari uocem, dum transuolat auras.
Ergo sit, sonitum ut possis sentire: neq; illam

Internoscere, uerborum sententia quæ sit:
Vsque adeo confusa uenit uox, inq; pedita.
Præterea, edictum sæpe unum peracet aureis
Omnibus in populo, missum præconis ab ore.
In multas igitur uoces uox una repente
Diffugit: in priuas quoniam se diuidit aureis,
Obsignans formam uerbis, clarumq; sonorem.
At, quæ pars uocum non aureis incidit ipsas:
Præterlata perit, frustra diffusa per auras.
Pars solidis allisa locis reiecta sonorem
Redit: & interdum frustratur imagine uerbi.
Quæ bene cum uideas, rationem reddere possis
Tu te tibi, atq; alijs: quo pacto per loca sola
Saxa parens formas uerborum ex ordine reddant:
Palantes comites cum montes inter opacos
Querimus: & magna dispersos uoce ciemus.
Sex etiam, aut septem loca uidi reddere uoces:
Vnam cum iacres: ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.
Hæc loca at pripedes satyros, nymphasq; tenere
Finitimi fingunt: & faunos esse loquuntur:
Quorum noctinago strepitu, ludoq; iocanti
Affermant uulgo taciturna silentia rumpi:
Choridarumq; sonos fieri, dulcersq; querelas:
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum.
Et genus a gricolim late sentiscere: cum Pan
Pine a femiferi capitis uelamina quassans,
Vno sæpe labro calamos percurrit hianters:
Fistula syluestrem ne cesset fundere musam.
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur:

Ne loca deserta ab diuis quoq; forte putentur
Sola: tenere ideo iactant miracula dictis:
Aut aliqua ratione alia ducuntur: ut omne
Humanum genus est auidum numis auricularum.
Quod superest, non est mirandum, qua ratione
Per loca quæ nequeunt oculi res cernere apertas:
Hæc loca per uoces ueniant: aureisq; lacessant:
Cum loquimur clausis foribus: quod sæpe uidemus
Nimirum, quia uox per flexa foramina rerum
Incolumis transire potest: simulachra renutant.
Perscanduntur enim, nisi recta foramina tranant:
Qualia sunt uitri: species quæ transuolat omnis.
Præterea partes in cunctas diuiditur uox.
Ex alijs aliæ quoniam gignuntur: ubi iam
Dissiluit semel in multas exorta: quasi ignis
Sæpe solet scintilla suos se spargere in ignis.
Ergo replentur loca uocibus, abdita retro
Omnia quæ circum fuerint: sonitūq; cientur.
At simulachra uijs directis omnia tendunt:
Vt sunt missa semel: quapropter cernere nemo
Se supra potis est: at uoces accipere extra.
Et tamen, ipsa quoq; hæc dum transit claustra uiarū
Vox: obundatur, atq; aureis confusa penetrat:
Et sonitum potius, quàm uerba audire uidemur.
Nec, quis sentimus succum, lingua atq; palatum
Pluscum habent in se rationis, plus operari.
Prinçipio succum sentimus in ore: abum cum
Mandendo exprimimus: ceu plenam spongiam aquam
Siquis forte manu premere, ac siccare recipit.
Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati

Diditur, & rara perplexa foramina lingue:
Hæc ubi leuia sunt manantis corpora succi:
Suauiter attingunt, & suauiter omnia tractant
Humida linguae circum sudantia templa.
At contra pungunt sensum, lacerantq; coorta,
Quanto quæq; magis sunt asperitate repleta.
Deinde uoluptas est e' suco sine palati.
Cum uero deorsum per fauces præcipitauit:
Nulla uoluptas est: dum diditur omnis in artus.
Nec refert quicquam, quo uictu corpus alatur:
Dummodo quod capias concoctum didere possis
Artibus: & stomachi humectum seruare tenorem.
Nunc, alijs alius cur sit cibus ut uideamus,
Expediam: quare ne alijs quod triste, & amarū est:
Hoc tamen esse alijs possit prædulce uideri.
Tantq; in his rebus distantia, differitasq; est:
Vt quod alij cibus est, alijs fiat acre uenenum.
Est utiq; ut serpens hominis quæ tacta saluus
Disperit: ac sese mandendo conficit ipsa.
Præterea, nobis ueratrum est acre uenenum:
At capris adipēs, & coturnibus auget.
Id quibus ut fiat rebus cognoscere possis:
Primario meminisse decet, quæ diximus ante:
Semina multimodis in rebus mista teneri.
Porro omnes, quæ canq; cibum capiunt animantes:
Vt sunt dissimiles extrinsecus: & generatim
Extima membrorum circum cæsura coercent:
Proinde ex seminibus constant: uariantq; figura.
Semina cum porro distent: differre necesse est
Internalia, uiasq; , foramina quæ perhibemus:

Omnibus in membris, & in ore, ipsosq; palato.
Esse minora igitur quædam, maiorq; debent:
Esse triquetra alijs, alijs quadrata necesse est:
Multa rotunda: modis multis multangula quædam:
Nanq; figurarum ut ratio, motusq; reposcunt:
Proinde foraminibus debent differre figuræ:
Et uariare uia proinde ac textura coercent.
Hoc ubi quod suauis est alijs, alijs fit amarum:
Illi, cui suauis est, leuissima corpora debent
Contractabiliter autulas intrare palati:
At contra, quibus est eadem res intus acerba:
Aspera nimirum penetrant, hamataq; fauces.
Nunc facile ex his est rebus cognoscere quæq;:
Quippe, ubi cui febris bili superante coorta est:
Aut alia ratione aliqua est uis exata morbi:
Perturbatur ibi totum iam corpus: & omnes
Commutantur ubi positura principiorum:
Fit, prius ad sensum ut quæ corpora conueniebant:
Nunc non conueniant: & cætera sint magis apta:
Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum:
Vtraq; enim sunt in mellis commista sapore:
Id quod iam supra tibi sæpe ostendimus ante.
Nunc age, quo pacto nareis adiectus odoris
Tangit, agam: primum res multas esse necesse est:
Vnde fluens uoluat uarius se fluctus odorum.
Nam fluere, & mitti uulgo, spargiq; putandum est:
Verum alijs alius magis est animantibus aptus
Dissimileis propter formas: ideoq; per auras
Mellis apes quamuis longe ducuntur odore:
Vulturijq; cadaueribus: tum fissa ferarum

Vngula quod tulcrit gressum, promissa catum vis
Duar: & humanum longe praesentit odorem
Romulidarum arcis seruator candidus anser.
Sic alijs alius nidor datus, ad sua quenaq;
Pabula ducit: & a terro resiliue ueneno
Cogit: eoq; modo seruantur secla ferarum.
Hic odor ipse igitur, nareis quicunq; lacessit:
Est alio ut possit permitti longius alter.
Sed tamen haud quisquam tam longe fertur eorum:
Quam sonitus, quam uox: mitto ia dicere, quam res,
Quae feruunt oculorum acies: uisumq; lacessunt.
Errabundus enim tarde uenit: ac perit ante
Paulatim facili, distractus in aeris auras:
Ex alto primum, quia uix emittitur ex re:
Nam penitus fluere, ac procedere rebus odores
Significat: quod fracta magis redolere uidentur
Omnia, quod contrita, quod igni collabefacta.
Deinde uidere licet maioribus esse creatum
Pincipijs, quam uox: quoniam per saxea septa
Non penetrat: qua uox uulgo, sonitusq; feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facile esse uidebis
Iuestigare in qua sit regione locatum.
Refrugesat enim, cunctando plagi per auras:
Nec calida ad sensum decurrunt uuntia rerum.
Errant sepe canes itaq; & uestigia quaerunt.
Nec tamen hoc solis in odoribus, atq; saporum
In genere est: sed item species rerum, atq; colores
Non ita conueniunt ad sensus omnibus omnes:
Vt non sint alijs quaedam magis acria uisu.
Quoniam etiam gallum nocte explaudentibus alis

Auroram clara consuetum uoce uocare,
Hunc nequeunt rapidi contra constare leones
Inq; tucri: ita continuo meminere fugati:
Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quaedam
Semina: quae cum sunt oculis immissa leonum:
Pupillas interfudiunt: ac remq; dolorem
Praebent: ut nequeant contra durare feroces.
Cum tamen haec nostras acies nil ledere possint:
Aut quia non penetrant: aut quod penetrantibus illis,
Exitus ex oculis liber datur: in remeando
Ledere ne possint ex ulla lumina parte.
Nunc age, quae moueant animum res accipe: & unde,
Quae ueniunt, ueniant in mentem, percipe pauis.
Pincipio hoc dico, rerum simulachra uagari
Multa modis multis in cunctis undiq; partibus:
Tenuia quae facile inter se iunguntur in auribus.
Ombria cum ueniunt: ut aranea, bracteaq; auri.
Quipe etenim multo magis haec sunt tenuia textu:
Quam quae percipiunt oculos: uisumq; lacessunt.
Corporis haec quoniam penetrant per rara: carentq;
Tenuem animi naturam intus: sensumq; lacessunt.
Centauros itaq; & scyllarum membra uidemus,
Cerberaeasq; canum facies, simulachraq; eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
Omnigenum quoniam passim simulachra feruntur:
Partim sponte sua quae fiunt aere in ipso:
Partim quae uarijs ab rebus cunq; recedunt:
Et quae conficiunt ex horum facta figuris:
Nam certe ex uiuo centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis natura animai.

Verum ubi equi, atq; hominis casu conuenit imago:
Hærescit facile ex templo, quod diximus ante,
Propter subtilem naturam, & tenuia texta.
Cætera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter summa leuitate feruntur:
Vt prius ostendi: facile uno commouet ictu
Quælibet una animum nobis subtilis imago.
Tenuis enim mens est, & mire mobilis ipsa.
Hæc fieri (ut memoro) facile hinc cognoscere possis:
Quatenus hoc simile est illi: quod mente uidentur,
Atq; oculis, similis fieri ratione necesse est.
Nunc igitur docti quoniam me forte leones
Cernere per simulachra, oculos quæcunq; laceffunt:
Scire licet mentem simili ratione moueri
Per simulachra leonum, & cætera, quæ uidet æque,
Nec minus atq; oculi: nisi quod magis tenuia cernit.
Nec ratione alia, cum somnus membra profudit:
Mens animi uigilat: nisi quod simulachra laceffunt
Hæc eadem nostros animos, quæ, cum uigilamus,
Vsque adeo certe: ut uideamur cernere eum, quem
Reddita uitæ iam mors, & terra potita est.
Hoc ideo fieri cogit natura: quod omnes
Corporis affecti sensus per membra quiescunt:
Nec possunt falsum ueris conuincere rebus.
Præterea meminisse iacet: languetq; sopore:
Nec dissentit eum mortis, letiq; potitum
Iam pridem: quem mens uiuum se cernere credit.
Quod superest, non est mirum simulachra moueri:
Brachiaq; in numerum iactare, & cætera membra
Nam fit, ut in somnis facere hoc uideatur imago.

Quipe ubi prima perit, alioq; est altera nata
Inde statim: prior hic gestum mutasse uidetur.
Salictet id fieri celeri ratione putandum est:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta:
Tantaq; sensibili quouis est tempore in uno
Copia particularum: ut possit suppeditare.
Multaq; in his rebus quæeruntur: multaq; nobis
Clarandum est: plane si res exponere auemus.
Quæritur in primis, quare quod cuiq; libido
Venerit, ex templo mens cogitet eius id ipsum.
An'ne uoluntatem nostram simulachra tuentur?
Et simulac uolumus, nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi est, si deniq; cælum,
Conuenius hominum, pompam, conuiuia, pugnas,
Omnia sub uerbo ne creat natura, paratq;?
Cum præsertim alijs eadem in regione, locoq;
Longe dissimiles animus res cogitet omnes.
Quid porro, in numerum procedere cum simulachra
Cerimus in somnis? & mollia membra mouere?
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis gestum, pede conuenienti?
Salictet arte ualent simulachra? & docta uagantur?
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?
An magis illud erit uerum? quia tempore in uno
Cum sentimus id: ut cum uox emittitur una:
Tempora multa latent: ratio quæ comperit esse:
Propterea fit, uti quouis in tempore quæq;
Præsto sint simulachra locos in quosq; parata:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta.
Hoc, ubi prima perit, alioq; est altera nata

Inde statim prior hic gestum mutasse videtur:
Et quia tenuia sunt, nisi quæ contendit, acute
Cernere nõ potis est animus: proinde omnia quæ sunt
Præterea, pereunt, nisi quæ ex sese ipse parauit:
Ipse parat sese porro, speratq; futuram,
Vt uideat, quod consequitur, rem quanq; fit ergo.
Non ne uides oculos etiam, cum tenuia quæ sunt,
Cernere cœperunt: contendere se, atq; parare,
Nec sine eo fieri posse, ut cernamus acute?
Et tamen in rebus quoq; a pertis noscere possis:
Si non aduertas animum, proinde esse: quasi omni
Tempore semotum fuerit, longeq; remotum.
Cur igitur mirum est, animus si cætera perdit
Præterea, quàm quis est rebus deditus ipse?
Deinde adopinamur de signis maxima paruis:
Ac nos in fraudem induimus frustra nimis ipse.
Fit quoq; ut interdum non suppeditetur imago
Eiusdem generis: sed foemina quæ fuit ante,
In manibus uir tum factus uideatur adesse:
Aut alia ex alia facies, ætasq; sequatur:
Quod ne miremur, sopor, atq; obliuia curant.
Illud in his rebus uitium uehementer inesto
Effugere errorem illorum: qui hæc præmeditantur.
Lumina ne facias oculorum clara creata:
Prospicere ut possimus: & ut proferre uia
Proceros passus: ideo fastigia posse
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari.
Brachia tum porro ualidis exapta lacertis
Esse: manusq; datas utraq; a parte ministras:
Vt facere ad uitam possimus, quæ foret usus.

Cætera de genere hoc, inter quæcunq; prætantur:
Omnia peruersa præpostera sunt ratione.
Nil ideo quoniam natum est in corpore: ut uti
Possemus: sed quod natum est, id procreat usum.
Nec fuit ante uidere oculorum lumina nata:
Nec dictis orare prius, quàm lingua creata est:
Sed potius longe linguae præcessit origo
Sermonem: multoq; creatae sunt prius aures,
Quàm sonus est auditus: & omnia deniq; membra
An te suere (ut opinor) eorum quàm foret usus.
Haud igitur potuere utendi crescere causa.
At contra conferre manu certamina pugnae,
Et lacerare artus, foedareq; membra cruore,
An te fuit multo quàm lucida tela uolarent.
Et uulnus uitare prius natura cœgit:
Quàm daret obiectum parmae leua per artem.
Scilicet & sessum corpus mandare quieti,
Multo antiquius est, quàm lecti mollia strata.
Et sedare sitim prius est, quàm pocula, natum.
Hæc igitur possunt utendi cognita causa
Credier: ex usu quæ sunt, uitaq; reperta.
Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis.
Quo genere in primis sensus, & membra uidemus:
Quare etiam atq; etiam procul est, ut credere possis
Vtilitatis ob officium potuisse creari.
Illud item non est mirandum: corporis ipsa
Quod natura cibum quarit cuiusq; animantis.
Quipe etenim fluere, atq; recedere corpora rebus
Multa modis multis docui: sed plurima debent

Ex animalibus his, quæ sunt exercata motu:
Multaq; per sudorem ex alto pressa feruntur:
Multa per os exhalantur: cum languida anhelant.
His igitur rebus rarefacit corpus: & omnis
Subruiatur natura: dolor quam consequitur rem.
Propterea capitur cibus: ut suffulcat artus:
Et recreet uires interdatus: atq; patentem
Per membra ac uenas, ut amorem obduret edendi.
Humor item discedit in omnia, quæ loca cunq;
Posant humorem: glomerataq; multa uaporis
Corpora, quæ stomacho præbent incendia nostro:
Dissipat adueniens liquor: ac restinguit, ut ignem:
Vere ne possit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhele sitis de corpore nostro
Abluitur: sic expletur ieiuna cupido.
Nunc qui fiat, uti passus proferre queamus,
Cum uolumus: uarieq; datum sit membra mouere:
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri
Corporis insuerit: dicam: tu percipe dicta.
Dico animo nostro primum simulachra meandi
Acadere: atq; animum pulsare, ut diximus ante:
Inde uoluntas fit: neq; enim facere incipit ullam
Rem quisquam, quam mens prouidit, quid uelit, ante
Id, quod prouidet, illius rei constat imago.
Ergo animus cum sese ita commouet, ut uelit ire:
Inq; gyredi: ferit extemplo quæ in corpore toto
Per membra, atq; artus animai dissita uis est:
Et facile est factu, quoniam coniuncta tenetur.
Inde ea pro porro corpus ferit: atq; ita tota
Paulatim moles protruditur: atq; mouetur.

Præterea

Præterea tum rarefacit quoq; corpus: & aer
Salict ut debet, qui semper mobilis extat:
Per patefacta uenit: penetratq; foramina largus:
Et dispergitur ad partes ita quasq; minutas
Corporis: hinc igitur rebus fit utrinq; duabus,
Corpus ut, ac nauis uelis, uentoq; feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile constat:
Tantula quod tantum corpus corpuscula possunt
Contorquere: & omnis totum conuertere nostrum.
Quipe etenim uentus subtili corpore tenuis
Trudat agens magnam magno molimine nauim:
Et manus una regit quantouis impete euntem:
Atq; gubernaculum contorquet quolibet unum.
Multaq; per trocleas, & tympana pondera magno
Com mouet, atq; leui sustollit machina nisu.
Nunc quibus ille modis somnus per membra quietem
Irriget: atq; animi curas e pectore soluat:
Suauidicis potius, quam multis uersibus edam,
Pariuus ut est cycni melior canor ille, gruuum quam
Clamor in ætherijs dispersus nubibus austru.
Tu mihi da tenues aureis, animumq; sagacem:
Ne fieri negites, quæ dicam, posse: retroq;
Vera repulsanti discedant pectore dicta:
Tu te met in culpa cum sis, ne cernere possis.
Prinçipio somnus fit, ubi est distracta per artus
Vis animæ: partimq; foras eiecta recessit:
Et partim contrusa magis concessit in altum:
Dissoluntur enim tum denum membra: stantq;
Nam dubium non est, animai quin opera sit
Sensus hic in nobis: quem cum sopor impedit esse:

k

Tum nobis animā perturbatam esse putandum est:
Eiectamq; foras non omnem nanq; iaceret
Aeterno corpus persusum frigore leti.
Quipe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris cinere ut multa latet obrutus ignis:
Vnde reconstari sensus per membra repente
Possit: ut ex igni tecto consurgere flamma?
Sed quibus hæc rebus nouitas conflatur: & unde
Perturbari animā, & corpus languescere possit:
Expediam: tu sic ne uentis uerba profundam.
Pincipio externa corpus de parte necessum est,
Aeris quoniam uicium tangitur auris:
Tundier: atq; eius crebro pulsariet ietu.
Propterea q; ferè res omnes, aut corio sunt,
Aut cute conclusæ: aut callo, aut cortice tectæ.
Interiorem etiam partem spirantibus aer
Verberat: hic idem cum ducitur: atq; reflatur.
Quare urinaq; secus cum corpus uapulet: & cum
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas partes, elementa q; prima:
Fit quasi paulatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim posituræ principiorum
Corporis, atq; animi sic: ut pars inde animai
Eliciat: & introsum pars abdita cedat:
Pars etiam distracta per artus, non queat esse
Coniuncta inter se: nec motu mutua fungi:
Inter enim se pitu septus natura, uisq;.
Ergo sensus abit mutatis motibus alte.
Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus:
Debile fit corpus: languescunt omnia membra:

Brachia, palpebræq; cadunt: poplitesq; cubanti
Sape etiam summituntur: uiresq; resoluunt.
Deinde cibum sequitur somnus: quia quæ facit aer,
Hæc eadem abus, in uenas dum diditur omnis:
Efficit: & multo sopor ille grauissimus extat,
Quem satur, aut lassus capias: quia plurima tum se
Corpora conturbant magno confusa labore.
Fit ratione eadem coniectus porro animai
Altior, atq; foras eiectus largior eius,
Et diuisor inter se, ac distractior intus.
Et quo quisq; ferè studio defunctus adheret:
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati:
Atq; in qua ratione fuit contenta magis mens:
In somnis eadem plerumq; uidentur obire.
Causidici causas agere: & componere leges:
Induperatores pugnare: ac prælia obire:
Nautæ contractum cum uentis degere bellum:
Nos agere hoc autem: & naturam querere rerum
Semper: & inuentam patrijs exponere chartis.
Cætera sic studia, atq; artes plerumq; uidentur
In somnis animos hominum frustrata tenere.
Et quicumq; dies multos ex ordine, ludis
Assiduas dederint operas: plerumq; uidentur,
Cum iam destiterint ea sensibus usurpare:
At reliquas tamen esse uias in mente patentes:
Quæ possint eadem rerum simulachra uenire.
Per multos itaq; illa dies eadem obuersantur
Ante oculos: etiam uigilantes ut uideantur
Cernere saltantes, & mollia membra mouentes:
Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquentes

A uribus accipere: & confessum cernere eundem:
S cenaiq; simul varios splendere decores.
V sque adeo magni refert studium, atq; uoluntas:
E t quibus in rebus consuerint esse operati,
N on homines solum, sed uero animalia cuncta.
Quippe uidebis equos fortes, cum membra iacebunt:
I n somnis spirare tamen: sudareq; sæpe:
E t quasi de palmis summas contendere uires,
T unc quasi carceribus patefactis, sæpe quiete.
V enantumq; canes in molli sæpe quiete
I actant crura tamen subito: uocesq; repente
M ittunt: & crebras reducunt naribus auras:
V t uestigia si teneant inuenta ferarum.
E xpergescitq; sequuntur inania sæpe
C eruorum simulachra: fugæ quasi dedita cernant:
D onec discussis redeant terroribus ad se.
A t consueta domi catulorum blanda propago,
D iscutere, & corpus de terra corripere instant:
P roinde quasi ignotas facies, atq; ora tuantur.
E t quo quæq; magis sunt aspera semina eorum:
T am magis in somnis eadem seuire necessum est.
A t uariæ fugiunt uolucres: pennisq; repente
S ollicitant diuinum nocturno tempore lucos:
A cipitres somno in leui si prælia, pugnasq;
E dere sunt perfectantes, uisæq; uolantes.
P orro hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
M agna etenim sæpe in somnis, faciuntq; geruntq;.
R eges ex pugnant: capiuntur: prælia miscent:
T ollunt clamores: quasi si iugulentur ibidem.
M uli depugnant: gemitusq; doloribus edunt:

E t quasi pantheræ morsu, seui ue leonis
M andantur: magnis clamoribus omnia complent.
M uli de magnis per somnum rebus loquuntur:
I ndicioq; sui facti per sæpe fiuere.
M uli mortem obeunt: multi de montibus altis
S e quasi præcipitent ad terram corpore toto:
E xterrentur: & ex somno quasi mentibus capti,
V ix ad se redeunt permoti corporis aestu.
F lumen item sitiens, aut fontem propter amœnum
A ssideat: & totum propè faucibus occupat amnem.
P ueri sæpe lacum propter se, ac dolia curta
S omno deuincti credunt extollere uestem:
T otius humorem statum ut corporis fundant:
C um babilonica magnifico splendore rigantur.
T um, quibus ætatis freta primitus insinuantur:
S emen ubi ipsa dies membris matura creauit:
C onueniunt simulachra foris è corpore quæq;
N untia præclari uultus, pulchriq; coloris:
Quæ ciet irritans loca iurgida semine multo:
V t quasi transactis sæpe omnibus rebus profundant
F lumini ingentes fluctus: uestemq; cruentent.
S ollicitatur id in nobis, quod diximus ante:
S emen: adulta ætas cum primum roborat artus:
N anq; alias aliud res commouet: atq; lacessit:
E x homine humanum semen ciet una hominis uis.
Quod simul atq; suis ciectum sedibus exit:
P er membra, atq; artus decedit corpore toto
I n loca conueniens nervorum certa: cietq;
C ontinuo partem genitales corporis ipsas.
I rritata tument loca semine: fitq; uoluntas

E iucere id, quod se contendit dira libido.
I d'q; petit corpus mens, unde est saucia amore.
N anq; omnes plerumq; cadunt in uulnus: & illam
E micat in partem sanguis, unde iamur ictu:
E t si comminus est, os tum ruber occupat humor.
S ic igitur ueneris qui telis accipit ictum,
S iue puer membris muliebribus hunc iaculatur:
S eu mulier toto iactans e corpore amorem:
V nde feritur, eo tendit: q; snt q; coire:
E t iacere humorem in corpus de corpore ductum.
N anq; uoluptatem praesagit multa cupido.
H ec uenus est nobis: hinc autem est nomen amoris:
H inc illata primum ueneris dulcedinis in cor
S tillauit gutta: & successit frigida cura.
N am si abest qd ames: praesto simulachra tamē sunt
I llus: & nomen dulce obuersatur ad aures.
S ed fugitare decet simulachra: & pabula amoris
A bsterrere sibi: atq; aliud conuertere mentem.
E t iacere humorem coniectum in corpora quaeq;
N ec retinere semel conuersum unius amore:
E t seruare sibi curam, certumq; dolorem.
V lous enim uiuiscat, & inueterascit alendo:
I nq; dies gliscat furor: atq; erumma grauescat:
S i non prima nouis conturbes uulnera plagis:
V ulguagaq; uagus uenere ante recentia cures:
A ut aliud possis animi traducere motus.
N ec ueneris fructu caret is, qui uitat amorem:
S ed potius, quae sunt sine poena, commoda sumit:
N am certa, et pura est sanis magis inde uoluptas,

Quam miseris: etenim potiundi tempore in ipso
F luctu at incertis erroribus ardor amantium:
N ec constat quid primū oculis, manibusq; fruuntur:
Quod petiere, premunt arte: faciuntq; dolorem
C orporis: & dentes illidunt saepe labellis:
O sculaq; affigunt: quia non est pura uoluptas:
E t stimuli sub sunt: qui instigant laedere id ipsum,
Quodcumq; est, rabies unde illa haec germinaturgens:
S ed leuiter poenas frangit uenus inter amorem:
B landaq; refrenat morsus admissa uoluptas.
N anq; in eo spes est, unde est ardoris origo,
R estingui quoq; posse ab eodem corpore stammam:
Quod fieri contra coram natura repugnat:
V naq; res haec est: cuius quamplurima habemus:
T am magis ardescat dira cupidine pectus.
N am abus, atq; humor membris assumitur intus:
Quæ quoniā certas possunt obsidere partes:
H oc facile expletur laticum, frugumq; cupido.
E x hominis uero facie, pulchroq; colore,
N il datur in corpus, praeter simulachra fruendum
T enua: quæ uento spes raptat saepe misella.
V t bibere in somnis sitiens cum quaerit: & humor
N on datur: ardorem qui membris sanguere possit:
S ed laticum simulachra petit: frustra q; laborat:
I n mediōq; sicut torrenti flumine potans.
S ic in amore uenus simulachris ludit amantes:
N ec satiare queunt spectando corpora coram:
N ec manibus quicquam teneris abradere membris
P ossunt, errantes incerti corpore toto.
D eniq; cum membris collatis flore fruuntur

A etatis: iam dum praesagit gaudia corpus:
A tq; in eo est uenus, ut muliebria conferat arua:
A ffigunt auide corpus: iunguntq; salinas
O rus: & inspirant pressantes dentibus ora,
N equicquam: quoniam nihil inde abraderi possunt:
N ec penetrare: & abire in corpus corpore toto:
N am facere interdum uelle, & certare uidentur:
V sque adeo cupide ueneris compagibus haerent:
M embra uoluptatis dum ui labefacta liquefcunt.
T andem ubi se erupit neruis coniecta cupido:
P arua fit ardoris uolenti pausa parumper:
I nde redit rabies eadem: & furor ille reuifit:
C um sibi, quod cupiant ipsi contingere, quaerunt:
N ec reperire malum id possunt quae machina uinat:
V sque adeo incerti tabescunt uulnere caeco.
A dde quod absumunt uires: pereuntq; labore:
A dde quod alterius sub nutu degitur aetas.
L abitur interea res: & uadimonia fiunt:
L anguent officia: atq; aegrotat fama uacillans:
V nguenta, & pulchra in pedibus sicyonia rident:
S alicet & grandes uiridi cum luce smaragdi
A uro includuntur: teriturq; thalassina uestis
A ssidue: & ueneris sudorem exercita potat:
E t bene parta patrum fiunt anademata mitrae:
I nterdum in pallam, & qualos, & iachia uertunt.
E ximia ueste, & uictu, conuiuia, ludi,
P ocula crebra, unguenta, coronae,serta parantur:
N equicquam: quoniam medio de fonte leporum
S urget amari aliquid: quod in ipsis floribus angat:
A ut cum conscius ipse animus se forte remorder:

D esidiose agere aetatem: lustrisq; perire.
A ut quod in ambiguo uerbum iaculata reliquit:
Q uod cupido affixum cordi uiuescit, ut i ignis.
A ut nimium iactare oculos, alium ue tueri
Q uod putat: in uultuq; uidet uestigia risus.
A tq; in amore mala haec proprio, summeq; secundo
I nueniuntur: in aduerso uero, atq; inopi sunt,
P rendre quae possis oculorum lumine aperto:
I nnumerabilia: ut melius uigilare sit ante,
Q ua docui ratione: caueriq; ne illiciaris.
N am uitare, plagas in amoris ne iaciatur:
N on ita difficile est: quam captum retibus ipsis
E xire: & ualidos ueneris perrumpere nodos.
E t tamen implicatus quoq; possis, inq; peditus
E ffigere: in se ipsum nisi tu te tibi obuius obstes:
V t praetermittas animi uitia omnia primum:
T um quae corporis sunt eius, quam praepetis, ac uis.
N am faciunt homines plerumq; cupidine caeci,
E t tribuunt ea, quae non sunt his commoda uere.
M ultimodis igitur prauas, turpesq; uidemus
E sse in delitijs: summoq; in honore uigere.
A tq; alios alij irrident: ueneremq; suadent,
V t placent: quoniam faedo afflucentur amore:
N ec sua respiciunt miseri mala maxima saepe.
N i gra $\mu\epsilon\lambda\iota\chi\epsilon\pi\omicron\sigma$ est: immunda, et foetida, $\alpha\upsilon\omicron\sigma\mu\omicron\varsigma$:
C aestia, $\pi\alpha\lambda\lambda\omicron\delta\omicron\nu\omicron\varsigma$: neuosa, & lignea, $\delta\omicron\phi\eta\omicron\varsigma$:
P aruula, pumilio, charitonia, tota merum sal:
M agna, atq; immanis, $\mu\alpha\tau\alpha\pi\alpha\lambda\iota\gamma\iota\varsigma$, plenaq; honoris:
B alba loqui non quit, $\tau\pi\alpha\omega\lambda\iota\varsigma$: muta, pudens esse:
A t flagrans, odiosa, loquacula, $\alpha\epsilon\mu\pi\alpha\delta\omicron\nu\omicron\varsigma$ fit:
I $\chi\epsilon\pi\omicron\sigma$, $\epsilon\pi\omega\mu\omicron\upsilon\iota\omicron\nu$ tum fit, cum uiuere non quit

P ræ macie: paxi uero est, iam mortua tussi.
A t ἀβρα, immanis: acrisq; est icta ab iaccho:
S imula, σιλινα: ac satyra est labrosa φιδυ μο.
C ætera de genere hoc, longum est, si dicere coney.
S ed tamen esto iam quantonis oris honore:
C ui ueneris, membris us omnibus exoriatu:
N empe alia quoq; sunt: ne pe hac sine uiximus ante:
N empe eadem facit, & scimus facere omnia turpi:
E t miseram teris se suffit odoribus ipsa:
Q uam simula longe fugitant: fertunq; cachinnant.
A t lachrymans exclusus amator limina sæpe
F loribus, & fertis operit: postersq; superbos
V nguit amaracino: & foribus miser oscula figt.
Q uem si iam immisum ueniens offenderit aura
V na modo: causas abeundi quærat honestas:
E t meditata diu cadet alte sumpta querela:
S ultitiæq; ibi se damnet: tribuisse quod illi
P lus uideat, quàm mortali concedere par est.
N ec ueneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
O mnia summo pere hos uitæ profcena celant.
Q uos retinere uolunt: astrictosq; esse in amore:
N equicquam: quoniam tu animo tamen omnia possis
P rotrahere in lucem: atq; omnes inquirere in usus.
E t si bello animo est, & non odiosa uicissim,
P rætermittet te humanis concedere rebus.
N ec mulier semper ficto suspirat amore:
Q uæ complexa uiri corpus cum corpore iungit:
E t tenet assuetis humectans oscula labris:
N am facit ex animo sæpe: & communia quærens
G audia, sollicitat spatium decurrere amaris.
N ec ratione alia uolucres, armenta, feræq;

E t pecudes, et equæ maribus subsidere possent:
S i non ipsa quod illorum subito ardet abundans
N atura: & uenerem salientum læta retractant.
N on ne uides, subito quos mutua sæpe uoluptas
V inxit, ut in uinclis communibus excrucientur?
I n triuis quin sæpe canes discedere auenters,
D iuersi cupide summis ex uiribus tendunt:
C um interea ualidis ueneris compagibus hærent:
Q uod facerent nunquam: nisi mutua gaudia nossent:
Q uæ iacere in fraudem possent: uinctosq; tenere.
Q uare etiã atq; etiam (ut dico) est communis uoluptas.
E t commiscendo cum semen forte uirile
F æmineum nullis subita ui: corripuitq;
T um similes matrum materno semine fiunt:
V t patribus patrio: sed quos utriusq; figura
E sse uides mistum, miscentes multa parentum:
C orpore de patrio, & materno sanguine crescant:
S emina cum ueneris stimulis excita per artus
O buia confligit conspirans mutuus ardor:
E t neq; utrum superauit eorum, nec superatum est.
F it quoq; ut interdum similes existere auorum
P ossint: & referant proauorum sæpe figuras
P ropterea: quia multimodis primordia multis
M ista suo celant in corpore sæpe parentes:
Q uæ patribus patres tradunt a stirpe profecta.
I nde uenus uarie producat sorte figuras:
M aiorumq; refert uultus, uocesq; amasq;
Q uandoquidem nihilo magis hæc de semine certo
F iunt, quàm facies, & corpora, membraq; nobis.
E t mulicbre oritur patrio de semine seclum:

M ateroq; mares existunt corpore creti.
S emper enim partus duplici de semine constat:
A tq; utri simile est magis id, quod cunq; creatur,
E ius habet plus parte æqua, quod cernere possis:
S iue uirum soboles, siue est muliebris origo.
N ec diuina satum genitalem numina cuiquam
A bsterrent: pater à gnatis ne dulcibus unquam
A ppetetur: & ut sterili uenere exigat æuum:
Q uod pleriq; putant: & multo sanguine mæsti
C onspargunt aras: adolentq; altaria donis.
V t grauidas reddant uxores semine largo:
N equicquam diuim numen, sortersq; fatigant.
N am steriles nimium crasso sunt semine partim:
E t, liquido præter iustum, tenuiq; uicissim.
T enue, locus quia non potis est affigere adhaesum:
L iquitur extemplo: & reuocatum cedit abortu.
C rassiùs hoc porro, quoniam concretius æquo
M ititur: aut non tam prolixo prouolat ictu:
A ut penetrare locos æque nequit: aut penetratum
A egre admiscetur muliebri semine semen.
N am multum harmoniæ ueneris differre uidentur:
A tq; alias alij complent magis: ex alijsq;
S uscipiunt aliæ pondus magis: inq; grauescunt.
E t multæ steriles hymenæis ante fuerunt
P luribus: & nactæ possunt tamen inde puellos
S uscipere: & partu possunt ditescere dulci.
E t quibus ante domi foecundæ sæpe nequissente
V xores parere: inuenta est illis quoq; compar
N atura: ut possent gnatis munire senectam.
V sque adeo magni refert, ut semina possint

S eminibus commisceri genitaliter apta:
C rassaq; conueniant liquidis, & liquida crassis.
A tq; in eo refert, quo uictu uita colatur:
N ang; alijs rebus concrescunt semina membris:
A tq; alijs extenuantur: tabentq; uicissim.
E t quibus ipsa modis tractetur blanda uoluptas:
I d quoq; per magni refert: nam more ferarum,
Q uadru pedumq; magis ritu, plerunq; putantur
C oncipere uxores: quia sic loca sumere possunt
P ectoribus positæ, sublatæ semina lumbis.
N ec molles opus sunt motus uxoribus hulum:
N am mulier prohibet se concipere, atq; repugnans:
C lunibus ipsa uiri uenerem si læta retrahet:
A tq; exossato cetero omni pectore fluctus:
E iat enim sulcum recta regione, uiasq;
V omeris: atq; locus auertit feminis ictum.
I d q; sua causa consuerunt scorta moueri:
N e complerentur crebro: grauidæq; iacerent:
E t simul ipsa uiris uenus ut concinnior esset:
C oniuibus quod nil nostris opus esse uidetur.
N ec diuinitus interdum, uenerisq; sagittis
D eteriore fit ut forma mulier cæla ametur.
N am facit ipsa suis interdum foemina factis,
M origerisq; modis, & mundo corpore culta,
V t facile insuescat secum uir degere uitam.
Q uod superest, consuetudo concinnat amorem.
N am leuiter quamuis, quod crebro tunditur ictu:
V incitur in longo spatio tamen: atq; labascit.
N on ne uides etiam guttas in saxa cadentes
H umoris, longo in spatio pertundere saxa?

T. LVCRETII CARI DE RE-
RVM NATVRA LI-
BER QVINTVS.

Vis potis est dignum pollenti pe-
ctore carmen

¶ Condere, pro rerum maiestatisq;
reperitis?

Quis uenale uerbis tantum est qui
fingere laudes

P ro meritis eius possit, qui talia nobis
P ectore parata suo, quaesitaq; praemia liquit?
N emo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
N am si ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
D icendum est: Deus ille fuit, deus in clyte Memmi:
Q ui princeps uitae rationem inuenit eam: quae
N unc appellatur sapientia: quiq; per artem
F luctibus est tantis uitam, tantisq; tenebris,
I n tam tranquillo, et tam clara luce locutus.
C onfer enim diuina aliorum antiqua reperta.
N anq; Ceres fertur fruges, Liberq; liquoris
V itigenilaticem mortalibus instituisse:
C um tamen his possit sine rebus uita manere:
V t fama est, aliquas etiam nunc uiuere gentes.
A t bene non poterat sine puro pectore uiui.
Q uo magis hic merito nobis deus esse uideatur:
E x quo nunc etiam per magnas didita gentes
D ulla permulcent animos solatia uitae.
H erculis antistare autem si facta putabis:
L ongus a uera multo ratione seueri.

LIB. IIII 80

Q uid nemeus enim nobis nunc magnus hiatus
I lle leonis obsessit? et horrens aradius sus?
D eniq; quid cretae taurus, lernaedq; pestus
H ydra uenenatis posset uallata colubris?
Q uid ue tripectora tergemini uis Cerionai?
E t Diomedis equi spirantes naribus ignem,
T hracen, bistoniasq; plagas, atq; ismara propter,
T antopere officerent nobis? unciq; timendae
V nquibus arcadiae uolucres stymphala colentes?
A ureaq; hesperidum seruans fulgentia mala
A sper acerba tuens, immani corpore serpens,
A rboris amplexus serpem, quid deniq; obsessit,
O ceani propter litus, pelagiq; sonora?
Q uo neq; noster adit quisquam, nec barbarus audet?
C aetera de genere hoc quae sunt portenta perempta,
S i non uicta forent, quid tandem uiua nocerent?
N il, ut opinor, ita ad satietatem terra ferarum
N unc etiam scattit: et trepido terrore repleta est
P er nemora, ac motus magnos, syluasq; profundas:
Q uae loca uitandi plerumq; est nostra potestas.
A t nisi purgatum est pectus, quae praelia nobis,
A tq; pericula sunt in gratis insinuandum?
Q uantae consandunt hominem cupidinis acres
S ollicitum curae quantiq; perinde timores?
Q uid ue superbia, sperantia, ac petulantia, quantas
E fficiunt clades? quid luxus, desidiaq;
H aec igitur qui cuncta subegerit: ex animoq;
E xpulerit dictis, non armis: non ne decebit
H unc hominem numero diuim dignarer esse?
C um bene praesertim multa, ac diuinitus ipsis

Immortalibus è diuis dare dicta fuerit:
Atq; omnem rerum naturam pandere dictis.
Cuius ego ingressus uestigia: dum rationes
Persequor: ac doceo dictis, quo quæq; creata
Fœdere sint, in eo quam sit durare necessum:
Nec ualidas eni ualeant rescindere leges.
Quo genere in primis animi natura reperta est
Natiuo primum consistere corpore creta:
Nec posse incolumis magnum durare per æuum:
Sed simulachra solere in somnis fallere mentem:
Cernere cum uideamur eum, quem uita reliquit.
Quod superest, nunc huc rationis detulit ordo:
Vt mihi mortali consistere corpore mundum,
Natiuumq; simul ratio reddunda sit, esse:
Et quibus ille modis congressus materiai
Fundarit terram, cœlum, mare, sidera, solem,
Lunaiq; globum: tum quæ tellure animantes
Extiterint: & quæ nullo sint tempore natæ:
Quo'ue modo genus humanum uariante loquela
Cœperit inter se noscî per nomina rerum.
Et quibus ille modis diuûm metus insinuarit
Pectora: terrarum qui in orbi sancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, simulachraq; diuûm.
Præterea solis cursus, lunæq; meatus
Expediam, qua ui flectat natura gubernans.
Ne forte hic inter cœlum, terramq; reamur
Libera sponte sua cursus lustrare perennem
Morigera ad fruges augendas, atq; animantes:
Ne'ue aliqua diuûm uolui ratione putemus.
Nam bene qui didicere deos securum agere æuum,

Si tamen

Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæq; geri possint: præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur religiones:
Et dominos acris asciscunt: omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse:
Quid nequeat: finita potestas deniq; atq;
Qua'nam sit ratione, atq; alte terminus hærens.
Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
Primo, maria ac terras, cœlumq; tuere:
Quorum naturam triplicem, tria corpora Memmi,
Tres species tam dissimiles, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio: multosq; per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.
Nec me animi fallit, quam res noua, mira q; menti
Acidit, exitium cœli, terræq; futurum:
Et quam difficile id mihi sit peruincere dictis:
Vt fit, ubi insolitam rem apportes auribus: ante
Nec tamen hanc possis oculorum subdere uisu:
Nec iacere indumanus: uia qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templaq; mentis.
Sed tamen effabor dictis: dabit ipsa fidem res
Forsitan: & grauius terrarum motibus ortis
Omnia conuassari in paruo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:
Et ratio potius, quam res persuadeat ipsa:
Suadere horri sono posse omnia uicta fragore.
Sua prius aggrediar quam dere fundere fata
Sanctius, & multo certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode à Phœbi, lauroq; profatur:

Multa tibi expediam doctis solatia dictis:
Religionem refrenatus ne forte recaris
Terras, & solem, & coelum, mare, sidera, lunam
Corpore diuino debere aeterna manere:
Proptereaque putas ritu par esse gigantum:
Pendere eos poenas immani pro scelere omnes:
Qui ratione sua disturbent moenia mundi:
Praclarumque uelint caeli restringere solem,
Immortalia mortali sermone notantes.
Quae procul usque adeo diuino ab numine distent:
Inque deum numero quae sint indigna uideri:
Notitiam potius praebere ut posse putentur:
Quid sit uitali motu, sensuque remotum.
Quippe etenim non est cum quouis corpore, ut esse
Posse animi natura putetur, consiliumque.
Sicut in aethere non arbor, non aequore salso
Nubes esse queunt: neque pisces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec saxus succis inesse.
Certum, ac dispositum est, ubi quicquam crescat, & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola: neque a nervis, & sanguine longius esse.
Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi uis
In capite, aut humeris, aut in uis calcibus esse
Posset: & innasci quauis in parte soletet.
Tandem in eodem homine, atque in eodem nase maneret.
Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum:
Dispositumque uidetur, ubi esse & crescere possit
Scorsum anima, atque animus: tanto magis insiciandum
Totum posse extra corpus, formamque animale
Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,

Aut in aqua durare, aut altis aetheris oris.
Haud igitur constant diuino praedita sensu:
Quandoquidem nequeunt uitaliter esse animata.
Illud item non est, ut possis credere: sedes
Esse deum sanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura deum, longaque remota
Sensibus a nostris, animi uix mente uidetur.
Quae quoniam manuum tactum suffugit & ictum:
Tactile nil nobis, quod sit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
Quare etiam sedes quoque nostris sedibus esse
Dissimiles debent tenues de corpore eorum:
Quae tibi posterius largo sermone probabo.
Dicere porro hominum causa uoluisse parare
Praclaram mundi naturam: proptereaque
Id laudabile opus diuinum laudare decere:
Aeternumque putare, atque immortale futurum:
Nec fas esse deum, quod sit ratione uetusta
Gentibus humanis fundatum perpetuo aeuo:
Sollicitare suis ullum de sedibus unquam:
Nec uerbis uexare: & ab imo euertere summa:
Caetera de genere hoc affingere, & addere Memmi:
Desipere est. quid enim immortalibus, atque beatis
Gratia nostra queat largiri emolumentum?
Vt nostra quicquam causa gerere aggrediantur?
Quid ue noni potuit tanto post ante quietos
Illicere: ut cuperent uitam mutare priorem?
Nam gaudere nouis rebus debere uidetur,
Cui ueteres ob sunt: sed cui nil accidit & gri
Tempore in antea: cum pulchre degeret aeuum:

Quid potuit nonuitatis amore accendere tali?
 Quid ue mali fuerat nobis non esse creatis?
 An credo in tenebris uita, ac mœrore iacebat:
 Donec diluxit rerum genitalis origo:
 Natius enim debet qui cuiq; est, uelle manere
 In uita: donec retinebit blanda uoluptas:
 Qui nunquam uero uitæ gustauit amorem:
 Nec fuit in numero: quid obest non esse creatum?
 Exemplum porro quæmundis rebus, & ipsa
 Notities hominum, diuis unde insita primum?
 Quid uellent facere ut scirent? animoq; uiderent?
 Quouero modo est inquam uis cognita principiorum?
 Quidq; inter sese permutato ordine possent?
 Si non ipsa dedit speciem natura creandi?
 Nanq; ita multimodis multis primordia rerum
 Ex infinito iam tempore percita plagis,
 Ponderibusq; suis consuerunt concita ferri:
 Omnimodisq; coire: atq; omnia pertentare:
 Quæcunq; inter se possint congressa creare:
 Ut non sit mirum si in talis disposituras
 Deciderunt quoq; & in talis uenere meatus:
 Qualibus hæc rerum geritur nunc summa nouando.
 Quod si iam rerum ignorem primordia quæ sint:
 Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
 Confirmare: alijsq; ex rebus reddere multis:
 Nequaquam nobis diuinitus esse paratam
 Naturam rerum: tanta stat prædita culpa.
 Principio, quantum cœli tegit impetus ingens:
 Inde auidam partem montes, syluæq; ferarum
 Possedere: tenent rupes, uastæq; paludes,

Et mare, quod late terrarum distinet oras.
 Inde duas porro prope partes feruidus arder,
 Assiduusq; geli casus mortalibus aufert.
 Quod superest arui, tamen id natura sua ui
 Sentibus obducat: ni uis humana resistat,
 Vitæ causa ualido consuetæ bidenti
 In gemere: & terram pressis profandere aratris.
 Si non fecundas uertentes uomere glebas,
 Terræq; solum subigentes annus ad ortus:
 Sponte sua nequeant liquidas existere in auræ.
 Et tamen interdum magno quaesita labore,
 Cum iam per terras frondent: atq; omnia florent:
 Aut nimis torret feruoribus ætherius sol:
 Aut subiti perimunt imbres, gelidæq; pruinae:
 Labraq; uentorum uiolento turbine uexant.
 Prætere a genus horrifera natura ferarum,
 Humanae genti infestum, terræq; mariq;
 Cur alit? atq; auget? cur anni tempora morbos
 Apportant? quare mors immatura uagatur?
 Tum porro puer, ut sæuis proiectus ab undis
 Nautæ, nudus humi iacet, insans, indignus omni
 Vitali auxilio: cum primum in luminis oras
 Nixibus ex aluo matris natura profudit:
 Vagatq; locum lugubri complet: ut æquum est,
 Cui tantum in uita restet transire malorum.
 At uariæ crescunt pecudes, armenta, feræq;
 Nec crepita callis opus est: nec cuiquam adhibenda est
 Almæ nutricis blanda, atq; infracta loquela:
 Nec uarias quaerunt uestes pro tempore cœli.
 Deniq; non armis opus est, non mœnibus altis:

Quæ sua tutentur: quando omnibus omnia large
Tellus ipsa parit, naturâq; dædala rerum.
Prinçipio quoniam terræ corpus, & humor,
Aurarumq; leues animæ, calidiq; vapores,
E quibus hæc rerum consistere summa uidetur:
Omnia natiuo, ac mortali corpore constant:
Debet eadem omnis mundi natura putari.
Quipe etenim quorum partes, et membra uidentur
Corpore natiuo, mortalibus esse figuris:
Hæc eadem ferè mortalia cernimus esse,
Et natua simul: quapropter maxima mundi
Cum uideam membra, ac partes consumpta regni:
Scire licet, cæli quoq; idem, terræq; fuisse
Prinçipiale aliquod tempus: eademq; futuram.
Illud in his rebus ne corripiuisse rearis
Memmi: quod terram, atq; ignem mortalia sumpsit
Esse: neq; humorem dubitauit, aurâq; perire:
Atq; eadem igni: rursumq; augescere dixi.
Prinçipio, pars terræ nonnulla perusta
Solibus assiduis, multa pulsata pedum ui
Pulueris exhalat nebulam, nubesq; uolantes:
Quas ualidi toto dispergunt aere uenti.
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus: & ripas radentia flumina rodunt.
Praterea, pro parte sua quodcumq; alit, auget,
Reditur: & quoniam dubio procul esse uidetur
Omni parens: eadem rerum commune sepulchrum:
Ergo terra tibi libatur, & aucta recrescit.
Quod superest, humore nouo mare, flumina, fontes
Semper abundare: & latites manare perennes:

Nil opus est uerbis magnus decursus aquarum
Vndiq; declarat: sed primum quicquid aquæ
Tollitur: in summaq; fit, ut nil humor abundet:
Partim quod ualidi uerrentes æquora uenti
Diminuunt, radijsq; retexens ætherius sol:
Partim quod subter per terras diditur omnes:
Percolatur enim uirus: retroq; remanet
Materies humoris: & ad caput amnibus omnis
Conuenit: inde super terras fluit agmine dulci:
Qua uia secta semel liquido pede detulit undas.
Aera nunc igitur dicam: qui corpore toto
Innumerabiliter priuas mutatur in oras.
Semper enim quodcumq; fluit de rebus: id omne
Aeris in magnum fertur mare: qui nisi contra
Corpora retribuât rebus: recrectq; fluentes:
Omnia iam resoluta forent, & in aera uersa.
Haud igitur cessat igni de rebus: & in res
Recidere assidue: quoniam fluere omnia constat.
Largus item liquidi fons luminis, ætherius sol
Irrigat assidue cælum candore recenti:
Suppeditatq; nouo confectum lumine lumen.
Nam primum quicquid fulgoris disperit ei
Quocumq; accidit: id licet hinc cognoscere posses
Quod simul ac primum nubes suædere soli
Cæpere: & radios inter quasi rumpere lucis:
Extemplo inferior pars horum disperit omnis:
Terrâq; inumbratur, qua nimbi cumq; feruntur:
Vt nostas splendore nouo res semper egere:
Et primum iactum fulgoris quenas perire:
Nec ratione alia res posse in sole uideri:

Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.
Quoniam etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt:
Lumina, pendent lychni, claræq; coruscis
Fulguribus pingues multa caligine tedæ,
Con simili properant ratione ardore ministro
Suppeditare novum lumē: tremere ignibus instant:
Instant: nec loca lux inter quasi rupta relinquit:
Vsque adeo properanter ab omnibus ignibus eius
Exitium celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, solcm, lunam, stellâsq; putandum
Ex alio, atq; alio lucem iactare subortu:
Et primum quicquid flammæ perdere semper:
Inviolabilia hæc ne credas forte uigere.
Deniq; non lapides quoq; uinci cernis ab æuo?
Non altas turres ruere? & putrescere saxa?
Non delubra deum, simulachraq; fessâ fatiscâ?
Nec sanctum numen fati procellere fines?
Possē neq; aduersus naturæ fœdera niti?
Deniq; non monumenta uirum dilapsa uidemus,
Cedere proporro? subitoq; senescere casu?
Non ruere annulos silices à montibus altis?
Nec ualidas æui uires perferre, patiq;
Finitū? neq; enim caderent annula repente,
Ex infinito quæ tempore pertolerassent
Omnia tormenta ætatis priuata fragore.
Deniq; iam tuere hoc circum, supraq;: quod omnem
Continet amplexu terram: quod procreat ex se
Omnia (quod quidam memorant) recipitq; perempta:
Tantum nativum mortali corpore constat.
Nam quodcumq; alias ex se res auget, alitq;:

Diminui debet, recreari cum recipit res.
Praterea, si nulla fuit genialis origo
Terrarum, & cœli: semperq; æterna fuere:
Cur supra bellum thebanum, & funera troiæ,
Non alias alij quoq; res cœnere poetæ?
Quo tot facta uirum toties cedere? nec usquam
Aeternis fāmæ monumentis insita florent?
Verum (ut opinor) habet nouitatem summa: recensq;
Natura est mundi: neq; pridem exordia cœpit.
Quare etiam quædam nunc artes ex poliuntur:
Nunc etiam augescunt: nunc addita nauigijs sunt
Multa: modo organici melicos peperere sonores.
Deniq; natura hæc rerum, ratioq;: reperta est
Nuper: & hanc primus cumprimis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim uertere uoces.
Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis:
Sed perijsse hominum torrenti secla uapore:
Aut cecidisse urbes magno uexamine mundi:
Aut ex imbribus assiduus exisse rapaces
Per terras amnes: atq; oppida cooperuisse:
Tanto quippe magis uictus fiteare necesse est:
Exitium quoq; terrarum, cœliq; futurum.
Nam cum res tantis morbis, tantisq; periculis
Tentarentur: ibi si tristior incubuisset
Causa: darent late cladem, magnasq; ruinas:
Nec ratione alia mortales esse uidemur
Inter nos: nisi quod morbis ægrosamur idem,
Atq; illi, quos à uita natura remouit.
Praterea, quæcumq; manent æterna, necesse est
Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus:

Nec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctas
 Dissociare intus partes: ut materiai
 Corpora sunt: quorum naturam ostendimus ante.
 A ut ideo durare ætatem posse per omnem:
 Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est:
 Quod manet intactum, neq; ab ictu frangitur hilum.
 A ut etiam, quia nulla loci sit copia circum:
 Quo quasi res possint discedere, dissoluiq;
 Sicut summæ summæ est æterna: neq; extra
 Quis locus est, quo dissiliant: neq; corpora sunt, quæ
 Possint in cadere: et ualida dissoluerè plagæ.
 A t neq; (uti docuit) solido cum corpore mundi
 Natura est: quoniam admixtum est in rebus inane.
 Nec tamen est ut inane: neq; autem corpora de sunt:
 Ex infinito quæ possint forte coorta
 Corruere hanc rerum uiolento turbine summam:
 A ut aliam quamuis cladem importare pericli.
 Nec porro natura loci, spatiumq; profundi
 Desiat: expargi quo possint mœnia mundi:
 A ut alia quamuis possint ui pulsa perire.
 Haud igitur leti præclusa est ianua cœlo,
 Nec soli, terræq; nec altis æquoris undis:
 Sed patet immansi, et uasto respectat hiatus.
 Quare etiam natuæ necessum est confitere
 Hæc eadem: neq; enim, mortali corpore quæ sunt,
 Ex infinito iam tempore adhuc potuissent
 Immensi ualidas æui contemnere uires.
 Deniq; tantopere inter se cum maxima mundi
 Pugnent membra, pio nequaquam conata bello:
 Nonne uides aliquam longi certaminis ollis

Possè dari finem: uel cum sol, et uapor omnis
 Omnibus epotis humoribus exuperarint:
 Quod facere intendunt, neq; adhuc conata patrantur
 Tantum suppeditant annes: ulroq; minantur
 Omnia diluuiare ex alto gurgite ponti:
 Nequicquam: quoniam uerrentes æquora uenti
 Diminuunt, radysq; retexens ætherius sol:
 Et sicare prius confidunt omnia posse:
 Quam liquor incepti possit contingere finem:
 Tantum spirantes æquo certamine bellum
 Magnis de rebus inter se cernere certant.
 Cum semel in terra fuerit superantior ignis:
 Et semel (ut fama est) humor regnauit in aruis.
 Ignis enim superauit: et ambiens multa perussit:
 A uia cum Phaethonta rapax uis solis equorum
 Aethere raptauit toto, terrasq; per omnes.
 A t pater omnipotens iratum percitus acri
 Magnanimum Phaethonta repentis fulminis ictu
 Deturbauit equis in terram: solq; cadenti
 Obuius æternam suscepit lampada mundi:
 Distictosq; redegit equos: iunxitq; trementes:
 Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans:
 Sicut ut ueteres graiùm cecidère poeta.
 Quod procul à uera est animi ratione repulsum.
 Ignis enim superare potest: ubi materiai
 Ex infinito sunt corpora plura coorta:
 Inde cadunt uires aliqua ratione reuictæ:
 A ut pereunt res exusta torrentibus aruis.
 Humor item quondam cœpit superare coortus:
 Vt fama est: hominum multos quando obruit undis

Inde ubi uis aliqua ratione auersa recessit,
Ex infinito fuerat quæcunq; coorta:
Consisterunt imbres: & flumina uim minuerunt.
Sed quibus ille modis coniectus materiai
Fundarit cœlum, ac terram, pontiq; profunda,
Solisq; & lunæ cursus: ex ordine ponam.
Nam certe neq; consilio primordia rerum
Ordine quæq; suo, atq; sagax mente locarunt:
Nec quos quæq; darent motus pepigere profecto.
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore perata plagis,
Ponderibusq; suis consueverunt conata ferri:
Omnimodisq; coire: atq; omnia perentare,
Quæcunq; inter se possent congressa creare:
Propterea fit, uti magnum uulgata per æuum
Omnigenos coetus, & motus experiundo,
Tandem conueniant ea: quæ conuenta repente
Magnarum rerum fiant exordia sæpe,
Terræ, maris, & cœli, generisq; animantum.
Hic neq; tum solis rota cerni lumine largo
Alte uolans poterat, nec magni sydera mundi,
Nec mare, nec cœlum, nec deniq; terra, neq; aer:
Nec similis nostris rebus res ulla uideri.
Sed noua tempestas quædam, molesq; coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere: partesq;
Cum paribus iungi res: & discludere mundum:
Membraq; diuidere: et magnas disponere partes
Omnigenis e' principijs: discordia quorum,
Interualia, uias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus, turbabat, prælia miscens

Propter dissimileis formas, uariasq; figuras:
Quod non omnia sic poterant coniuicta manere:
Nec motus inter sese dare conuenienters.
Hoc est à terris altum secernere cœlum:
Et seorsum mare uti secreto humore pateret:
Seorsus item puri, secretiq; ætheris ignes.
Quipe etenim primum terræ corpora quæq;
Propterea qd' erant grauiora, & perplexa, coibant:
In medioq; imas capiebant omnia sedes.
Quæ quanto magis inter se perplexa coibant:
Tam magis expressere ea: quæ mare, sydera, solem,
Lunamq; efficierent, & magni mœnia mundi.
Omnia enim magis hæc e' leuibus, atq; rotundis
Seminibus, multoq; minoribus sunt elementis,
Quam tellus: ideo per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus se sustulit æther
Signifer: & multos secum leuis abstulit ignes:
Non alia longe ratione, ac sæpe uidemus,
Aurea cum primum gemmantis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina solis:
Exhalantq; lacus nebulam, flumiq; perennes.
Ipsaq; ut interdum tellus fumare uidetur:
Omnia quæ sursum, cum conciliantur in alto:
Corporo concreto subtexunt nubila cœlum.
Sic igitur tum se leuis, ac diffusibilis æther
Corporo concreto circumdatus undiq; sepsit:
Et late diffusus in omnes undiq; partes,
Omnia sic auido complexu cætera sepsit.
Hunc exordia sunt solis, lunæq; secuta:
Inter utraq; globi quorum uertuntur in auris:

Quae neq; terra sibi ascivit, nec maximus aether:
 Quod neq; tam fuerunt grauiâ, ut depressa sederent:
 Nec leuâ, ut possent per summas labier oras:
 Et tamen inter utraq; ita sunt, ut corpora uina
 Versent: et partes ut mundi totius extent.
 Quod genus in nobis quaedam licet in statione
 Mœbra manere tamen, cum sint ea, quae moueant nos.
 His igitur rebus retractis, terra repente,
 Maxima qua nunc se ponti plaga caerula tendit:
 S uadit: et salso suffodit gurgite fossas.
 Inq; dies quanto circum magis aetheris aestus,
 Et radij solis coebebant undiq; terram
 Verberibus crebris extrema ad limina partem,
 In medio ut propulsa condensa coiret:
 Tam magis expressus salsus de corpore sudor
 Augebat mare manando, camposq; natanters:
 Et tanto magis illa foras elapsa uolabant
 Corpora multa uaporis, et aeris: altaq; coeli
 Desabant procul a terris fulgentia templa.
 Sidebant campi: crescebant montibus altis
 Ascensus: neq; enim poterant subsidere saxa:
 Nec pariter tantundem omnes succumbere partes.
 Sic igitur terrae concreto corpore pondus
 Constitit: atq; omnis mundi quasi limus in inum
 Confluxit grauis: et subsedit funditus, ut saex.
 Inde mare, inde aer, inde aether ignifer ipse,
 Corporibus liquidis sunt omnia pura relicta,
 Et leuora alijs alia: et liquidissimus aether,
 Atq; leuissimus aeris super influit auras:
 Nec liquidum corpus turbantibus aeris auris

C omni scet: sinit haec uiolentis omnia uerti
 Turbinibus: sinit incertis turbare procellis:
 Ipse suos igneis certo fert impete labens.
 Nam modice fluere, atq; uno posse aethera nisu,
 Significat ponto mare: certo quod fuit aestu,
 Vnum labendi conseruans usq; tenorem.
 Motibus astrorum nunc quae sit causa, et manus.
 Principio, magnus coeli si uertitur orbis:
 Ex utraq; polum parte premere aera nobis
 Dicendum est: et utraq; tenere: et claudere utring:
 Inde alium supra fluere: atq; intendere eodem:
 Quo uoluenda micant aeterni sydera mundi:
 Ast alium subter, contra qui subuehat orbem:
 Vt flumios uersare rotas, atq; austra uidemus.
 Est etiam quoq; uti possit coelum omne manere
 In statione, tamen cum lucida signa ferantur:
 Siue quod inclusi rapidi sunt aetheris aestus:
 Querentesq; uiam circumuersantur: et ignes
 Passim per caeli uoluunt se inania templa.
 Siue aliunde fluens aliocunde extrinsecus aer
 Versat agens igneis: siue ipsi serpere possunt,
 Quo cuiusq; abus uocat: atq; inuitat euners,
 Flammea per caelum pascentes corpora passim.
 Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum,
 Difficile est: sed quid possit, fiatq; per omne
 In uarijs mundis uaria ratione creatis:
 Id doceo: pluresq; se quor disponere causas
 Motibus astrorum: quae possint esse per omne.
 E quibus una tamen sit et haec quoq; causa necesse est:
 Quae uigeat motum signis: sed quae sit earum

P ræcipere, haud quæ est pedetentim progredientes.
T erræq; ut in media mundi regione quiescat:
E uanescere paulatim, & decrescere pondus
C onuenit: atq; aliam naturam subter habere
E x ineunte æuo coniunctam, atq; uniter aptam
P artibus aeris mundi: quibus insita uiuit.
P ropterea non est oneri: neq; deprimit auras:
V t sua cuiq; homini nullo sunt pondere membra:
N ec caput est oneri collo: nec deniq; totum
C orporis in pedibus pondus sentimus inesse.
A t quæcunq; foris ueniunt, impositaq; nobis
P ondera sunt: lædunt, permulto sæpe minorâ:
V sque adeo magni refert, quid quæq; queat res.
S ic igitur tellus non est aliena repente
A llata: atq; auris aliunde obiecta alienis:
S ed pariter prima concepta ab origine mundi,
C ertaq; pars eius: quasi nobis membra uidentur.
P raterea grandi tonitru concussa repente
T erra, supra quæ se sunt, concutit omnia motu:
Q uod facere haud ulla posset ratione: nisi esset
P artibus aeris mundi, cæloq; reuincta.
N am communibus inter se radicibus hærent
E x ineunte æuo coniuncta, atq; uniter apta.
N onne uides etiam, quàm magno pondere nobis
S ustineat corpus tenuissima uis animai?
P ropterea quia tam coniuncta, atq; uniter apta est.
D eniq; iam saltu pernicia tollere corpus
Q uis potis est, nisi uis animæ, quæ membra gubernat?
I amne uides quantum tenuis natura ualere
P ossit. ubi est coniuncta graui cum corpore: ut aer
Coniunctus

C oniunctus terris, & nobis est animi uis?
N ec nimio solis maior rota, nec minor ardor
E sse potest: nostris quàm sensibus esse uidetur.
N am quibus est spatij cunq; ignes lumina possunt
A licere: & calidum membris afflare uaporem:
N il: ipsi ex interuallis de corpore libant
F lammarum: nihil ad speciem est contractior ignis.
P roinde calor quoniam solis, lumenq; profusum
P erueniunt nostros ad sensus: & loca fulgent:
F orma quoq; hinc solis debet, lumenq; uideri,
N il adeo ut possis plus, aut minus addere uere.
L unaq; siue notho fertur loca lumine lustrans:
S iue suam proprio iactat de corpore lucem:
Q uicquid id est: nihilo fertur maiore figura:
Q uàm nostris oculis, quàm cernimus, esse uidetur.
N am prius, omnia quæ longe semota tuemur
A era per multum: specie confusa uidentur
Q uamminimum filum: quæ propter luna necesse est,
Q uandoquidem claram speciem, certamq; figuram
P ræbet, ut est oris extremis cunq; notata:
Q uanta quoq; est, tanta hinc nobis uideatur in alto.
P ostremo, quoscunq; uides hinc ætheris ignes,
Q uandoquidem, quoscunq; in terris cernimus, ignes,
D um tremor est clarus: dum cernitur ardor eorum:
P erparuum quiddam interdum mutare uidetur
A lterutram in partem filum: cum longius absit:
S icre licet, perquam pauxillo posse minores
E sse: uel exigua maiores parte, breuiq;.
I llud item non est mirandum, quæ ratione
T antulus ille queat tantum sol mittere lumen:

Quod maria, ac terras omnes, cælumq; rigando
 Compleat: & calido perfundat cuncta uapore.
 Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
 Argistuum fontem scateret: atq; erumpere lumen
 Ex omni mundo: qua sic elementa uapora
 Vndiq; conueniunt: & sic coniectus eorum
 Constitit: ex uno capite hic ut profluat ardor.
 Nonne uides etiam, quàm late paruis aquai
 P rata riget fons interdum? campuq; redundet?
 Est etiam quoq; uti non magno solis ab igni
 Aera percipiat calidis feruoribus ardor:
 Opportunus ita est si forte, & idoneus aer:
 Vt queat accendi paruis ardoribus ictus.
 Quod genus interdum segetes, stipulamq; uidemus:
 Accendi ex una scintilla incendia passim.
 Forsitan & rosea sol alte lampade lucens
 Possideat multam cæcis feruoribus ignem
 Circum se: nullo qui sit fulgore notatus:
 Aestiferum tantum radiorum exaudiat ictum.
 Nec ratio solis simplex, ac recta patefcit:
 Quo pacto æstiuus è partibus, ægocerotis
 B rumales adeat flexus: atq; inde reuertens
 Cancerus ut uertat metas ad solstitiales:
 Unaq; mensibus id spatium uideatur obire:
 Annuæ sol in quo consumit tempora cursu.
 Non inquam simplex his rebus reddita causa est.
 Nam fieri uel cumprimis id posse uidetur:
 Democriti quod sanctæ uiri sententia ponit.
 Quanto quæq; magis sint terram sydera propter:
 Tanto posse minus cum cæli turbine ferri.

E uanescere enim rapidas illius, & acres
 I mminui subter uirens: ideòq; relinqu,
 P aulatim solem cum posterioribus signis:
 I nferior multum quod sit, quàm feruida signa:
 E t magis hoc lunam, quanto demissior eius
 C ursus abest procul à cælo: terrisq; propinquat:
 T anto posse minus cum signis tendere cursum.
 F laccidior etiam quanto iam turbine fertur
 I nferior, quàm sol: tanto magis omnia signa
 H anc adipiscuntur: circum, præterq; feruntur.
 P ropterea fit, ut hæc ad signum quodq; reuertit
 M obilius uideatur: ad hanc quia signa reuerti sunt.
 F it quoq; ut è munditranuersis partibus aer
 A lternis certo fluere alter tempore possit:
 Q ui queat æstiuus solem detrudere signis
 B rumales usq; ad flexus, gelidumq; rigorem:
 E t qui reuiciat gelidis à frigoris umbris
 A estiferas usq; in partes, & feruida signa.
 E t ratione pari lunam, stellasq; putandum est,
 Q uæ uoluunt magnos in magnis orbibus annos:
 A eribus posse alternis è partibus ire.
 N onne uides etiam diuersis nubila uentis
 D iuersas ire in partes, inferna supernis?
 Q ui minus illa queant per magnos ætheris orbes
 A estibus inter se diuersis sydera ferri?
 A t nox obruit ingenti caligine terras:
 A ut ubi de longo cursu sol extrema cæli
 I mpulit: atq; suos efflauit languidus ignes,
 C oncussos itere, et labefactos ære multo.
 A ut quia sub terras cursum conuertere cogit

Vis eadem, supra quæ terras pertulit orbem.
Tempore item certo roseam Matutz per oras
Aetheris auroram defert: & lumina pandit.
Aut quia sol idem sub terras ille reuertens
Ancipat cælum radijs accendere tentans.
Aut quia conueniunt ignes: & semina multa,
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni.
Quod genus idæis fama est è montibus altis
Disperfos ignes orienti lumine cerni:
Inde coire globum quasi in unum: et conficere orbē.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Essē: quod hæc ignis tam certo tempore possint
Semina confluere: & solis reparare nitorem.
Multa uidemus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus: florescunt tempore certo
Arbusta: & certo demittunt tempore florem.
Nec minus in certo dentes cadere imperat ætas
Tempore: & impubem molli pubescere ueste:
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina postrema, nix, imbres, nubila, uenti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
Namq; ubi sic fuerunt causarum exordia prima:
Atq; ita res mundi cecidē ab origine prima:
Consequa natura est iam rerum ex ordine certo.
Resecere, itemq; dies licet, & tabescere noctes:
Et minui luces, cum sumant augmina noctes:
Aut quia sol idem sub terras, atq; superne,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit: & in partes non æquas diuidit orbem:

Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Eius in aduersa tanto plus parte relatus:
Donec ad id signum cæli peruenit: ubi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
Nam medio cursu flatus aquilonis, & austri,
Distinet æquato cælum discrimine metas,
Propter signiferi posituram totius orbis.
Anna sol in quo contundit tempora serpens,
Obliquo terras, & cælum lumine lustrans:
Vt ratio declarat eorum: qui loca cæli
Omnia dispositis signis ornata notarunt.
Aut quia crassior est certis in partibus aer:
Sub terris ideo tremulum iubar hæsitat ignis:
Nec penetrare potest facile, atq; emergere ad ortus.
Propterea noctes hyberno tempore longæ
Cessant: dum ueniat radiatum in signe diei.
Aut etiam, quia sic alternis partibus anni
Tardius, & citius consuerunt confluere ignes:
Qui faciunt solem certa desurgere parte.
Luna potest solis radijs percussa nitere:
Inq; dies magis: & lumen conuertere nobis
Ad speciem, quantum solis secedit ab orbe:
Donec eum contra pleno bene lumine fulsit:
Atq; oriens obitus eius super edita uidit.
Inde minutatim retro quasi condere lumen
Debet item, quanto propius iam solis ad ignem
Labitur ex alia signorum parte per orbem.
Vt faciunt lunam qui fingunt esse pilai
Con similem: cursusq; uiam sub sole tenere.
Propterea fit, uti uideantur dicere uerum.

Est etiam quare proprio cum lumine possit
Voluer: & varias splendoris reddere formas.
Corpus enim licet esse aliud: quod fertur, & una
Labitur omnimodis occurrans, officiensq:
Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
Versariq; potest, globus ut si forte pilai
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus:
Versandoq; globum variantes edere formas.
Deniq; eam partem, quæcunq; est ignibus aucta,
Ad speciem uertit nobis, oculosq; patentis:
Inde minutatim retro contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis, atq; pilai.
Vt babilonica chaldæam doctrina refutans
Astrologorum artem contra conuincere tendit.
Proinde quasi fieri nequeat, quod pugnat uterq;
Aut minus hoc illo sit, cur amplectier ausis?
Deniq; cur nequeat semper noua luna creari
Ordine formarum certo, certisq; figuris:
Inq; dies priuos aboleſca quæq; creata:
Atq; alia illius reparari in parte, locoq;
Difficile est ratione docere, & uincere uerbis:
Ordine cum uideas tam certo multa creari.
It uer, & uenus, & ueneris prænuntius ante
Pennatus graditur æphyrus uestigia propter:
Floræ quibus mater præspargens ante uai
Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
Inde loca sequitur calor aridus, & comes una
Puluerulenta ceres, & etesta stabra aquilonum.
Inde aurum adit: graditur simul Euhyus etiam:
Inde aliæ tempestates, uentiq; sequuntur,

Alitonans multurnus & auster fulmine pollens.
Tandem bruma niues affert: pigrumq; rigorem
Redit: hyems sequitur crepitans accentibus alq;
Quo minus est mirum, si certo tempore luna
Gignitur: & certo deletur tempore rursus:
Cum fieri possint tam certo tempore multa.
Solis item quoq; defectus, lunæq; latebras,
Pluribus è causis fieri tibi posse putandum est.
Nam cur luna queat terram secludere posces
Lumine: & à terris altum caput obstruere ei
Objiciens cæcum radijs ardentibus orbem?
Tempore eodem aliud facere id non posse putetur
Corpus? quod cassum labatur lumine semper?
Solq; suos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat recreareq; lumen?
Cum loca præterijt flammis infesta per auras:
Quæ faciunt igneis interstingui, atq; perire.
Et cur terra queat lunam spoliare uicissim
Lumine? & oppressum solem super ipsa tenere?
Menstrua dum rigidæ coni perlabitur umbras?
Tempore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
Corpus? uel supra solis perlabitur orbem?
Quod radios interrumpat, lumenq; profusum.
Et tamen ipsa suo si fulget luna nitore,
Cur nequeat terra mundi languescere parte?
Dum loca luminibus proprijs inimica per exit,
Menstrua cum rigidæ coni perlabitur umbras.
Quod superest, quoniam magni per cœrula mundi
Qua fieri quicquid posset ratione, resolui:
Solis uti uarios cur sus, lunæq; meatus

Noscere possemus, quæ uis, & causa ceteret:
Quo uero modo soleant effato lumine obire:
Et neq; opinantes tenebris obducere terras:
Cum quasi conuiuent: & aperto lumine rursum
Omnia conuiisunt clara loca candida luce:
Nunc redeo ad mundi nouitatem, & mollia terræ
Arua: nouo factu quid primum in luminis oras
Tollere: & incertis tendat committere uentis.
Prinapio genus herbarum, uiridemq; nitorem
Terra dedit circum colles: amposq; per omnes
Florida sulserunt uiridanti prata colore.
Arboribusq; datum est uarijs exinde per auras
Crescendi magnam immixtis certamen habenis.
Vt pluma, atq; pili primum, sei aq; creantur
Quadrupedum membris, & corpore pennipotentum:
Sic noua tum tellus herbas, uirgultaq; primum,
Sustulit: inde loci mortalia secla creauit
Multa modis multis uaria ratione coorta.
Nam neq; de caelo cecidisse animalia possunt:
Nec terrestria de falsis exisse lacunis.
Linquunt, ut merito maternum nomen adeptæ
Terra sit: e' terra quoniam sunt cuncta creata.
Multaq; nunc etiam existunt animalia terris,
Imbribus, & calido solis concreta uapore.
Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta,
Et maiora, noua tellure, atq; æthere adulta.
Prinapio genus alituum, uariæq; uolucres
Oua relinquebant exclusæ tempore uerno:
Folliculos ut nunc teretes æstate citada
Linquunt: sponte sua uictim, uitamq; petentes.

Tum tibi terra dedit primum mortalia secla:
Multus enim calor, atq; humor superabat in aruis.
Ecce ubi quæq; loci regio opportuna dabatur,
Crescebant uteri terræ radiabus apti:
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum, surgens humorem, aurâq; petescens:
Conuertebat ibi natura foramina terræ:
Et succum uenis cogebat fundere a pertis
Con similem lactis: sicut nunc fœmina quæq;
Cum peperit, dulci repletur lacte: quod omnis
Impetus in mammas conuertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, uestem uapor, herba cubile
Praebat, multa & melli lanugine abundans.
At nouitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æstus, nec magnis uiribus auras:
Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Quare etiam atq; etiam maternum nomen adeptæ
Terra tenet merito: quoniam genus ipsa creauit
Humanum: atq; animal prope certo tempore fudit
Omne: quod in magnis bacchatur montibus passim:
Aerisq; simul uolucres uariantibus formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere:
Destit, ut mulier spatio defessa uetusto.
Mutat enim mundi naturam totius ætas:
Ex alioq; alius status excipere omnia debet:
Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant:
Omnia commutat natura: & uertere cogit.
Nanq; aliud putrescit: & æuo debile languet.
Porro aliud concrescit: & e' contemptibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius ætas

M utat: & ex alio terram status excipit alter.
 Quod potuit, nequeat: possit quod non tulit ante.
Multaq; tum tellus etiam portenta creare
 C onata est, mira facie, membrisque coorta.
 A ndrogynū inter utras, nec utranque utrinque remotū:
 O rba pedum partim, manuum uiduata uicissim,
 M uta sine ore etiam, sine uultu cæca reperta,
 V inctaq; membrorum per totum corpus adhæsa,
 N ec facere ut possent quicquam: nec cedere quoquam:
 N ec uitare malum: nec sumere, quod uolet usus.
 C ætera de genere hoc monstra, ac portenta creabat
 N equicquam: quoniam natura absterruit auctum:
 N ec potuere cupitum ætatis tangere florem:
 N ec reperire abum: nec iungi per ueneris res.
 M ulta uidenus enim rebus concurrere debere:
 V t propagando possint prociudere secla.
 P abula primum ut sint, genitalia deinde per artus
 S emina qua possint membris manare remissis.
 F æminaq; ut maribus coniungi possit, habere,
 M utua queis nectant inter se gaudia uterq;
 M ultaq; tum interuisse animantium secla necesse est:
 N ec potuisse propagando prociudere prolem.
 N am quæcunq; uides uesca uitalibus auris:
 A ut dolus, aut uirtus, aut deniq; mobilitas est,
 E x inuente æuo genus id tutata reseruans.
 M ultaq; sunt, nobis ex utilitate sua quæ
 C ommendata manent tutelæ tradita nostræ.
 P rincípio genus acre leonum, sæuâq; secla
 T utate est uirtus, uulpes dolus, ut fugat ceruos.
 A rleni somna canum fido cum pectore corda,

E t genus omne, quod est ueterino semine partum:
 L anigeræq; simul pecides, & buccera secla,
 O mnia sunt hominum tutela tradita Memmi.
 N am cupide fugere feras: pacemq; se cutæ
 S unt: & largi suo sine pabula parta labore:
 Q uæ damus utilitatis eorum præmia cæsa.
 A t queis nil horum tribuit natura: nec ipsa
 S ponte sua possent ut uiuere: nec dare nobis
 V tilitatem aliquam, quare pateremur eorum
 P ræsídio nostro pasci genus: esseq; tutum:
 S alicet hæc alijs prædæ, lucroq; iacebant
 I ndu pedita suis fatalibus omnia uinculis:
 D onec ad interitum genus id natura redegit.
Sed neq; centauri fuerant: nec tempore in ullo
 E sse queunt duplici natura, & corpore bino,
 E x alienigenis membris compacta potestas,
 H inc illinc par uis ut non par esse potis sit.
 I d licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
 P rincípio, circum tribus actis impiger annis
 F loret equus: puer haud quaquam: quin sæpe et nūc
 V bera mammarum in somnis lactantia querit.
 P ost ubi equum ualidæ uires ætate senecta,
 M embraq; deficiunt fugienti languida uita:
 T um demum puerili æuo florente, iuuentas
 O cæpit: & molli uestit lamugne malas.
 N e forte ex homine, & ueterino semine equorum
 C onfieri credas centauros posse: neq; esse.
 A ut rapidis canibus succinctas scimmamarinis
 C orporibus scyllas: & cætera de genere horum,
 I nter se quorum discordia membra uidemus:

Quæ neq; florescunt pariter: nec robora sumunt
 Corporibus: neq; proficiunt ætate senectæ:
 Nec simili uenere ardescunt: nec moribus unis
 Conueniunt: neq; sunt eadem iucunda per artus.
 Quippe uidere licet, pinguis scire sæpe acuta
 Barbigeras pecudes, homini quæ est acre uenenum.
 Flamma quidem uero cum corpora fulua leonum
 Tam soleat torrere, atq; urere, quàm genus omne
 Visceris in terras, quodcumq; et sanguinis extet:
 Qui fieri potuit triplici cum corpore ut una
 Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra
 Ore foras acrem flaret de corpore flammam?
 Quare etiam tellure noua, cæloq; recenti
 Tertia qui fingit potuisse animalia gigni:
 Nixus in hoc uno nouitatis nomine inani
 Multa licet simili ratione effuti at ore.
 A urea tum dicat per terras flumina uulgo
 Fluxisse: et gemmis flore: e arbuta fuisse:
 Aut hominem tanto membrorum esse implete natum:
 Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset:
 Et manibus totum circum se uertere cælum.
 Nam quod multa fuerè in terris semina rerum:
 Tempore quo primum tellus animalia fudit,
 Nil tamen est signi, missas potuisse creari
 Inter se pecudes, compactaq; membra animantum:
 Propterea, quia quæ de terris nunc quoq; abundant:
 Herbarum genera, ac fruges, arbutaq; læta,
 Non tamen inter se possunt complexa creari.
 Sed sic quæq; suo ritu procedit: et omnes
 Fœdere naturæ certo discrimina seruant.

Et genus humanum multo fiat illud in aruis
 Durius: ut decuit, tellus quod dura creasset:
 Et maioribus, et solidis magis ossibus intus
 Fundatum, ualidis aptum per uiscera neruis.
 Nec facile ex aestu, nec frigore quod caperetur,
 Nec nouitate cibi, nec labi corporis ulla.
 Multaq; per cælum solis uoluentia lustra
 Vulguaگو uitam tractabant more ferarum.
 Nec robustus erat curui moderator aratri
 Quisquam: nec scibat ferro molirier arua:
 Nec noua defodere in terram uirgulta: neq; altis
 Arboribus ueteres decidere falcebus ramos.
 Quod sol, atq; imbres dederant: quod terra crearat
 Sponte sua: satis id placabat pectora donum.
 Gladii: feras inter curabant corpora quercus
 Perlungq; et quæ nunc hyberno tempore cernis
 Arbutea puniceo fieri matura colore:
 Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
 Multaq; præterea nouitas tum florida mundi
 Pabula dura tulit, miseris mortalibus ampla.
 At sedare sitim fluuij, fontesq; uocabant:
 Vt nunc montibus è magnis decursus aquai
 Cælarior, accitat sitientia secla ferarum.
 Deniq; noctinagi syluestria templa tenebant
 Nympharum: quibus exhibant humore fluentia
 Lubrica, proluiue largi lauere humida saxa,
 Humida saxa super uiridi stillantia musco:
 Et partim plano scætere, atq; erumpere campo.
 Nec dum res igni scibant tractare: neq; uti
 Pellibus: et spolijs corpus uestire ferarum:

Sed nemora, atq; cauos montes, sylvasq; colebant:
Et frutices inter condebant squalida membra,
Verbera uentorum uitare, imbreisq; coacti.
Nec commune bonum poterant spectare: neq; ullis
Moribus inter se scabant, nec legibus uti.
Quod cuiq; obtulerat prædæ fortuna, ferebat
Sonte sua, sibi quisq; ualere, et uiuere doctus.
Et uenus in syluis iungebat corpora amantum:
Conciliabat enim uel mutua quancq; cupido:
Vel uolenta uiri uis, atq; impensa libido:
Vel pretium, glandes, atq; arbuta, uel pira lecta.
Et manu um mira freti uirtute, pedumq;
Confertabantur syluestria secla ferarum,
Missilibus saxis, et magno pondere clauæ.
Multaq; uincebant: uitabant pauca latebris:
Setigerisq; pares suis syluestria membra
Nudabant terræ nocturno tempore capti,
Circum se folijs ac frondibus inuoluentes.
Nec plangore diem magno, solemq; per agros
Querebant pauidi, palantes noctis in umbris:
Sed taciti respectabant, somnoq; sepulti:
Dum rosea face sol inferret lumina cælo.
A paruis quod enim consuerant cernere semper,
Alterno tenebras, et lucem tempore gigni:
Non erat ut fieri posset mirariæ unquam:
Nec diffidere: ne terras æterna teneret
Nox in perpetuum detracto lumine solis.
Sed magis illud erat curæ: quod secla ferarum
Inferum miseris faciebant sæpe quietem:
Eiectiq; domo fugiebant saxea tecta

Spumigeri suis aduentu, ualidiq; leonis:
Atq; intempesta cædebant nocte pauentes
Hospitibus sæuis instrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plus, quam nunc mortalia secla
Dulcia linquebant lamentis lumina uitæ.
Vnus enim tum quisq; magis deprensus eorum
Pabula uiua feris præbebat dentibus haustus:
Et nemora, ac montes gemitu, syluasq; replebat
Viuua uidens uiuo se peliri uiscera busto.
At quos effugum seruarat, corpore adeo,
Posterius trenulas super ulcera tetra tenentes
Palmas, horriferas acabant uocibus orcum:
Donec eos uita priuarant uermine sæua
Experies opis, ignaros quid uulnera uellent.
At non multa uirum sub signis millia ducta
Vna dies dabat exitio: nec turbida ponti
Aequora lædebant nauis ad saxa, uirosq;
Nec temere, in cassum, frustra mare sæpe coortum,
Sæuibat: leuiterq; minas ponebat inanem.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
Improba nauis gij ratio tum cæca iacebat.
Tum penuria deinde cibi, languentia leto
Membra dabat: contra nunc rerum copia miserat.
Illi imprudentes ipsi sibi sepe uenenum
Vergebant: nunc dant alijs solertius ipsi.
Inde casas postquam, ac pellers, ignemq; pararunt:
Et mulier coniuncta uiro concessit in unum:
Castaq; priuatae ueneris connubia læta
Cognita sunt: prolemq; ex se uidere creatam:

Tum genus humanum primum mollescere cepit.
Ignis enim curauit, ut algida corpora frigus
Non ita iam possent caeli sub tegmine ferre.
Et uenus immittit uires; pueriq; parentum
Blanditijs facile ingenium fregere superbum.
Tunc & amicitiam ceperunt iungere habentes
Finima inter se: nec laedere: nec uiolare.
Et pueros commendarunt, muliebrequ; seclum
Vocibus, & gestu: cum balbe significarent,
Imbecillorum esse aequum misererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona, magnaq; pars seruabant foedera casti.
Aut genus humanum iam tum foret omne peremptu:
Nec potuisset adhuc perducere secla propago.
At uarios linguae sonitus natura subegit
Mittere: & utilitas expressit nomina rerum.
Non alia longe ratione, atq; ipsa uidetur
Prorahere ad gestum pueros infantia linguae:
Cum facit, ut digito, quae sint praesentia, monstrant.
Sentit enim uim quisq; suam, quod possit abuti.
Cornua nata prius uitulo quam frontibus extant:
Illis iratus petit, atq; infestus inurget.
At catuli pantherarum, scymniq; leonum
Vnguibus, ac pedibus iam tum, morsuq; repugnant:
Vix iam cum ipsis sunt dentes, unguisq; creati.
Alium porro genus alis omne uidemus
Fidere: & a pennis tremulum petere auxilium.
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus: & inde homines didicisse uocabula prima:
Desi pere est. nam cur hic posset cuncta notare

Vocibus?

Vocibus? & uarios sonitus emittere linguae?
Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?
Praeterea, si non alij quoq; uocibus usi
Inter se fuerant: unde insita notities est
Vtilitatis? & unde data est huic prima potestas?
Quid uellet, facere ut sciret? animoq; uideret?
Cogere item plures unus, uictosq; domare
Non poterat: rerum ut perdiscere nomina uellent:
Nec ratione docere ulla, suadereq; surdis,
Quid sit opus facti: faciles neq; enim paterentur:
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
Postremo quid in hac mirabile tanto pere est re?
Si genus humanum, cui uox, & lingua uigeret:
Pro uario sensu uarias res uoce notaret:
Cum pecudes mutae, cum deniq; secla ferarum
Dissimiles soleant uoces, uariasq; cedere,
Cum metus, aut dolor est: et cum iam gaudia gli scunt.
Quipe etenim licet in rebus cognoscere a pertis.
Irritata canum cum primum magna molossium
Mollia ricta premunt duros nudantia dentes:
Longe alio sonitu rabie distracta minantur:
Et cum iam latrant, & uocibus omnia complent.
Aut catulos blande cum lingua lambere tentant:
At ubi eos iactant, pedibus: morsuq; petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus:
Longe alio pacto gannitu uocis adulant:
Et cum deserti baubantur in aedibus: aut cum
Plorantes fugunt summissis corpore plagis.
Deniq; non himnitus item differre uidetur?

n

Inter equas ubi equus florenti ætate iuuenens
Pennigeri sæuit calcæribus ictus amoris?
Et cum sic aliàs concussis artubus hinnit?
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?
Postremo genus alituum, uariæq; uolucres,
Acipitres, atq; ossifraga, mergiq; marinis
Fluctibus in falso uictum, uitamq; petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore uoces:
Et cum de uictu certant, prædaq; repugnant.
Et partim mutant cum tempestatibus unâ
Raucifonos cantus: cornicum, ut secla uetusta,
Coruorumq; greges: ubi aquam dicuntur, et imbres
Poscerè: & interdum uentos, aurâsq; uocatre.
Ergo si uarij sensus animalia cogunt,
Muta tamen cum sint, uarias emittere uoces:
Quanto mortales magis æquum est, tum potuisse
Dissimiles alia, atq; alia res uoce notare?
Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa uidemus enim cœlestibus incita flammis
Fulgere: cum cœli donauit plaga uapores.
Et ramosa tamen cum uentis pulsa uacillans
Aestuât in ramos incumbens arboris arbor:
Exprimitur ualidis extritus uiribus ignis:
Et micat interdum flammæ feruidus ardor:
Mutua diuim inter se rami, stirpesq; teruntur.
Quorum utrunq; dedisse potest mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire uapore,
Sol docuit: quoniam mitescere multa uidebant

Verberibus radiorum, atq; æstu uicta per agros.
Inq; dies magis hi uictum, uitamq; priorem
Commutare nouis monstrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præstant: & corde uigebant.
Condere cœperunt urbes, arcemq; locare
Præsidium reges ipsi sibi, per fugumq;
Et pecudes, & agros diuisere, atq; dedere
Pro facie cuiusq;, & uiribus, ingenioq;
Nam facies multum ualuit: uiresq; uigebant.
Posterius res inuenta est, aurumq; repertum:
Quod facile & ualidis, & pulchris dempsit honore:
Diuitioris enim sectam plerunq; sequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quod si quis uera uitam ratione gubernat:
Diuitiæ grandes homini sunt, uiuere paræ
Aequo animo: neq; enim est unquam penuria parui.
At claros, homines uoluerunt se, atq; potentes,
Vt fundamento stabili fortuna maneret,
Et placidam possent opulenti ducere uitam,
Nequicquam: quoniã ad summum suædere honore
Certantes, iter infestum fecere uia.
Et tamen e' summo quasi fulmen deicit ictos
Inuidia interdum contemptum in tartara tetrâ.
Vt satius multo iam sit parere quietum:
Quam regere imperio res uelle: & regna tenere.
Proinde sine incassum de fessi sanguine sudent
Angustum per iter luctantes ambitionis.
Inuidia quoniam ceu fulmine summa uaporant
Plerunq;: & quæ sunt altis magis edita cunq;
Quandoquidem sapiunt alieno ex ore: petuntq;

Res ex auditis potius, quam sensibus ipsis:
Nec magis id nunc est, neq; erit mox, quam fuit ante.
Ergo regibus cœsis, subuersa iacebat.
Pristina maiestas soliorum, & scepra superba:
Et cœpitis summi præclarum in signe cruentum,
Sub pedibus vulgi magnum iugebat honorem.
Nam cupide concalcatur nimis, ante metutum.
Res itaq; ad summam facem, turbasq; redibat:
Imperium sibi cum, ac summatum quisq; petebat.
Inde magistratus partim docere creare:
Iurâq; constituere, ut uellent legibus uti.
Nam genus humanum defessum ui colere euum,
Ex inimicitijs languebat: quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges, arctâq; iura.
Acrius ex ira quod enim se quisq; parabat.
Vlasci: quam nunc concessum est legibus æquis:
Hanc ob rem est homines perterritum ui colere euum.
Vnde metus maculat poenarum præmia uitæ:
Circumretit enim uis, atq; iniuria quengq;
Atq; unde exorta est, ad eum plerunq; reuertit:
Nec facile est placidam, ac pacatam degere uitam,
Qui uiolat factis communia foedera pacis.
Et si fallit enim diuûm genus, humanumq;
Perpetuo tamen id fore clam diffidere debet.
Quipe ubi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes protraxe ferantur:
Et cœlata diu in medium peccata dedisse.
Nunc quæ causa deum per magnas numina gentes
Periuulgarit: & ararum compleuerit urbes:
Suscipiendâq; curarit solennia sacra.

Quæ nunc in magnis florent sacra rebus, locisq;
Vnde etiam nunc est mortalibus insitus horror:
Qui delubra deum noua toto suscitât orbi
Terrarum: & festis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile est rationem reddere uerbis.
Quipe etenim iam tum diuûm mortalia secla
Egregias animo facies uigilante uidebant:
Et magis in somnis mirando corporis auctu.
His igitur sensum tribuebant propterea: quod
Membra mouere uidebantur: uocesq; superbas
Mittere pro facie præclara, & uiribus amplis.
Aeternamq; dabant uitam: quia semper eorum
Suppeditabatur facies: & forma manebat:
Et tamen omnino, quod tantis uiribus auctos,
Non temere ulla ui conuinci posse putabant.
Fortunisq; ideo longe præstare putabant:
Quod mortis timor haud quenquâ uexaret eorum:
Et simul in somnis quia multa, & mira uidebant
Efficere: & nullum capere ipsos inde laborem.
Preterea cœli rationes ordine certo,
Et uaria annorum ærnebant tempora uerti:
Nec poterant quibus id fieret cognoscere causas.
Ergo per fugum sibi habebant omnia diuis
Tradere: & illorum nutu facere omnia flecti.
In cœloq; deum sedes, & templa locarunt:
Per cœlum uolui quia nox, & luna uidetur:
Luna, dies, & nox, & noctis signa seuera,
Noctiuagæq; faces cœli, flammæq; uolantes,
Nubila, sol, imbres, nix, uenti, fulmima, grando,
Et rapidi fremitus, & murmur a magna minarum.

O genus infelix humanum: talia diuis
Cum tribuit facta: atq; iras adiunxit acerbas:
Quantos tum gemtus ipsi sibi quantaq; nobis
Vulnera? quas lachrymas pe p̄ere minoribus nostris?
Nec pietas ulla uelatum est s̄ape uideri
Vertier ad lapidem: atq; omnes accedere ad aras:
Nec procumbere humi prostratum: et pandere palmas
Ante deum delubra: nec aras sanguine multo
Spargere quadru pedum: nec uotis neſcere uota:
Sed magis placata posse omnia mente tueri.
Nam cum suspicimus magni coelestia mundi
Templa super, stellisq; micantibus aethera fixum:
Et uenit in mentem solis, lunaeq; uiarum:
Tunc alijs oppressa malis in pectore, cura
Illa quoq; ex pergefactum caput erigere in fit.
Ecqua forte deum nobis immensa potestas
Sit uario motu quae candida sydera uerset?
Tentat enim dubiam mentem rationis egestas:
Ecquae nam fuerit mundi genitales origo?
Et simul, ecquae sit finis? quo ad moenia mundi,
Et taciti metus hunc possint ferre laborem?
An diuinitus aeterna donata salute,
Perpetuo possint aui labentia tractu,
Immensi ualidas aui contemnere uires?
Praeterea cui non animus formidine diuum
Contrahitur? cui non correpunt membra pauore?
Fulminis horribili cum plagis torrida tellus
Contremis et magnum percurrunt murmura coelum?
Non populi, gentesq; tremunt e regesq; superbi
Corripiunt diuum percussi membra timore?

Ne quod ob admissum foede, dictum ue superbe
Poenarum graue sit soluendi tempus adactum?
Summa etiam cum uis uiolenti per mare uentus
Induperatorem classis super aequora ueruit,
Cum ualidis pariter legionibus, atq; elephantis:
Non diuum pacem uotis adit? ac prece quae sit
Ventorum pauidus paces, animasq; secundas?
Nequicquam, quoniam uiolento turbine saepe
Correptus nihilo fertur minus ad uada leti:
Vsque adeo res humanas uis abdita quaedam
Obterit: et pulchros fasces, seuasq; securers
Proculcare, ac ludibrio sibi habere uidetur.
Deniq; sub pedibus tellus cum tota uacillat:
Concusaeq; cadunt urbes: dubiaeq; minantur:
Quid mirum si se temnunt mortalia secla?
Atq; potestatis magnas, mirasq; relinquunt
In rebus uires diuum, quae cuncta gubernent?
Quod superest, aes atq; aurum, ferrumq; reptum est,
Et simul argenti pondus, plumbiq; potestas:
Ignis ubi ingentis syluas ardore cremarat
Montibus in magnis, seu coeli fulmine missis:
Sine quod inter se bellum syluestre gerentes,
Hostibus intulerant ignem formidinis ergo:
Sine quod inducti terrae bonitate, uolebant
Pandere agros pinguis: et pasua reddere rura:
Sine feras interficere, et ditescere praeda:
Nam fouea, atq; igni prius est uenarier ortum:
Quam saepe plagis saltum, canibusq; ciere.
Quicquid id est: quacunq; e causa flammeus ardor
Horribili sonitu syluas excederat altis

A b radiabus: & terram percoaxerat igni:
M anabat uenis feruentibus in loca terræ
C onataua conueniens argenti riuus, & auri:
A eris item, & plumbi: quæ cum concreta uidebant
P osterius claro in terras splendere colore:
T ollebant nitido capti, leuiq; lepore:
E t simili formata uidebant esse figura:
A q; lacunarum fuerant uestigia cuiq;
T um penetrabat eos: posse hæc liquefacta calore
Q uamlibet in formam, & faciem decurrere rerum:
E t prorsum quamuis in acuta, ac tenuia posse
M ucronum duci fistigia procidendo:
V t sibi tela parent: syluasq; excidere possint:
M ateriemq; dolare: & leuia radere tigna:
E t terebrare etiam: ac pertundere: perq; forare.
N ec minus argento facere hæc, auroq; parabant:
Q uam ualidi primum uiolentis uiribus æris:
N equicquam: quoniam, cedebat uicta potestas:
N ec poterant pariter durum sufferre laborem.
N am fuit in pretio magis æs: aurumq; iacebat.
P ropter inutilitatem hebeti mucrone retusum.
N unc iacet æs: aurum in summum successit honorem.
S ic uoluenta ætas commutat tempora rerum:
Q uod fuit in pretio, fit nullo deniq; honore:
P orro aliud succedit: & e contemptibus exit:
I nq; dies magis appetitur: floretq; repertum
L audibus: & miro est mortales inter honore.
N unc tibi quo pacto ferri natura reperta
S it: facile est ipsi per te cognoscere Memmi.
A rma antiqua, manus, ungues, dentesq; fuerunt,

E t lapides, & item syluarum fragmina ram,
E t flammæ, atq; ignes, postq; sunt cognita primum:
P osterius ferri us est, ærisq; reperta:
E t prior æris erat, quam ferri cognitus usus:
Q uo facilis magis est natura, & copia maior.
A ere solum terræ tractabant: ærēq; belli
M iscebant fluctus: & uulnera uasta ferebant:
E t pecus, atq; agros adimebant: nam facile ollis
O mnia cedebant armatis nuda, & inerma.
I nde minutatim processit ferreus ensis:
V ersaq; in opprobrium species est falcis ahenæ:
E t ferro cœpere solum profcindere terræ:
E xæquataq; sunt creperi certamina belli.
E t prius est armatum in equi conscendere costis:
E t moderariet hunc frenis: dextraq; uigere:
Q uam biyugo curru belli tentare pericla.
E t biyugo prius est, quam bis coniungere binos:
E t quam falci feros inuentum ascendere currus.
I nde boues lucas turrito corpore tetros,
A nguimanos belli docuerunt uulnera Pœnæ
S ufferre: & magnas martis turbare cateruas.
S ic alid ex alio peperit discordia tristis:
H orribile humanis quod gentibus esset in armis.
I nq; dies belli terroribus addidit augmen.
T entarunt etiam tauros in munera belli:
E xpertiq; sues sæuos sunt mittere in hostes:
E t ualidos partim præ se misere leones
C um ductoribus armatis, sæuisq; magistris:
Q ui moderariet his possent: uinculisq; tenere,
N equicquam: quoniam permissa cæde calentes

T urbabant sæui nullo discrimine turmas,
 T erri factis caputim quatientes undiq; cristas.
 N ec poterant equites fremitu perterrita equorum
 P ectora mulcere: & frenis conuertere in hostes.
 I rritata læa iacebant corpora saltu
 V ndiq; & aduersum uenientibus ora petebant:
 E t nec opinantes a tergo diripiebant:
 D eplexæq; dabant in terram uulnere uictos.
 M orsibus affixæ ualidis, atq; unguibus unctis.
 I actabantq; suos tauri, pedibusq; terebant,
 E t latera, ac uentres hauribant subter equorum
 C ornibus: ad terramq; minanti mente ruebant.
 A t ualidis socios cedebant dentibus apri,
 T ela in fracta suo tinguentes sanguine sæui:
 P ermistasq; dabant equitum, peditumq; ruinas.
 N am transuersa feros exhibant dentis adactus
 I umenta: aut pedibus uentos erecta petebant
 N equicquam: quoniam a neruis succisa uideres
 C oncidere: atq; graui terram consternere casu.
 S iquos ante domi domitos satis esse putabant:
 E fferue scere cernebant in rebus agendis,
 V ulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
 N ec poterant ullam partem reducere eorum.
 D iffugiebat enim uarium genus omne ferarum.
 V t nunc sæpe boues læa ferro male maceratæ
 D iffugiunt: fera facta suis cum multa dedere.
 S ic fuit, ut facerent. sed uix adducor, ut ante
 N on quierint animo præsentire: atq; uidere,
 Q uam commune malum fieret, fœdumq; futurum.
 E t magis id possis factum contendere in omni:

I n uarijs mundis, uaria ratione creatis:
 Q uam certo, atq; uno terrarum quolibet orbi.
 S ed facere id non tam uincendi spe uoluerunt:
 Q uam dare quod generent hostes: ipsiq; perire
 Q ui numero diffidebant, armisq; uacabant.
 N exilis ante fuit uestis, quam textile tegmen:
 T extile post ferrum est: quia ferro tela paratur.
 N e cratione alia possunt tam lenia gigni,
 I nsilia, ac fusi, radij, scapiq; sonantes.
 E t facere ante uiros lanam natura coegit,
 Q uam muliebre genus: nam longe præstat in arte,
 E t solertius est multo genus omne uirile:
 A gricolæ donec uitio uertère seueri:
 V t muliebribus id manibus concedere uellent:
 A tq; ipsi pariter durum sufferre laborem:
 A tq; opere in duro durarunt membra, manusq;.
 A t specamen sationis, & insitionis origo,
 I psa fuit rerum primum natura creatrix.
 A rboribus quoniam bacæ, glandesq; caducæ
 T empestina dabant pullorum examina subter:
 V nde etiam libitum est stirpes committere ramis:
 E t noua defodere in terram uirgulta per agros.
 I nde aliam, atq; aliam culturam dulcis agelli
 T entabant: fructusq; feros mansuescere terra
 C ernebant indulgendo, blandeq; colendo.
 I nq; dies magis in montem succedere syluas
 C ogebant: in fraq; locum concedere cultis.
 P rata, lacus, riuos, segetes, uinetaq; læta
 C ollibus, & campis ut haberent: atq; olearum
 C œrula distinguens inter plagas currere posset

P er tumulos, & conuallens, cam posq; profusa.
 V t nunc esse uides uario distincta lepore
 O mnia: quæ pomis intersita dulcibus ornant:
 A rbustisq; tenent felicibus obstita circum.
 A t liquidas auium uoces imitater ore
 A nte fuit multo: quàm leuia carmina cantu
 C oncelebrare homines possent: aureisq; iunare.
 E t Zephyri caua per calamorum sibila primum
 A grestes docuere cauas inflare cicutas.
 I nde minutatim dulces didicere querelas:
 T ibia quas fundit digitis pulsata canentum,
 A uia per nemora, ac syluas, saltusq; reperta,
 P er loca pastorum deserta, atq; otia dia.
 S ic unum quicquid paulatim protrahit ætas
 I n medium: ratioq; in luminis eruit oras.
 H æc animos ollis mulcebant: atq; inuabant
 C um satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
 S æpe itaq; inter se prostrati in gramine molli
 P ropter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ,
 N on magnis opibus iucunde corpora habebant.
 P ræsertim cum tempestas ridebat: & anni
 T empora pingebant uiridantes floribus herbas.
 T um iocæ, tum sermo, tum dulces esse cachinni
 C onfuerant: agrestis enim tum musa uigebat.
 T um caput, atq; humeros plexis redimire coronis,
 F loribus, & folijs lasciuia læta monebat:
 A tq; extra numerum procedere membra mouentes
 D uriter: & duro terram pede pellere matrem:
 V nde oriebantur risus, dulcesq; cachinni:
 O mnia quod nouatum magis hoc et mira uigebant.

E t uigilantibus hinc aderant solatia somno.
 D uere multimodis uoces: & flectere cantus:
 E t supra calamos unco percurrere labro.
 V nde etiam uigiles nunc hæc accepta uentur:
 E t numerum seruare genus didicere: neq; hilo
 M aiore interea capiunt dulcedine fructum:
 Q uàm syluestre genus capiebat terrigenarum.
 N am quod adest præstò (nisi quid cognouimus ante
 S nauius) in primis placet: & pollere uidetur:
 P osteriorq; ferè melior res: illa reperta
 P erdit, & immutat sensus ad pristina quæq;
 S ic odium cepit glandis: sic illa relicta
 S trata cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
 P ellis item cecidit: uestis contempta ferina:
 Q uàm reor inuidia tali tunc esse repertam:
 V t letum insidijs, qui gessit primus, obiret.
 E t tamen inter eos distractam sanguine multo
 D isperisse: neq; in fructum conuertere quisse.
 T unc igitur pelles: nunc aurum, & purpura curis
 E xercent hominum uitam: belloq; fatigant.
 Q uo magis in nobis (ut opinor) culpa resedit.
 F rigus enim nudos sine pellibus excruciat
 T errigenas: at nos nil lædit ueste carere
 P urpurea, atq; auro, signisq; ingentibus apta:
 D um plebea tamen sit, quæ defendere possit.
 E rgo hominum genus incassum, frustra q; laborat
 S emper: & in curis consumit manibus æuam:
 N imirum, quia non cognouit, quæ sit habendi
 F inis: & omnino quoad crescat uera uoluptas:
 I dq; minutatim uitam prouexit in altum:

Et belli magnos commouit funditus aestus.
At uigiles mundi magnum uersatile templum
Sol & luna suo lustrantes lumine circum,
Perdocuere homines annorum tempora uerti:
Et certa ratione geri rem, atq; ordine certo.
Iam ualidis septi degebant turribus ænum:
Et diuisa colebatur, discretaq; tellus.
Tum mare uelivoluum florebat nauibus pandis:
Auxilia, et socios iam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res gestas coepere poeta
Tradere: nec multo prius sunt elementa reperta.
Propterea, quid sit prius actum respicere ætas
Nostra nequit: nisi quæ ratio uestigia monstrat.
Nauigra, atq; ægri culturas, mœnia, leges,
Arima, uias, uestes, & cætera de genere horum
Præmia, delicias quoq; uitæ funditus omnes,
Carmina, picturas, & dædala signa polire,
Vsus, & impigræ simul experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientes.
Sic unumquicquid paulatim proterahit ætas
In medium: ratioq; in luminis eruit oras.
Nanq; alid ex alio clarescere corde uidebant
Artibus, ad summum donec uenire cæcumen.

**T. LVCRETII CARI DE RE-
 RVM NATVRA LI-
 BER SEXTVS.**

Rimæ frugiferos fetus mortali-
bus ægris

P Dididerunt quondam præclaro
nomine athenæ:

Et recreauerunt uitam: legesq;
rogarunt:

Et primæ dederunt solatia dulcia uitæ:
Cum genuere uirum tali cum corde repertum:
Omnia ueridico qui quondam ex ore profudit.
Cuius & extincti propter diuina reperta
Diuulgata: uetus iam ad cælum gloria fertur.
Nam cum uidit hic, ad uictum quæ flagitat usus,
Omnia iam feruè mortalibus esse parata:
Et, per quæ possent uitam consistere tutam:
Diuitijs homines, & honore, & laude potentes
Affluere: atq; bona gnatorum excellere fama:
Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda:
Atq; animi ingratis uitam uexare querelis
Causam, quæ infestis cogit seruire querelis:
Intellexit: ibi uitium uas efficere ipsum:
Omniaq; illius uitio corrumpier intus:
Quæ collata foris, & commoda cunq; uenirent:
Partim quod fluxum, pertusumq; esse uidebat:
Vt nulla posset ratione ex plerier unquam:
Partim quod tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat: quæcunq; receperat intus.

V eridicis igitur purgavit pectora dictis:
 E t finem statuit cupidinis, atq; timoris:
 E xposuitq; bonum summum, quo tendimus omnes,
 Quid foret: atq; uiam monstrauit tramite paruo:
 Qua possemus ad id recto concedere cursu:
 Quid ne mali foret in rebus mortalibus passim:
 Quod flueret naturali uiro, atq; ueniret,
 S eu casu, seu ui, quod sic natura parasset:
 E t quibus e portis occurrere cuiq; deceret:
 E t genus humanum frustra plerumq; probauit
 V oluere curarum tristes in pectore fluctus.
 N am ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
 I n tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
 I nterdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
 Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
 H unc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
 N on radij solis, nec lucida tela diei
 D iscutiant: sed naturæ species, ratioq;
 Quo magis inceptum pergram pertexere dictis.
 E t quoniam docui mundi mortalia templa
 E sse: & natiuo consistere corpore cælum:
 E t quæcumq; in co fiunt, fieriq; necesse est,
 P leraq; dissolui: quæ restant percipe porro:
 Q uandoquidem semel insignem conscendere currum
 V otorum exhortantur spes, atq; obuia rursum
 Quæ fuerant, sint placato conuersa fauore.
 C ætera quæ fieri in terris, cæloq; tuentur
 M ortales: pauidis cum pendent mentibus sæpe:
 E ffigunt animos humiles formidine diuûm:
 D epressosq; premunt ad terram propterea: quod

Ignorantia

I gnorantia causarum conferre deorum
 C ogit ad imperium res, & concedere regnum.
 Q uorum operum causas nulla ratione uidere
 P ossunt: ac fieri diuino numine rentur.
 N am bene qui didicere deos securum agere æuum:
 S i tamen interea mirantur, qua ratione
 Quæq; geri possint: præsertim rebus in illis,
 Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris:
 R ursorum in antiquas referuntur religiones:
 E t dominos acris asciscunt: omnia posse
 Quos miseri credunt, ignari quid queat esse:
 Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
 Quædam sit ratione, atq; alte terminus hærens:
 Quo magis errantes tota ratione feruntur.
 Quæ nisi respicis ex animo: longeq; remittis
 D is indigna putare, alienaq; pacis eorum:
 D elibata deum per te tibi numina sancta
 S æpe aderunt: non quo uiolari summa deum uis
 P ossit: ut ex ira pœnas petere imbibat acris:
 S ed quia tute tibi placida cum pace quietos
 C onstitues magnos irarum uoluere fluctus:
 N ec delubra deum placido cum pectore adibis:
 N ec de corpore quæ sancto simulachra feruntur
 I n mentes hominum, diuinæ nuntia formæ:
 S uscipere hæc animi tranquilla pace ualebis.
 I nde uidere licet, qualis iam uita sequatur.
 Q uam quidem ut a nobis ratio uerissima longe
 R eiciat: quanquam sunt a me multa profecta:
 M ulta tamen restant: & sunt ornanda politis
 V ersibus: & ratio cæli, speciesq; tenenda:

Sunt tempestates, et fulmina clara canenda:
Quid faciant: et qua de causa cumq; ferantur:
Netrepides caeli diuisis partibus amens:
Vnde uolans ignis peruenerit: aut in utram se,
Verterit hinc partem: quo pacto per loca septa
Insinuauit: et hinc dominatus ut extulerit se.
Quorum operum causas nulla ratione uidere
Possunt: ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi supremæ præscripta ac candida callis
Currenti spatium præmonstra callida musa,
Calliope, requies hominum, diuimq; uoluptas:
Te duce ut insigni capiam cum laude coronam.
Prinçipio tonitru quatiuntur caerulea caeli
Propterea: quia concurrunt sublime uolantes
Aetheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
Nec fit enim sonitus caeli de parte serena:
Verum ubicumq; magis denso sunt agmine nubes:
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure saepe.
Praterea neq; tam condensò corpore nubes
Esse queunt: quàm sunt lapides, ac tigna: neq; autẽ
Tam tenues: quàm sunt nebulae, fumiq; uolantes.
Nam cadere aut bruto deberent pondere pressa,
Vt lapides: aut ut fumus, constare nequirent:
Nec cohibere niues gelidas, et grandinis imbres.
Dant etiam sonitum patuli super æquora mundi:
Carbasus ut quondam magnis intentu theatris
Dat crepitum malos inter iactate, trabesq;
Interdum perscissa furit petulantibus auris:
Et fragilis sonitus chartarum commeditatur.
Id quoq; enim genus in tonitru cognoscere possis,

Aut ubi suspensam uestem, chartas ue uolamens
Verberibus uenti uersant: planguntq; per auras.
Fit quoq; enim interdum, non tam concurrere nubes
Frontibus aduersis possint: quàm de latere ire
Diuerso motu radentes corporis tractum:
Aridus unde aures terget sonus ille: diuq;
Ducatur: exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto tonitru concussa uidentur
Omnia saepe graui tremere: et diuisa repente
Maxima dissiluisse capax moenia mundi:
Cum subito ualidi uenti collecta procella
Nubibus intorsit sese: conclusaq; ibidem
Turbine uersanti magis, ac magis undiq; nubem
Cogit: uti fiat spisso caua corpore circum.
Post ubi commouit us eius, et impetus acer:
Tum per terricrepo sonitu dat missa fragorem.
Nec mirum, cum plena animæ uesicula parua
Saepetita dat pariter sonitum displosa repente.
Est etiam ratio cum uenti nubila perslant,
Vt sonitus faciant: etenim ramosa uidemus
Nubila saepe modis multis, atq; aspera ferri.
Salict ut crebram syluam cum flamma cauri
Perslant: dant sonitum frondes, ramiq; fragorem.
Fit quoq; ut interdum ualidi us incata uenti
Perscandat nubem perfringens impete recto:
Nam quid possit ibi status, manifesta docet res:
Hic, ubi lenior est, in terra, cum tamen alta
Arbusta euoluens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila: qui quasi murmur
Dant infringendo grauius: quod item fit in altis

F lammibus, magnosq; mari, cum frangitur aestu.
F it quoq; ubi e nubem in nubem uis incidit ardens
F ulminis: haec multo si forte humore recepit
I gnem: continuo magno clamore trucidet.
V t calidas candens ferrum e fornacibus olim
S tridit: ubi in gelidum prope demersimus imbre.
A ridior porro si nubes accipit ignem:
V ritur ingenti sonitu succensa repente.
L auricomos ut si per montes flamma uagetur,
T urbine uentorum comburens impete magno.
N ec res ulla magis, quam Phoebi delphica laurus
T erribili sonitu flamma crepitante crematur.
D eniq; saepe geli nullus fragor, atq; ruina
G randinis, in magnis sonitum dat nubibus alte.
V entus enim cum confert: franguntur in arctum
C oncreti montes nimborum, & grandine misti.
F ulgit item, nubes ignis cum semina multa
E xcussere suo concursu: ceu lapidem si
P ercutiat lapis, aut ferrum: nam tum quoq; lumen
E xilit: & claras scintillas dissipat ignis.
S ed tonitrum fit, uti post auribus accipiamus:
F ulgere quam cernant oculi: quia semper ad aures
T ardius adueniunt, quam uisum quae moueant res.
I d licet hinc etiam cognoscere: cadere si quem
A ncipiti uideas ferro procul arboris auctum:
A nte fit, ut cernas ictum: quam plaga per aures
D et sonitum: sic fulgorem quoq; cernimus ante:
Q uam tonitrum accipimus: pariter qui mittitur igni,
E simili causa concursu natus eodem.
H oc etiam pacto uolucris loca lumine tingunt.

N ubes: & tremulo tempestas impete fulgit.
V entus ubi inuasit nubem: & uersatus ibidem
F eat ut ante caenam docti, spissescere nubem:
M obilitate sua feruescit: ut omnia motu
P ertalescitra uides ardescere: plumbea uero
G lans etiam longo cursu uoluenta liquefit.
E rgo feruidus hic nubem cum perscidit atram:
D issipat ardoris quasi per uim expressa repente
S emina: quae faciunt nictantia fulgura flammæ.
I nde sonus sequitur, qui tardius allicit aures:
Q uam quae perueniunt oculorum ad lumina nostra.
S alicet hoc densis sit nubibus, & simul alte
E xtructis alijs alias super impete miro.
N ec tibi sit fraudi, quod nos inferne uidemus,
Q uam sint lata magis, q̄ sursum extructa qd extent.
C ontemplator enim cum montibus assimilata
N ubila portabunt uenti transuersa per auras:
A ut ubi per magnos montes cumulata uidebis
I nsuper esse alijs alia: atq; urgere superna
I n statione locata sepultis undiq; uentis.
T um poteris magnas moleis cognoscere eorum:
S peluncasq; uelut saxis pendentibus structas
C ernere: quas uenti cum tempestate coorta
C omplerunt: magno indignantur murmure clausi
N ubibus: in caucisq; ferarum more minantur.
N unc hinc: nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Q uerentesq; uiam circumuersantur: & ignis
S emina conuoluunt e nubibus: atq; ita cogunt
M ulta: rotantq; cauis flammam fornacibus intus:
D onec diuisa fulserunt nubem corusci.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi color aureus ignis:
Semina quod nubes ipsas per multa necesse est
Ignis habere: etenim, cum sunt humore sine ullo:
Flammeus est plerumq; colos, & splendidus ollis.
Quipe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere: ut merito rubeant: ignesq; profundant.
Has igitur cum uentus agens contrusit in unum,
Compressitq; locum cogens: expressa profundunt
Semina: quæ faciunt flammæ fulgere colores.
Fulgit item, cum rarescunt quoq; nubila cæli:
Nam cum uentus eas leuiter diducit euntes:
Dissoluitq; cadant in gratius illa necesse est
Semina: quæ faciunt fulgorem: tum sine tetro
Terrore, & sonitu fulgit, nulloq; tumultu.
Quod superest, quod sic natura prædita constent
Fulmina: declarant ictus, & iniusta uapore
Signa, notæq; graues halantis sulphuris auras:
Ignis enim sunt hæc, non uenti signa, neq; imbris.
Praterea per se accendunt quoq; tecta domorum:
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem
Constituit natura minutis, mobilibusq;
Corporibus: cui nil omnino obsistere possit.
Transit enim ualidum fulmen per septa domorum:
Clamor uti uocis transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in temporis, & aurum.
Curat item uasis integris uina repente
Diffugiant: quia nimirum facile omnia arcum
Collaxat, rareq; facit latera omnia uasis:

Adueniens calor eius ut insinuat in ipsum:
Mobiliter soluens differt primordia uini.
Quod solis uapor ætatem non posse uidetur
Efficere: usque adeo candens feruore arusco,
Tanto mobilior uis, & dominantior hæc est.
Nunc ea quo pacto gignantur: & impete tanto
Fiant: ut possint ictu discludere turres:
Disturbare domos: auellere ligna, trabesq;
Et monimenta uirum demoliri: atq; ætere:
Exanimare homines: pecudes prosternere passim:
Cætera de genere hoc, qua ui facere omnia possunt:
Expediam: neq; in promissis plura morabor.
Fulmina gignier e' crassis, altèq; putandum est
Nubibus extructis: nam caelo nulla sereno,
Nec leuiter densis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res:
Quod tunc per totam concrescunt æra nubes
Vndiq; uti tenebras omnes acheronta reamur
Liquisse: & magnas cæli complessæ ætuernas:
Vsque adeo terra nimborum nocte coorta
Impendent atræ formidinis ora superne:
Cum commoliri tempestas fulmina cœptat.
Praterea per sæpe niger quoq; per mare nimbus,
Vt picis e' caelo demissum flumen, in undas
Sic cadit: & fertur tenebris procul: & trahit atræ
Fulminibus grauidam tempestatem, atq; procellis,
Ignibus, ac uentis cum primis ipse repletus:
In terra quoq; ut horrescant: ac tecta requirant.
Sic igitur supra nostrum caput esse putandum est
Tempestatem altam: neq; enim caligine tanta

Obruere terras: nisi in aedificata superne
Multa forent multis exempto nubila sole.
Nec tanto possent terras opprimere imbris:
Flumina abundare ut facerent: camposq; natare:
Si non extructis foret alte nubibus ether.
His igitur uentis, atq; ignibus omnia plena
Sunt: ideo passim fremitus, & fulgura fiunt.
Quipe etenim supra docti permulta uaporis
Semina habere cauas nubes: & multa necesse est
Concipere ex solis radijs, ardoreq; eorum.
Hoc, ubi uentus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemuis, expressit multa uaporis
Semina: seq; simul cum eo commiscuit igni:
Insinuatus ibi uortex uersatur in alto:
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur: ipse sua cum
Mobilitate calescit: & e contagibus ignis.
Inde ubi percaluit uis uenti: uel grauis ignis
Impetus incessit: maturum tum quasi fulmen
Perscandit subito nubem: ferturq; coruscis
Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor.
Quem grauis insequitur sonitus: displosa repente
Opprimere ut caeli uideantur templa superne.
Inde tremor terras grauiter pertentat: & altum
Murmur a percurrunt caelum nam tota fere tum
Tempestas concussa tremat: fremitusq; mouentur.
Quo de concussu sequitur grauis imber, & uber:
Omnis uti uideatur in imbrem uertier ether:
Atq; ita praecipitans ad diluuiem reuocare:
Tantus dissidio nubis, uentisq; procella,

Mittitur, ardenti sonitus cum prouolat ictu.
Est etiam cum uis extrinsecus inata uenti
Incidit in ualidam maturo fulmine nubem:
Quam cum perscidit: ex templo cadit igneus ille
Vortex: quod patrio uocamus nomine fulmen.
Hoc fit item in partibus alias, quo cumq; tulit uis.
Fit quoq; ut interdum uenti uis missa sine igni,
Ignescat tamen in spatio: longoq; meatu:
Dum uenit, amittens in cursu corpora quaedam
Grandia: quae nequeunt pariter penetrare per auras:
Atq; alia ex ipso corradens aere portat
Parua: quae faciunt ignem commissa uolando.
Non alia longa ratione, ac plumbea sepe
Fruida fit glans in cursu: cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoq; ut ipsius plagae uis excitet ignem:
Frigida cum uenti pepulit uis missa sine igni:
Nimirum, quia cum uehementi perculit ictu:
Confluere ex ipso possunt elementa uaporis:
Et simul ex illa, quae tum res excipit ictum.
Vt lapidem ferro cum caedimus, euolat ignis:
Nec quod frigida uis sit ferri, hoc secus illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
Sic igitur quoq; res accendi fulmine debet:
Opportuna fuit si forte, & idonea flammis.
Nec temere omnino plane uis frigida uenti
Esse potest: ex quo tanta ui immissa superne est:
Quin prius in cursu si non accenditur igni:
At tepescit tamen ueniat commissa calore.
Mobilitas autem fit fulminis, & grauis ictus:

Et celeri ferme pergunt sic fulmina lapsus
Nubibus ipsa quod omnino prius incata se uis
Colligit: et magnum conamen sumit eundo:
Inde ubi non potuit nubes capere impetis auctum:
Exprimitur uis: atq; ideo uolat impete miro:
Vt ualidis quæ de tormentis missa feruntur.
Adde quod è paruis, ac leuibus est elementis:
Nec facile est tali naturæ obistere quicquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara uiarum.
Non igitur nullis offensibus in remorando
Hesitat: hanc ob rem celeri uolat impete labens.
Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
Omnia nituntur: cum plagæ sit addita uero:
Mobilitas duplicatur: et impetus ille grauescat:
Vt uehementius, et citius quæcunq; morantur
Obuia discedat plagis: itinerq; sequatur.
Deniq; quod longo uenit impete: sumere debet
Mobilitatem: etiam atq; etiam quæ crescit eundo:
Et ualidas auget uires: et roborat ictum.
Nam facit, ut quæ sint illius semina cumq;
E regione: locum quasi in unum cuncta ferantur,
Omnia coniiciens in eum uoluentia cursum.
Forsan et ex ipso ueniens trahat acre quædam
Corpora: quæ plagis intendunt mobilitatem,
Incolumisq; uenit per res: atq; integra transit
Multa: foraminibus liquidus quia transuolat ignis.
Multaq; perfringit: cum corpora fulminis ipsa
Corporibus rerum inciderint: qua texta tenentur.
Dissoluit porro facile æs: aurumq; repente
Conferuefacit: è paruis quia facta minuit

Corporibus uis est, et leuibus ex elementis:
Quæ facile insinuatur: et insinuata repente
Dissolunt nodos omnes: et uincla relaxant.
Autumnoq; magis stellis fulgentibus alta
Concurtur cæli domus undiq; totaq; tellus:
Et cum tempora se ueris florentia pandunt:
Frigore enim desunt ignes: uentiq; calore
Deficiunt: neq; sunt tam denso corpore nubes.
Inter utrasq; igitur cum cæli tempora constant:
Tum uariæ causæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permisit frigus, et æstus.
Quorū utrunq; opus est fabricanda ad fulmina nobis:
Vt discordia sit rerum: magnoq; tumultu
Ignibus, et uentis furibundus fluctuet aer.
Prima caloris enim pars, et postrema rigoris,
Tempus adest uernum: quare pugnare necesse est
Dissimiles inter se res: turbareq; mistas,
Et calor extremus primo cum frigore mistus
Voluitur: autumnique quod fertur nomine tempus:
Hic quoq; configant hyemes æstatibus acres.
Propterea sunt hæc bella anni nominanda.
Nec mirum si in eam tempore plurima fiunt
Fulmina: tempestasq; cietur turbida cælo:
Anipiti quoniam bello turbatur utrinq;
Hinc flammis, illinc uentis, humoreq; misto.
Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
Perspicere: et qua ui faciat rem quanq; uidere:
Non tyrrhena retro uoluentem carmina frustra
Indicia occultæ diuim perquirere mentis:
Vnde uolans ignis peruenierit: aut in utram se

V erterit hic partem: quo pacto per loca se pat
 I nsummarit: & hinc dominatus ut extulerit se:
 Quid ue nocere queat de caelo fulminis ictus.
 Quod si Iuppiter, atq; alij fulgentia diui
 T errifico quatunt sonitu caelestia templa:
 E t iaciunt ignes, quo cuiq; est cunq; uoluptas:
 C ur, quibus incautum scelus aduersabile cunq; est:
 N on faciunt ictu flammis ut fulguris halent?
 P ectore per fixo document mortalibus acre?
 E t potius nulla sibi turpi conscius in re
 V oluitur in flammis innoxius? inq; peditur,
 T urbine caelesti subito correptus, & igni?
 C ur etiam loca sola petunt? frustra q; laborant?
 A n tum brachia consuescunt? firmanq; lacertos?
 I n terra q; patris cur telum perpetuuntur
 O btundi? cur ipse sinit? neq; parcat in hostes?
 D eniq; cur nunquam caelo iacet undiq; puro
 I uppiter in terras fulmen? sonitusq; profundit?
 A n simulac nubes succedere: ipse in aestum
 D escendit? prope' ut hinc teli determinet ictus?
 I n mare qua porro mittit ratione? quid undas
 A rguit, & liquidam molem, tam posq; natanters?
 P raterea, si uult caueamus fulminis ictum:
 C ur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
 S i nec opinanters autem uult opprimere igni:
 C ur tonat ex illa parte ut uitare queamus?
 C ur tenebras ante, & fremitus, et murmura concit?
 E t simul in multas partes qui credere possis
 M ittere? an hoc ausis nunquam contendere factum?
 V t ferent ictus uno sub tempore plures?

A t saepe est numero factum: fieriq; necesse est:
 V t plueret in multis regionibus: & cadere imbres:
 F ulmina sic uno fieri sub tempore multa.
 P ostremo, cur sancta deum delubra, suasq;
 D iscutit infesto praclaras fulmine sedes?
 E t benefacta deum frangit simulachra? suisq;
 D emit imaginibus uiolento uulnere honorem?
 A ltaq; cur plerunq; petit loca? plurimaq; plus
 M ontibus in summis uestigia cernimus ignis?
 Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
 I nsummas graui quos ab re nominatarunt:
 I n mare qua missi ueniant ratione superne.
 N am sit, ut interdum tanquam demissa columna
 I n mare de caelo descendat: quam freta circum
 F eruescunt grauius spirantibus incita flabris:
 E t quae cunq; in eo tum sint deprenta tumultu
 N auigia, in summum ueniunt uexata periculum.
 H oc fit, ubi interdum non quit us; incita uenti
 R umpere quam coepit nubem: sed deprimat: ut sit
 I n mare de caelo tanquam demissa columna
 P aulatim: quasi quid pugno, brachijq; superne
 C oniectu trudatur: et extendatur in undas.
 Q uam cum discidit: hinc prorumpitur in mare uenti
 V is: & feruorem mirum concinnat in undis.
 V ersabundus enim turbo descendit: & illam
 D educat pariter lento cum corpore nubem.
 Q uam simulac grauidam detrudat ad aequora ponti:
 I lle in aquam subito totum se immittit: & omne
 E xcitat ingenti sonitu mare, feruere cogens.
 F it quoq; , ut inuoluat uentis e nubibus ipse

Vortex corradens ex aere semina nubis:
Et quasi demissum caelo praestera imitetur.
Hic ubi se in terras demisit: dissoluitq;
Turbis immanem uim pronomit, atq; procellae.
Sed quia fit raro omnino, montisq; necesse est
Officere in terris: apparet crebrius idem
Prospectu maris in magno, caeloq; patenti.
Nubila concrescunt: ubi corpora multa uolando
Hoc super in caeli spatio coeere repente
Aspicere: modis quae possint indupedita
Exiguus, tamen inter se compressa teneri:
Haec faciunt primum paruas consistere nubes:
Inde ea comprehendunt inter se: conq; gregantur:
Et coniungendo crescant: uentisq; feruntur
Vsque adeo: donec tempestas seua coorta est.
Fit quoq; uti montis uicina cacumina caelo
Quam sint quaeq; magis: tanto magis edita sument
Assidue feluae nubis caligine crassa:
Propterea, quia cum consistunt nubila primum:
An te uidere oculi quam possint tenuia: uenti
Portantes cogunt ad summa cacumina montis.
Hic denum fit: uti turba maiore coorta,
Et condensa, atq; arcta, apparere: et simul ipso
Vertice de montis uideatur surgere in aethram.
Nam se declarat, sursum uentosa pateve,
Res ipsa ad sensum: montis cum ascendimus altos.
Praeterea, per multa mari quoq; tollere toto
Corpora naturam: declarant litore uestes
Suspensae: cum concipiunt humoris adhaesum.
Quo magis ad nubes augendas multa uidentur

Posse quoq; e' salso consurgere momine ponti.
Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.
Praeterea, fluuijs ex omnibus, et simul ipsa
Surgere de terra nebulas, aestumq; uidemus:
Quae uelut halitus hinc ita sursum expressa feruntur:
Suffunduntq; sua caelum caligine: et altas
Sufficiunt nubes paulatim conueniundo.
Vrget enim quoq; si gniferi super aetheris aestus:
Et quasi densendo subtexit caerulea nimbis.
Fit quoq; ut huc ueniant in coetum extrinsecus illa
Corpora: quae faciunt nubes, nimbosq; uolantes.
Innumerabilem enim numerum, summamq; profundam
Esse infinitam docui: quantaq; uolarent
Corpora mobilitate ostendi, quamq; repente
Immemorabile per spatium transire solerent.
Haud igitur mirum est, si paruo tempore saepe
Tam magnos montis tempestas, atq; tenebrae
Cooperiant, maria, ac terras, impenso superne:
Vndiq; quandoquidem per aethras omnes,
Et quasi per magni circum spiracula mundi
Exitus, introitusq; elementis redditus extat.
Nunc age, quo pacto pluuius concrescat in altis
Nubibus humor: et in terras dimissus ut imber
Decadat: expediam. primum iam semina aquae
Multa simul uincam consurgere nubibus i psis
Omnibus ex rebus: pariterq; ita crescere uirumq;
Et nubes, et aquam, quae cumq; in nubibus extat:
Vt pariter nobis corpus cum sanguine cre scit:
Sudor item, atq; humor quicumq; est deniq; membris.
Concipiunt etiam multum quoq; saepe mar inum

Humorem, ueluti pendentia uelleri lanæ:
Cum supra magnum uenti mare nubila portant.
Con simili ratione ex omnibus annibus humor
Tollitur in nubes: quo cum bene semina aquarum
Multa modis multis conuenere undiq; adaucta:
Confert æ nubes ui uenti mittere certant
Dupliciter: nam uis uenti contrudit: & ipsa
Copia nimborum turba maiore coacta
Vrget: & è supero premit: ac facit effluere imbreis.
Præterea cum rarefcunt quoq; nubila uentis:
Aut dissoluantur solis super icta calore:
Mittunt humorem pluuium: stillante, quasi igni
Cera super calido tabescens multa liquefcit.
Sed uehemens imber fit: ubi uehementer utroq;
Nubila ui cumulata premuntur, & im pete uenti.
At retinere diu pluuiæ, longumq; morari
Confuerunt: ubi multa fuerunt semina aquarum:
Atq; alijs aliæ nubes, nimbiq; rigantes,
In super atq; omni uulgo de parte feruntur:
Terræq; cum fumans humorem tota rehalat.
Hic ubi sol radijs tempestatem inter opacam
Aduersa fulsit nimborum aspergine contra:
Tum color in nigris exiit nubibus arci.
Cætera quæ sursum crescant: sursumq; creantur:
Et quæ concrefcunt in nubibus omnia, prorsum
Omnia, nix; uenti, grando, gelidæq; pruina,
Et uis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora, quæ flumios passim refrenat euntes:
Per facile est tamen hæc reperire animoq; uidere:
Omnia quo pacto fiant: quare ne creentur,
Cum bene

Cum bene cognoris elementis reddita quæ sint.
Nunc age, quæ ratio terræ moribus extet,
Perape: & in primis terram fac ut esse rearis
Subter item, ut supra est, uentis, atq; undiq; plenam
Speluncis: multosq; lacus, multasq; lacunas
In gremio gerere, & rupes, deruptaq; saxa:
Multaq; sub tergo terræ flumina tecta
Voluere ui fluctus, submersaq; saxa putandum est.
Vndiq; enim similem esse sui, res postulat ipsa.
His igitur rebus subiunctis, suppositisq;:
Terra superne tremit magnis concussa ruinis
Subter: ubi ingentis speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes: magnoq; repente
Concussu late differunt inde tre mores:
Et merito, quoniam pluuiis concussa tremiscunt
Tecta uiam propter non magno pondere tota.
Nec minus exultant, ubi currus cunq; equitum ui
Ferratos utrinq; rotarum succutit orbis.
Fit quoq; ubi in magnas æq; nastasq; lacunas
Gleba uetustate è terra prouoluit ingens:
Vt iactetur, aquæ fluctu quoq; terra uacillet.
Vt uas in terra non quit constare: nisi humor
Destitit in dubio fluctu iactantier intus.
Præterea uentus cum per loca subacta terræ
Collectus parti ex una procumbit: & urget
Obnixus magnis speluncas uiribus altas:
Incumbit tellus: quo uenti prona premit uis.
Tum supra terram quæ sunt extructa domorum:
Ad cælumq; magis quanto sunt edita quæq;
Inclinata minant in eandem prodita partem:
P

P rotractæq; trabes impediunt ire paratæ.
E t metuunt magni naturam credere mandi
E xitiali aliquod tempus, elademq; manere:
C um uideant tantam terrarum incumbere molem.
Q uod nisi respirent uenti: si nulla refrenet
R es: neq; ab exitio possit deprendere eunters.
N unc quia respirant alternis: inq; grauescunt:
F t quasi collecti redeunt: æduntq; repulsi.
S æpius hanc ob rem minuitur terra ruinas:
Q uam facit: inclinatur enim: retroq; recellit:
E t recipit prolapsa suas in pondere sedens.
H ac igitur ratione uacillant omnia tecta:
S umma, magis medijs: media, imis: ima, per hilum.
E st hæc eiusdem quoq; magni causa tremoris:
V entus ubi, atq; animæ subito uis maxima quædã,
A ut extrinsecus, aut ipsa tellure coorta
I n loca se cæua terrai coniecit: ibiq;
S peluncas inter magnas fremitante tumultu,
V er sabundaq; portatur: post, incita cum uis
E xagitata foras erumpitur: & simul altam
D iffindens terram magnum concinat hiatus.
I n syria Sidone quod accidit: & fuit Aegis
I n peloponneso: qua exitus hic animai
D isturbans urbes, & terræ motus, obortus.
M ultaq; prætere a ceciderunt moenia magnis
M otibus in terris: & multæ per mare pessum
S ubsedere suis pariter cum ciuibus urbes.
Q uod nisi prorumpit: tamen impetus ipse animai,
E t fera uis uenti per crebra foramina terræ
D isperditur, ut horror: & incutit inde tremorem.

F rigus uti nostros penitus cum uenit in artus:
C oncutit inuitos cogens tremere, atq; mouere.
A naq; piti trepidant igitur terrore per urbes:
T ecta superne timent: metuunt inferne, cæuina s
T erra ne dissoluat natura repente:
N eu distracta suum late dispandat hiatus:
I dq; suis confusa uelit complere ruinis.
P roinde licet quamuis cælum, terramq; reantur
I n corrupta fore æternæ mandata saluti:
A tta men interdum præfens uis ipsa pericli
S ubditat hunc stimulum quadam de parte timoris:
N e pedibus raptim tellus subtracta feratur
I n barathrum: rerumq; sequatur prodita summa
F unditus: & fiat mundi confusa ruina.
N unc ratio reddenda, augmen cur nesciat æquor.
P rincipio, mare mirantur non reddere maius
N aturam: quo sit tantus decursus aquarum:
O mnia quo ueniant ex omni flumina parte.
A dde uagos imbres, tempestatesq; uolantes:
O mnia quæ maria, ac terras, sparguntq; rigantq;:
A dde suos fontes: tamen ad maris omnia summam
G uttai uix instar erunt unius ad augmen.
Q uo minus est mirum, mare non augetere magnū.
P rætere a magnam sol partem detrahit æstu:
Q uippe uidemus enim uestes humore madentes
E xicare suis radijs ardentibus solem.
A t pelagus multa, et late substrata uidemus.
P roinde licet quamuis ex uno quoq; loco sol
H umoris paruat delibet ab æquore partem:
L argiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porro uenti magnam quoq; tollere partem:
Humoris possunt, uerrentes æquora ponti:
Vna nocte uias quoniam per sæpe uidemus
Sicari: mollisq; luti concrecere cruſtas.
Preterea, docui multum quoq; tollere nubers
Humorem magno conceptum ex æquore ponti:
Et passim toto terrarum spargere in orbi:
Cum pluit in terris: & uenti nubila portant.
Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
Est: & coniuncta est oras maris undiq; cingens:
Debet, ut in mare de terris uenit humor aquai:
In terras itidem manare ex æquore salſo.
Percolatur enim uirus: retroq; remanat
Materies humoris: & ad caput amnibus omnis
Confluit: inde super terras redit agmine dulci:
Quauia selecta semel liquido pede detulit undas.
Nunc ratio quæ sit, per fauces montis ut ætne
Expirent ignes: interdum turbine tanto:
Expediam: neq; enim media de clade coorta
Flammæ tempestas, siculum dominata per a gros
Finitimis ad se conuertit gentibus ora:
Fumida cum cœli scintillare omnia templa
Cernentes pauida complebant pectora cura:
Quid moliretur rerum natura nouarum.
Hisæ tibi in rebus late est, alteq; uidendum:
Et longe cunctas in partes dispiciendum:
Vt reminiscaris summam rerum esse profundam:
Et uideas cœlum summam totius unum,
Quam sit paruula pars, & quam multesima constet:
Nec sit pars homo terræ quota totius unus.

Quod bene propositum si plane contueare:
Ac uideas, plane: mirari multa relinquas.
Nunquid enim nostrum miratur, si quis in artus
Accepit calido febrim feruore coortam?
Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
Obturgescit enim subito pes: arripit acer
Sæpe dolor dentes: oculos inuadit in ipsos:
Existit sacer ignis: & urit corpore serpens
Quancunq; arripuit partem: repitq; per artus:
Nimirum, quia sunt multarum semina rerum:
Et satis hæc tellus morbi, cœlumq; mali fert:
Vnde queat uis immensi procreſcere morbi.
Sic igitur toti cœlo, terræq; putandum est
Ex infinito satis omnia suppeditari:
Vnde repente queat tellus conuulsa moueri:
Perq; mare, et terras rapidus percurrere turbo:
Ignis abundare ætneus: flammescere cœlum:
Id quoq; enim fit: & ardescunt cœlestia templa.
Et tempestates pluuiæ grauiore coortu
Sunt: ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.
At nimis est ingens incendiij turbidus ardor,
Salictet & flunius, qui uisus maximus ei,
Qui non ante aliquem maiorem uidit, & ingens
Arbor, homoq; uidetur: & omnia de genere omni,
Maxima quæ uidit quisq;, hæc ingentia fingit.
Cum tamen omnia cum cœlo, terræq; mariq;
Nil sint ad summam summam totius omnem.
Nunc tamen illa modis quibus irritata repente
Flamma foras uastis ætneæ fornacibus efflet:
Expediam. primum, totius subcaua montis

Est natura, fere silicium suffulta cauernis.
Omniibus est porro in speluncis uentus, et aer.
Ventus enim fit: ubi est agitando peratus aer.
Hic ubi percaluit: calefecitque omnia circum.
Saxa furens, qua contingit, terramque: et ab ollis
Exussit calidum flammis uelocibus ignem:
Tollit se, ac rectis ita faucibus eijcit alte:
Funditque ardorem longe: longeque fauillam
Differt: et crassa uoluit caligine fumum:
Extruditque simul mirando pondere saxa:
Ne dubites, quin haec animai turbida sit uis.
Praeterea, magna ex parti mare montis ad eius
Radices frangit fluctus: aestumque resorbet.
Ex hoc usque mari speluncae montis ad altas
Perueniunt subter fauces: hac ire fatendum est,
Et penetrare mare: et penitus se cogger arcto:
Atque efflare foras: ideoque extollere flammam:
Saxaque subiectare: et arenam tollere nimbos.
In summo sunt uertice item crateres: ut ipsi
Nominant, nos quas fauces perhibemus, et ora.
Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere causam
Non satis est, uerum plures, unde una tamen sit.
Corpus ut ex animum, si quod procul ipse iacere
Conspicias hominis: fit ut omnes dicere causas
Conueniat, leti dicatur ut illius una:
Nam neque eum ferro, nec frigore uincere possis
Interisse: neque a morbo, neque sorte ueneno:
Verum esse ex genere hoc aliquid, quod contio credat,
Simus: item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in aestate crescit: atque redonat

Vnicus in terris aegypti totius amnis:
Irrigit aegyptium medium per saepe calorem:
Aut quia sunt aestate aquilones ostia contra,
Anni tempore eo, qui aestia esse feruntur:
Et contra flumina stantes remorantur: et undas
Cogentes sursum replent: coguntque manere.
Nam dubio procul haec aduerso stabra feruntur
Flumine: quae gelidis a stellis axis aguntur.
Ille ex aesti fera parti uenit amnis ab austro
Inter nigra uirum percocto secla colore,
Exoriens penitus media ab regione diei.
Est quoque, uti possit magnus congestus arenae
Fluctibus aduersis oppilare ostia contra:
Cum mare permotum uentis ruit intus arenam.
Quo fit uti pacto liber minus exitus amni,
Et proclius item fiat minus impetus undis.
Fit quoque, uti pluuiae forsan magis ad caput eius
Tempore eo fiant: quo aestia stabra aquilonum
Nubila conijciunt in eas tunc omnia parters.
Salict ad mediam regionem crecta diei
Cum conuenerunt: ibi ad altos denique montes
Contrusae nubes coguntur: uique premuntur.
Forsitan aethiopum penitus de montibus altis
Crescat: ubi in campos albas decedere ningues
Tabificis subiigit radijs sol omnia lustrans.
Nunc age, auerna tibi quae sint loca cumque, lacusque,
Expediam quali natura praedita consistent.
Prinapio, quod auerna uocantur: nomen id ab re
Impositum est: quia sunt auibus coneraria cunctis:
E regione, ea quod loca cum uenere uolantes:

R emigij oblitæ pennarum uela remittunt:
 P racapitesq; cadunt molli ceruice profuse
 I n terram: si forte ita fert natura locorum:
 A ut in aquam, si forte lacus substratus auerni.
 I s locus est, cumas apud, hetruscos & montes,
 O ppleti calidis ubi sumant fontibus aucti.
 E st & athenæis in mœnibus, aras in ipso
 V ertice, palladis ad templum tritonidos alma,
 Q uo' nunquam pennis appellunt corpora rauca
 C ornices: non cum sumant altaria donis:
 V sque adeo fugitant non iras palladis acres
 P eruigili causa, grauium ut cecineret poetæ:
 S ed naturalis opus efficit ipsa suapte.
 I n syria quoq; fertur item locus esse uideri:
 Q uadripedes quoq; quò simulac uestigia primum
 I ntulerint: grauius uis cogat concidere ipsa:
 M anibus ut si sint diuis mactata repente,
 O mnia quæ naturali ratione geruntur:
 E t quibus e' causis fiant, apparet origo.
 I amua'ne potius orci regionibus esse
 C redatur: posthinc animas, acherontis in oras
 D ucere forte deos manens, inferna recamur:
 N aribus alipedes ut cerui sæpe putantur
 D ucere de latebris serpentina secla ferarum.
 Q uod procul a uera quàm sit ratione repulsum
 P ercipe: nanq; ipsa de re nunc dicere conor.
 P rimapio, hoc dico, quod dixi sæpe quoq; ante:
 I n terra cuiusq; modi rerum esse figuras:
 M ulti cibos, quæ sunt uitalia: multaq; morbos
 I ncutere, & mortem quæ possint accelerare:

E t magis esse alijs alias animantibus aptas
 R es ad uitæ rationem ostendimus ante:
 P ropter dissimilem naturam, dissimilesq;
 T exturas inter sese, primasq; figuras.
 M ulti meant inimici per aureis: multa per ipsas
 I nsinuant nares, infesta, atq; aspera tactu.
 N ec sunt multa parum tactu uitanda: neq; autem
 A spectu fugienda: saporeq; tristia quæ sint.
 D einde uidere licet, quàm multæ sint homines
 A criter infesto sensu, spurcæq; grauesq;
 A rboribus primum certis grauis umbra tributa,
 V sque adeo: capitis faciant ut sæpe dolores:
 S iquis eas subter iacuit prostratus in herbis.
 E st etiam magnis heliconis montibus arbos
 F loris odore hominem terro consueta necare.
 S alicet hæc ideo terris ex omnia surgunt:
 M ulti modis multis multarum semina rerum,
 Q uod permixta gerit tellus: discretæq; tradit.
 N octurnumq; recens extinctum lumen, ubi acrens
 N idore offendit nares: consopit ibidem:
 C oncidere ut pronos qui morbus mittere sucut:
 C astoreoq; graui mulier sopita recumbit:
 E t manibus nitidum teneris opus effiuit cji:
 T empore eo si odorata est quo menstrua soluit.
 M ultiq; præterea languentia membra per artus
 S oluunt: atq; animam labefactant sedibus intus.
 D eniq; si calidis etiam cunctere lauari:
 P lenior & fueris solio feruentis aquar:
 Q uàm facile in medio fit, uti des sæpe ruinas?
 C arbonumq; grauis uis, atq; odor insinuat

Quam facile in cerebrū, nisi aquā præcepimus ante?
 At cum membra dominus pertexit feruida seruis,
 Tum fit odor uini plagaæ mactabilis instar.
 Non ne uides etiam terra quoq; sul fuit in ipsa
 Gignier? & tetro concrefcere odore bitumen?
 Deniq; ubi argenti uenas, auriq; sequuntur,
 Terrai penitus scrutantes abdita ferro:
 Quales exiret scaptenfula subter odores?
 Quid ue mali fit, ut exhalent aurata metalla?
 Quas hominum reddunt facies? qualesq; colores?
 Non ne uides, audis ue perire in tempore paruo
 Quam soleant? & quam uita copia defit?
 Quos opere in tali cohibet us magna uacare?
 Hos igitur tellus omnes exæstuat æstus:
 Expiratq; foras in aperta, promptaq; cœli.
 Sic & auerna loca alitibus summittere debent
 Mortiferam uim: de terra quæ surgit in auras:
 Vt spatium cœli quadam de parte uenenet.
 Quo simul ac primum pennas delata sit ales:
 Impediatur ibi cæco correpta ueneno:
 Vt cadat e regione loci, qua dirigit æstus,
 Quod cum corrui: hic eadem us illius æstus.
 Reliquias uitæ membris ex omnibus aufert.
 Quippe etenim primo quasi quædam conciet æstum:
 Posterius fit, uti cum iam cecidere ueneni
 In fontes ipsos, ibi sit quoq; uita uomenda:
 Propterea quod magna mali sit copia circum.
 Fit quoq; ut interdum us hæc, atq; æstus auernæ,
 Aera, qui inter auers cunq; est, terramq; locatus:
 Discutiat: propè uti locus hinc linquatur inanis.

Cuius ubi e regione loci uenere uolantes:
 Claudicat ex templo pennarum nisus inanis:
 Et conamen utrinq; alarum proditur omne.
 Hic, ubi nixari nequeunt: insistereq; alis:
 Salicet in terram delabi pondere cogit
 Natura: & uacuum propè iam per inane iacentes
 Dispergunt animas per caulas corporis omnes.
 Frigidior porro in puteis æstate fit humor:
 Arescit quia terra calore: & semina siqua
 Forte uaporis habet, prope dimittit in auras.
 Quo magis est igitur tellus effoeta calore:
 Fit quoq; frigidior, qui in terra est abditus humor.
 Frigore cum prematur porro omnis terra: coitq;
 Et quasi concrefcit: fit salicet in cœundo
 Exprimat in puteos, siquem gerit ipsa calorem.
 Est apud Hammonis sanum fons luce diurna
 Frigidus: at calidus nocturno tempore fertur.
 Hunc homines fontem nimis admirantur: & acri
 Sole putant subter terras feruescere partim,
 Nox ubi terribili terras caligine texit:
 Quod nimis a uera est longe ratione remotum.
 Quippe ubi solum contrectans corpus aquai,
 Non quierit calidum supera de reddere parti:
 Cum superum lumen tanto feruore fruatur:
 Qui queat hic subter tam crassi corporis terram
 Percuquere humorem? & calido sociare uapore?
 Perfertim cum uix possit per septa domorum
 Insinuare suum radijs ardentibus æstum.
 Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
 Pura tenet circum fontem, quam cætera tellus.

Multaq; sunt ignis propè semina corpus aquai.
Hinc ubi voriferis terram nox obruit umbris:
Extemplo subitus frigscait terra:cœtq;
Hac ratione fit, ut tanquam compressa manusit,
Exprimat in fontem, quæ semina cunq; habet ignis:
Quæ calidum faciunt laticis tactum atq; uaporem.
Inde ubi sol radijs terram dimouit obortus:
Et rarefecit calido miscente uapore:
Rursus in antiquas redeunt primordia sedes
Ignis: & in terram redit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Preterea solis radijs iactatur aquai
Humor: & in lucem tremulo rarefcit ab æstu:
Propterea fit, uti quæ semina cunq; habet ignis,
Demittat: cum sæpe gelum, quod continet in se
Mutat: & exoluit glaciem: nodosq; relaxat.
Frigidus est etiam fons: supra quem sita sæpe
Stupa iacet flammæ concepto protinus igni:
Tedaq; consimili ratione accensa per undas
Collūcet: quocunq; natans impellitur auris:
Nimirum, quia sunt in aqua permulta uaporis
Semina: de terraq; necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum con surgere fontem:
Et simul expirare foras: exireq; in auras:
Non tam uina tamen, calidus queat ut fieri fons.
Preterea, dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subito: sursumq; ea conaliare:
Quod genus inde mari spirat fons dulcis aquai:
Qui sciat: & salas circum se dimouet undas.
Et multis alijs præbet regionibus æquor

Vtilitatem opportunam sitientibus nautis:
Quod dulcers inter salas interuonit undas.
Sic igitur per eum possunt erumpere fontem,
Et scaterè illa foras in stupam semina: quæ cum
Conueniunt: aut in teda cum corpora adhærent:
Ardescunt facile extemplo: quia multa quoq; in se
Semina habent ignis stupæ, tedæq; tenentes.
Non ne uides etiam nocturna ad lumina linum
Nuper ubi extinctum admoueas: accendier ante:
Quam tetigit flammam? tedamq; pari ratione?
Multaq; præterea, prius ipso tacta uapore
Eminus ardescunt: quam comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoq; in illo fonte putandum est.
Quod superest, agere incipiam: quo federe fiat
Naturæ: lapis hic ut ferrum ducere possit:
Quem magnæta uocant patrio de nomine graij:
Magnætum quia sit patrijs in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur: qui ppe cathenam
Sæpe ex anellis reddit pendentibus ex se:
Quinq; etenim licet interdum, pluresq; uidere
Ordine demisso leuibus iactariet hamis:
Vnus ubi ex uno dependet subter adhærens:
Ex aliisq; alius lapidis uim, uinclaq; noscat:
Vsque adeo permananter uis perualet eius.
Hoc genus in rebus firmandum est multa prius, quæ
Ipsius rei rationem reddere possit:
Et nimium longis ambagibus est ad eundem:
Quo magis attentas aureis, anumumq; reposito.
Prinapio omnibus ab rebus, quas cunq; uidemus:
Perpetuo fluere, ac mitti, sparq; necesse est

Corpora: quæ feriant oculos, uisumq; laessant:
Perpetuoq; fluunt certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluminis, calor à sole, æstus ab undis
Aequoris, exesor murorum litora propter:
Nec uarij cessant sonitus manare per auras.
Deniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis:
Cum mare uersamur propter: dilutaq; contra
Cum tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
Vsque adeo omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur: & in cunctas dimittitur undiq; partes:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
Cernere, odorari licet, & sentire sonorem.
Nunc omnes repetam, quàm raro corpore sint res,
Commemorare: quod in primo quoq; carmine claret.
Quipe etenim, quanquam nullas hoc p̄tinet ad res
Noscere: cum primus hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de differere aggredior: firmare necesse est:
Nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.
Primapio fit, ut in speluncas saxa superna
Sudent humore: & guttis manantibus stillent.
Manat item nobis è toto corpore sudor:
Crescit barba, piliq; per omnia membra, per artus:
Diditur in uenas abus omnes: auget: alitq;
Corporis extremas quoq; partes, unguiculosq;
Frigus item transire per æs, calidumq; uaporem
Sentimus: sentimus item transire per aurum,
Atq; per argentum: cum pocula plena tenemus.
Deniq; per dissepta domorum saxea uoces
Per uolitant: permanat odor, frigusq; uaporq;

Ignis: quin ferri quoq; uim penetrare suauit.
Deniq; qua arcum colli lorica coercet,
Morbida uisq; simul cum extrinsecus insinuatur.
Et tempestates terra, cœlog; coortæ
In cœlum, terrasq; remotæ iure faciunt:
Quandoquidem nihil est, nisi raro corpore nexum.
Huc accedit, uti non omnia quæ iaciuntur
Corpora cunq; ab rebus, eodem prædita sensu,
Atq; eodem pacto rebus sint omnibus apta.
Primapio, terram sol excoquit: & facit arc:
At glaciem dissoluit: & altis montibus alte
Extructas ningues radijs ta besere cogit.
Deniq; cera liquescit in eius postea uapore.
Ignis item liquidum facit æs aurumq; resoluit:
At coria, & carnem trahit, & condat in unum.
Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni:
At coria, & carnem mollit durata calore.
Barbigeras oleaster eo immat usq; capellas:
Effluat ambrosia quasi uero, & nectare tinctus:
Qua nihil est homini, quod amarum frondeat æq;
Deniq; amaracium fugitat sus, & timet omne
Vnguentum: nam setigeris subus acre uenenum est:
Quod nos interdum tanquam recreare uidetur.
At contra nobis cœnum teterrima cum sit
Spurcities: eadem suis hęc munda uidetur:
Insatiabiliter toti ut uoluantur ibidem.
Hoc etiam superest, ipsa quàm dicere de re
Aggredior, quod dicendum prius esse uidetur.
Multa foramina cum uarijs sint reddita rebus:
Dissimili inter se natura prædita debent

Effe: & habere suam naturam quæq; uiasq;
 Quippe etenim uarij sensus animantibus insunt:
 Quorum quisq; suam proprie rem percipit in se.
 Nam penetrare alio sonitus, alioq; saporem
 Cernimus e' facis, alio' nidoris odores:
 S' alicet id fieri cogit natura uiarum
 Multimodis uarians, ut paulo ostendimus ante:
 Propter dissimilem naturam, textaq; rerum.
 Præterea manare aliud per saxa uidetur:
 Atq; aliud tignis, aliud transire per aurum:
 Argentiq; foras aliud, uitroq; manare.
 Nam fluere hæc species, illac calor ire uidetur:
 Atq; alijs aliud citius transmittere eadem.
 S' alicet id fieri cogit natura uiarum
 Multimodis uarians, ut paulo ostendimus ante.
 Quapropter bene ubi hæc confirmata, atq; locata
 Omnia constiterint nobis præposta, parata:
 Quod superest, facile hinc ratio reddetur: & omnis
 Causa patefiet: quæ ferri pelliciat uim.
 Præcipio, fluere e' lapide hoc permulta necesse est
 Semina, siue æstum: qui discutit æra plagis:
 Inter qui lapidem, ferrumq; est cunq; locatus.
 Hoc ubi inanitur spatium: multusq; uacat
 In medio locus: ex templo primordia ferri
 In uacuum prolapsa cadunt coniuncta: fit utq;
 Annulus ipse sequatur: eatq; ita corpore toto:
 Nec res ulla magis primoribus ex elementis
 Indupedita suis arte connexa coheret:
 Quam ualidi ferri nature frigidus horror.
 Quominus est mirum, quod dicitur, ex elementis

Corpora

Corpora si nequeunt de ferro plura coortæ
 In uacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
 Quod facit: & sequitur donec peruenit ad ipsum
 In lapidem: cæcisq; in eo compagibus hæsit.
 Hoc fit item cunctas in partes: unde uacat
 Cunq; locus, siue ex transuerso, siue superne:
 Corpora continuo in uacuum uicina feruntur.
 Quippe agitantur enim plagis aliunde: nec ipsa
 Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.
 Huc accedit item, quare queat id magis esse:
 Hæc quoq; res adiumento, motuq; iuuatur:
 Quod simulac fronte est anelli rarior ær
 Factus, inaniusq; locus magis, ac uacuat:
 Continuo fit, uti qui post est cunq; locatus
 Aer: a tergo quasi prouehat, atq; propellat.
 Semper enim arcum positus res uerberat ær.
 Sed tali fit uia propellat tempore ferrum:
 Parte quod ex una spatium uacat: & capit in se:
 Hic ubi quæ memoro, per crebra foramina ferri
 Peronas ad partes subtiliter insinuatus
 Tudit: & impellit quasi nauim, uelq; uentis.
 Deniq; res omnes debent in corpore habere
 Aera: quandoquidem raro sunt corpore: & aer
 Omnibus est rebus circumdatus, appositusq;.
 Hic igitur, penitus qui in ferro est abditus ær,
 Sollicito motu semper iactatur: eog;
 Uerberat anellum dubio procul: & ciet intus
 S' alicet: atq; eodem fertur, quo' præcapitauit
 I & semel: et uacua in partem conamina sumpsit.

¶

Fit quoq; ut a lapide hoc ferri natura recedat
Interdum, fugere, atq; sequi consueta uiasim:
Exultare etiam samothracia ferrea uidi:
Et ramenta simul ferri furere intus ahenis
In scaphis: lapis hic magnes cum subditus esset:
Vsque adeo fugere a saxo gestire uidetur:
Aere interposito discordia tanta creatur.
Propterea, quia nimirum prius aëstus ubi aëris
Percepit: ferriq; uias possedit apertas:
Posterior lapidis uenit aëstus: & omnia plena
Inuenit in ferro: neq; habet quæ irascit, ut ante.
Cogitur offensare igitur: pulsareq; fluctu
Ferrea texta suo: quo pacto respuit ab se:
Atq; per aë agitat sine eo, quod sæpe resorbet.
Illud in his rebus mirari mitte: quod aëstus
Non ualet è lapide hoc alias impellere item res.
Pondere enim freta partim stant, qd̄ genus aurū:
Ac partim raro quia sunt cum corpore, ut aëstus
Peruolet intactus: nequeunt impellere usquam:
Ligna materies in quo genere esse uidetur.
Inter utrasq; igitur ferri natura locata,
Aeris ubi accipit quædam corpuscula: tum fit
Impellant ut eam magnesia flamine saxa.
Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena:
Vt mihi multa parū genere ex hoc suppeditentur:
Quæ memorare queam inter se singulariter apta.
Saxa uides primum sola coalescere calce:
Clutine materies taurino iungitur una:
Vt uitio uenæ tabularum sæpius hiscant,

Quam laxare queant compages tauræ uincla.
Vitigeni latices in aquis fontibus audent
Miseri: cum pix nequeat grauis, & leue oliuū.
Purpureusq; colos conchylii iungitur una
Corpore cum lana, dirimi qui non queat usquā:
Non se Neptuni fluctus renouare operam des:
Non mare si totum uelit elidere omnibus undis.
Deniq; res auro argentum copulat una,
Aerq; nec plumbo fit, uti iungitur ab albo.
Cætera iam q̄ multa licet reperiret quid ergo?
Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquā:
Nec me tam multam hic operā cōsumere par est:
Sed breuiter pauca restat comprehendere multa.
Quorum ita texture ceciderunt nutua contra
Vt cæua conueniant plenis, hæc illius, illa
Huiusq; inter se iunctura hæc optima constat.
Est etiam, quasi ut anellis, hamisq; plicata
Inter se quædam possint compacta teneri.
Quod magis in lapide hoc fieri, ferriq; uidetur.
Nunc, ratio quæ sit morbis: aut unde repente
Mortiferam possit eladem conflare uorta
Morbida uis, hominum generi, pecudūq; cateruis:
Expediam primum multarum semina rerum
Esse supra docui: quæ sint uitalia nobis:
Et contra, quæ sint morbo, mortiq; necesse est
Multa uolare: ea cum casu sunt forte coorta:
Et perturbant cælum: fit morbidus aer.
Atq; ea uis omnis morborum, pestilensq;
Aut extrinsecus, ut nubes, nebulæq; superne

Per coelum ueniunt: aut ipsa saepe coorta.
De terra surgit: ubi putorem humida nacta est:
Intempestiuus pluuijsq; , & solibus icta.
Non ne uides etiam caeli nouitate, & aquarum
Tentari, procul à patria quicumq; , domoq;
Adueniunt? ideo quia longe discrepant res.
Nam quid britanis caelum differre putamus?
Et qd̄ in Aegypto est, qua mundi claudicat axis?
Quid'ue quod in poto est differre, & gaudibus, atq;
Vsq; ad nigra uirum percocta; secla calore?
Quæ cum quattuor inter se diuersa uidemus,
Quattuor à uentis, & caeli partibus esse:
Tum color, & facies hominum distare uidetur
Largiter: & morbi generatim secla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio, neq; praeter ea usq;
At tude tentantur gressus: oculiq; in achæis
Finibus: inde alijs alius locus est inimicus
Partibus, ac membris: uariis concinnat id aer.
Proinde ubi se coelum, quod nobis forte alienū:
Com mouet: atq; aer inimicus serpere coepit:
Vt nebula, ac nubes paulatim repit: & omne
Quæ graditur, conturbat: & immutare coactat.
Fit quoq; , ut in nostrum cum uenit deniq; caeli:
Corrumpat: reddatq; sui simile, atq; alienum.
Hæc igitur subito clades noua, pestilensq;
Aut in aquas cadit: aut fruges persedit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumq; abatus:
Aut etiam suspensa manet uis aere in ipso.

Et cum spirantes mistas hinc ducimus auras:
Illa quoq; in corpus pariter sorbere necesse est.
Con simili ratione uenit bubus quoq; saepe
Pestilens, etiam pecudum balatibus ægris.
Nec refert utrum nos in loca deueniamus
Nobis diuersa: & caeli mutemus amictum:
An coelum nobis inro natura corruptum
Deferat, aut aliquid, quo non consueuimus uti:
Quod nos aduentu possit tentare recenti.
Hæc ratio quondam morborum, & mortifer aestus,
Finibus in cecropis, funestos reddidit agros:
Vastauitq; uias: exhaustit ciuibus urbem.
Nam penitus ueniens Aegypti finibus ortus,
Aera permensus multum, camposq; natantes,
Incubuit tandem populo Pandionis. omnes
Inde cæternatim morbo, mortiq; dabantur.
Principio caput incensum feruore gerebant:
Et duplices oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsicis atræ
Sanguine: & ulceribus uocas uia septa coibat:
Atq; animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde ubi per fauces pectus complebat: et ipsum
Morbida uis in cor moestum confluxerat agris:
Omnia tum uero uitæ claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem:
Rancida quo perolent projecta caduera ritus.
Atq; animi prorsum uires totius, & omne
Languibat corpus, leti iam limine in ipso.

Intolerabilibusq; malis erat anxius angor
Assidue comes, & genuu commissa querela.
Singultusq; frequens noctem per saepe, diemq;
Corripere assidue nervos, & membra coactans,
Dissoluebat eos defessos ante fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam ferue scere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum:
Et simul ulceribus quasi iniustus omne rubere
Corpus: ut est, per membra sacer cū diditur ignis.
Intima pars homini uero flagrabat ad ossa:
Flagrabat stomacho flāma, ut fornacibus, intus.
Nil adeo posses cuiquā leue, tenuēq; membris.
Verteret utilitatem ad uentū, et frigora semper.
In flumios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudū iacentes corpus in undas.
Multi præcipites lymphis putealibus alte
Inciderunt ipsouuentes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.
Nec requies erat ulla mali: defessa iacebant
Corpora: mussabat tacto medicina timore.
Qui ppe patentia cum toties ardentia morbis
Lumina uersarent oculorum expertia somno.
Multaq; præterea mortis tum signa dabantur.
Perturbata animi mens in mœrore, metuq;
Triste superalium furiosus uultus, & acer:
Sollicitæ porro, plenæq; sonoribus aures:
Creber spiritus, haud ingens, raroq; coortus:

Sudorisq; madens per collum splēdidus humor:
Tenuia sputa, minuta, croci contacta colore,
Salsaq; per fauces rauca uix edita tussi.
In manibus uero nerui trahere: et tremere artus:
A' pedibusq; minutatim succedere frigus
Non dubitabat: item ad supremū deniq; tempus,
Compressæ nares: nasi primoris acumen
Tenuē: cauati oculi: caua tempora: frigida pellis,
Duraq; in ore iacens rectum frons tenta meabat,
Nec nimio rigida prostrati morte iacebant,
Octauoq; fere candenti lumine solis,
Aut etiam nona reddebant lampade uitam.
Quorum si quis (ut est) iutarat funera leti
Visceribus tetris, & nigra poluie alui:
Posterius tamen hunc tabes, letumq; manebat.
Aut etiam multus capitis cum saepe dolore
Corruptus sanguis expletis naribus ibat:
Huc hominis totæ uires, corpusq; fluebat.
Profluumum porro cui tetri sanguinis acre
Exierat: tamen in nervos huic morbus, & artus
Ibat: et in partes genitalis corporis ipsas:
Et grauiiter partim meuentes limina leti
Vinebant ferro priuati parte uirili:
Et manibus sine nonnulli, pedibusq; manebant
In uita tamen: & perdebant lumina partim:
Vsque adeo mortis metus his incusserat acer.
Atq; etiam quosdam cœpère obliuia rerum
Cunctarum: neq; se possent cognoscere ut ipsi.
Multaq; humi cū inhumata iaceret corpora supra

C orporibus: tamen alituum genus, atq; ferarum
 A ut procul absiliebat: ut acrem exiret odorem:
 A ut ubi gustarat, languebat morte propinqua.
 N ec tamen omnino temere illis sedibus ulla
 C omparebat auis: nec tristia secla ferarum
 E xibant syluis: languebant pleraq; morbo:
 E t moriebantur: cum primis fida canum uis
 S trata uis animam ponebat in omnibus ægrâ.
 E xtorquebat enim uitam uis morbida mēbris.
 I ncomitata rapi certabant funera nastæ:
 N ec ratio remēdi communis certa dabatur.
 N am quod ali dederat uitalis aeris auras
 V oluere in ore licere: & cœli templa tuēri:
 H oc alijs erat exitio: letumq; parabat.
 I llud in his rebus miserandum magnopere unū
 A erumabile erat: quod ubi se quisq; uidebat
 I mplicatum morbo: morti damnatus ut esset:
 D eficiens animo mœsto cum corde iacebat,
 F unera respectans: animam & mittebat ibidem.
 Q uippe etenim nullo cessabant tempore apiscæ
 E x alijs alios auidi contagia morbi.
 I dq; uel in primis accumulabat funere funus.
 N am quicumq; suis fugitabant (ut fit) ab ægris,
 V itai nimium cupidos, mortisq; timentes
 P enitet: & paulo post turpi morte, malaq;
 D esertos, opis expertes, in curia mactat:
 L anigeras tanquam pecudes, & buccera secla.
 Q ui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
 A tq; labore: pudor quem tum cogebat obire,

B landaq; lassorum uox, mista uoce querela.
 O ptimus hoc leti genus ergo quisq; subibat.
 I nq; alijs alium populum se pelire suorum
 C rēantes lachrymis lassi, luctuq; redibant.
 I nde bona ex parti in letum mœrore dabantur:
 N ec poterat quisquā reperiri, quem neq; morbus,
 N ec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
 P ræterea iam pastor, & armentarius omnis,
 E t robustus item curui moderator aratri,
 L anguebant: penitusq; cæsa contrusa iacebant
 C orpora: paupertate & morbo dedita morti.
 E x animis pueris super exanimata parentum
 C orpora nonnunquam posses, retrōq; uidere
 M aatribus, & patribus natos super edere uitam.
 N ec minimā partem ex agris mœroris in urbem
 C onfluxit: languens quem contulit agricolarum
 C opia, conueniens ex omni morbida parti.
 O mnia condebant loca, tectaq;: quo magis æstus
 C onfertos ita aceruatim mors accumulabat.
 M ulta siti prostrata uiam per, proq; uoluta
 C orpora silanos ad aquarum strata iacebant.
 I nterclusa anima nimia ab dulcedine aquarum.
 M ultaq; per populi passim loca prompta, uiasq;
 L anguida semianimo cū corpore mēbra uideres,
 H orrida pædore, & pannis cooperta, perire
 C orporis illumie: pellis super ossibus una,
 V isceribus tetrus propē iam, sordeq; sepultis.
 O mnia deniq; sancta deūm delubra replebat
 C orporibus mors exanimis: onerataq; passim

Cuncta cadaveribus caelestium templa manebas:
 Hospitibus loca quae complebant adituentes.
 Nec iam religio diuini, nec numina magni
 Pendebantur enim: praesens dolor exuperabat.
 Nec mos ille sepulturae remanebat in urbe:
 Vt pius hic populus semper cōsuevit humari.
 Perturbatus enim totus repedabat: et unus
 Quisq; suum prore consortem mactatus humabat.
 Multaq; uis subita, et paupertas horrida suasis:
 Namq; suos consanguineos aliena rogorum,
 Insuper extructa ingenti clamore locabant:
 Subdebantq; faeces, multo cum sanguine saepe
 Rixantes potius, q̄ corpora desererentur.

FINIS.

* a b c d e f g h i k l m n o p q
 Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS IN AEDI
 BVSA ALDI, ET AN
 DREA E SOCE
 RI MENSE
 IANVARIO
 M. D. XV.

Errata, quæ recognito uolumine deprehendimus,
 sic corrige. Sed notandum primum numerum signifi-
 care chartas, secundum, uersus. atq; eos tantum, qui
 scripti sunt: uersus esse numeros. Item, ne bis idem
 repetatur: id solum adnotatum esse, quod uel distin-
 guendum, uel legendum est aliter, quàm in libro
 habeatur, hoc modo.

flores:	I 15	ducit ut	32 48
oras	I 29	coruos	33 22
Quem neq;	2 10	quam uis	46 1
Reducit	4 50	gubernacula.	65 28
corpore qui	5 59	organici	85 12
unda.	7 16	ipsis interuallis	89 6
reparari	11 31	At catulos	97 24
Aut ita	13 43	Aut ubi	97 25
ex animo	13 55	cornicum ut	97 41
reboant	20 6	summam	98 38
memoro, rei	21 28	pelage	114 27
feruntur	23 14		

